

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Globální migrační a rozvojová studia

Bc. Aneta Antošová

FAKTORY ROZVOJE VENKOVSKÝCH OBCÍ NA VALAŠSKU
FACTORS FOR DEVELOPMENT OF RURAL MUNICIPALITIES IN WALLACHIA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Praha 2018

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 29. 6. 2018

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu RNDr. Radimu Perlínovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, čas a trpělivost, které mi věnoval při tvorbě této diplomové práce. Chtěla bych poděkovat starostům zkoumaných obcí za vstřícnost a spolupráci při vytváření rozhovorů. Můj velký dík patří také Bc. Janu Křenovi za konzultace, podporu při psaní práce, doprovod na rozhovory a pomoc s tvorbou map. Děkuji MUDr. Janě Uhříkové za provedenou korekturu a za to, že mi byla oporou v celém procesu vypracování diplomové práce.

Abstrakt

Venkov a jeho problematika se v regionálním rozvoji dostaly do středu zájmu vcelku nedávno. Vzhledem k jeho složité transformaci během posledních desetiletí je třeba o něj pečovat a dále ho rozvíjet, aby jej mohly, tak jako my, užívat i budoucí generace. Rozvoj venkova by měl být tedy komplexní proces, zaměřený na všechny složky venkova, které jej utváří. Pro správné zacílení rozvoje venkova je nezbytné identifikovat klíčové faktory, které mohou rozvoj podmiňovat. Identifikace klíčových faktorů rozvoje úzce souvisí s aktéry rozvoje. Bez aktérů rozvoje a jejich spolupráce na všech úrovních je velmi těžké dosáhnout efektivního a úspěšného rozvoje venkova. Rozvoj v obcích je ovlivněn geografickou polohou obcí a její vzdáleností od regionálního centra. Problémy obcí jsou umocněny s její velikostí. Čím menší obec, tím více problému a tím je pro ni rozvoj složitější. Pro malé obce může být rozhodující čerpat v rozvoji ze svých vlastních zdrojů, kterými jsou lidský a sociální kapitál. Tyto měkké faktory rozvoje jsou v posledních letech v popředí zájmu a ve světové literatuře odborníci přisuzují klíčový význam právě endogenním faktorům. Předložená diplomová práce se snaží na příkladu malých úspěšných obcí v periferii potvrdit klíčovou roli lidského a sociálního kapitálu v rozvoji.

Klíčová slova

Venkov, rozvoj venkova, lidský kapitál, sociální kapitál, faktory rozvoje.

Abstract

The rural environment and its issues have become a center of interest in regional development quite recently. Due to its complex transformation over the last few decades, it must be cared for and developed further so that it can be enjoyed by future generations as well. Rural development should therefore be a complex process, focused on all the rural components that make it. To properly target rural development, it is necessary to identify the key factors that can make development possible. The identification of key development factors is closely related to development agents. Without development agents and their cooperation at all levels, it is very difficult to achieve effective and successful rural development. Development in municipalities is also influenced by the geographical location of municipalities and their distance from the regional center. The problems of municipalities are enhanced by its size. The smaller the village, the bigger the problem and the more complicated the development. For small municipalities it may be crucial to draw on development from their own resources, which are human and social capital.

These soft factors of development have been in the forefront of interest in recent years, and the leading world.

Key words

Countryside, rural development, human capital, social capital, development factors.

OBSAH

1. ÚVOD.....	12
2. TEORETICKÝ VSTUP DO PROBLEMATIKY VENKOVA	14
2. 1 Co je to venkov.....	14
2. 1. 1 Znaky venkova	16
2. 1. 2 Venkovské sídlo	17
2. 1. 3 Venkovská obec.....	17
2. 1. 4 Demografická charakteristika českého venkova	18
2. 2 Dnešní venkov a jeho problémy.....	19
2. 2. 1 Historický kontext problémů venkova.....	20
2. 2. 2 Současné problémy českého venkova.....	21
3. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K ROZVOJI VENKOVA.....	23
3. 1 Otázka perifernosti venkovských území.....	23
3. 2 Institucionální teorie	24
3. 3 Nové koncepty rozvoje.....	24
3. 4 Rozvoj venkova.....	25
3. 4. 1 Potenciál pro rozvoj.....	26
3. 5 Vnější/exogenní faktory rozvoje	27
3. 5. 1 Poloha a velikost obce	27
3. 5. 2 Instrukce a finance	28
3. 6 Vnitřní/endogenní faktory rozvoje.....	29
3. 6. 1 Lidský kapitál	29
3. 6. 2 Sociální kapitál.....	30
3. 6. 3 Lokální samospráva	31
3. 6. 4 Další vnitřní rozvojové faktory.....	31
3. 7 Od top-down k bottom-up přístupům	32
3. 8 Shrnutí.....	32

4. AKTÉŘI ROZVOJE VENKOVA.....	34
4. 1 Aktéři rozvoje venkova na nadnárodní úrovni	36
4. 2 Aktéři rozvoje na národní a regionální úrovni.....	37
4. 3 Aktéři rozvoje na lokální úrovni.....	38
4. 3. 1 LEADER, MAS, DSO a CLLD.....	38
4. 3. 2 Místní samospráva	39
4. 3. 3 Občané obce.....	40
4. 4 Shrnutí.....	41
5. HYPOTÉZY.....	42
6. METODIKA.....	44
6. 1 Metodika kvantitativní povahy.....	44
6. 2 Metodika kvalitativního výzkumu	46
7. ANALÝZA VYBRANÝCH OBCÍ.....	48
7. 1 Vymezení a charakteristika regionu Valašsko	48
7. 2 Indikátory pro výběr obcí, zařazených do výzkumu	50
7. 2. 1 Indikátory vnější kapacity obcí	51
7. 2. 2 Indikátory vnitřní kapacity venkovských obcí.....	53
7. 2. 3 Základní informace o vybraných obcích	57
7. 3 Rozhovory se starosty zkoumaných venkovských obcí	58
7. 3. 1 Analýza provedených rozhovorů.....	59
7. 4 Vyhodnocení rozhovorů	59
7. 4. 1 Identifikace rozvojového potenciálu obcí	60
7. 4. 2 Identifikace možných bariér rozvoje	63
7. 4. 3 Angažovanost	66
7. 4. 4 Úspěšnost	70
7. 4. 5 Ohrožení	72
7. 4. 6 Rozvoj	76
7. 4. 7 Spolupráce	78

7. 4. 8 Atmosféra	80
7. 4. 9 Důvěra	82
7. 4. 10 Aktivita.....	84
7.5 Shrnutí provedených rozhovorů	87
8. DISKUZE	89
9. ZÁVĚR	91
ZDROJE	93
PŘÍLOHY.....	98

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Znaký venkova, sloužící jako možná kritéria jeho vymezení.....	16
Tabulka č. 2: Základní informace o vybraných obcích k 1. 1. 2018.....	57
Tabulka č. 3: Odpovědi respondentů na otázku č. 1.....	62
Tabulka č. 4: Odpovědi respondentů na otázku č. 2.....	65
Tabulka č. 5: Odpovědi respondentů na otázku č. 3.....	68
Tabulka č. 6: Odpovědi respondentů na otázku č. 4.....	71
Tabulka č. 7: Odpovědi respondentů na otázku č. 5.....	74
Tabulka č. 8: Odpovědi respondentů na otázku č. 6.....	76
Tabulka č. 9: Odpovědi respondentů na otázku č. 7.....	79
Tabulka č. 10: Odpovědi respondentů na otázku č. 8.....	81
Tabulka č. 11: Odpovědi respondentů na otázku č. 9.....	83
Tabulka č. 12: Odpovědi respondentů na otázku č. 10.....	85

Seznam grafů

Graf č. 1: Odpovědi respondentů na otázku č. 1.....	62
Graf č. 2: Odpovědi respondentů na otázku č. 2.....	65
Graf č. 3: Odpovědi respondentů na otázku č. 3.....	69
Graf č. 4: Odpovědi respondentů na otázku č. 4.....	72
Graf č. 5: Odpovědi respondentů na otázku č. 5.....	75
Graf č. 6: Odpovědi respondentů na otázku č. 6.....	77
Graf č. 7: Odpovědi respondentů na otázku č. 7.....	79
Graf č. 8: Odpovědi respondentů na otázku č. 8.....	81
Graf č. 9: Odpovědi respondentů na otázku č. 9.....	83
Graf č. 10: Odpovědi respondentů na otázku č. 10.....	85
Graf č. 11: Celkové zhodnocení výsledků provedených rozhovorů	88

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Synergický model aktérů rozvoje venkova.....	35
Obrázek č. 2: Poloha Valašsko na mapě Česka.....	50
Obrázek č. 3: Vymezení 54 venkovských obcí do 1 000 obyvatel na Valašsku	52
Obrázek č. 4: Vybraných deset valašských úspěšných obcí, zařazených do výzkumu	56

Seznam příloh

Příloha č. 1: Struktura otázek kvalitativního šetření	98
Příloha č. 2: Tabulka průměrných hodnot zvolených vnitřních indikátorů všech valašských venkovských obcí.	101

Seznam zkratk

CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
ČOV	Čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DSO	Dobrovolné svazky obcí
EU	Evropská unie
ESI	Evropské strukturální a investiční fondy
EUROSTAT	Statistický úřad Evropského společenství
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
FK	Fotbalový klub
CHKO	Chráněná krajinná oblast
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KD	Kulturní dům
LEADER	Propojení aktivit pro rozvoj ekonomiky venkova
MAS	Místní akční skupina
MHD	Městská hromadná doprava
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŠ	Mateřská škola
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OÚ	Obecní úřad
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
ORP	Obec s rozšířenou působností
POÚ	Obec s pověřeným obecním úřadem
RIS	Regionální informační servis
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SK	Sportovní klub
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
SZP	Společná zemědělská politika
TJ	Tělovýchovná jednota
VŠ	Vysoká škola, vysokoškolské vzdělání
ZŠ	Základní škola

1. ÚVOD

Vnímání venkova je velmi subjektivní záležitost. Když se řekne venkov, můžeme si představit odlehlý prostor, obklopený přírodou, pro který je typická zemědělská výroba, vesnická architektura a lidé, žijící v užším sociálním spojení. Tento pohled na venkov je jen jeden z mnoha možných. Venkov je území, které nabývá rozmanitých podob. Proto se i jeho vymezení stalo nejednoznačnou záležitostí. Venkov není jen krásná příroda plná přátelských lidí. Je to i území, které se potýká se spoustou problémů. Rozvoj venkova může tyto disparity zmírnit. Pomocí rozvoje venkova lze zajistit kvalitní podmínky pro život místních obyvatel (Woods, 2011). Při rozvoji venkova je důležité dbát na zachování jeho specifičnosti, přírody, kultury i tradic. Měli bychom udržovat a rozvíjet venkov tak, aby jej mohli užívat i budoucí generace (Moseley, 2003). Každý venkov má svá specifika, a proto by se i k jeho rozvoji mělo přistupovat komplexně. Téma venkov a rozvoj je v dnešní době často probírané. Existuje spousta národních, regionálních i lokálních iniciativ na podporu a rozvoj venkova. Otázkou zůstává, jakou cestou lze dosáhnout udržitelného a efektivního rozvoje.

V polarizovaném prostoru se vyskytují různé venkovy, které disponují odlišnými rozvojovými potenciály. Identifikaci rozvojových potenciálů můžeme brát v souladu s určením výskytu jednotlivých rozvojových faktorů v území. Identifikace klíčových faktorů rozvoje by mohla pomoci k přesnějšímu zacílení rozvojových aktivit. Obce, které jsou v rozvoji znevýhodněné svou polohou a velikostí, často také trápí nedostatek financí na rozvoj, nedostatečná vybavenost a nevyhovující dopravní a technická infrastruktura (Skála, 2017). Právě malé, periferní venkovské obce mohou využít rozvojovou alternativu, kterou může být možnost čerpat v rozvoji ze svých vnitřních zdrojů. Vnitřními zdroji jsou myšleny především zdroje lidské, mezi které patří lidský a sociální kapitál (Paxton, 1999; Pileček, 2010). Jak shodně tvrdí Binek a kol. (2009), Leitmanová a kol. (2012) a Woods (2011), rozvoj venkova je především o zapojení místního obyvatelstva do tohoto procesu. V literatuře regionálního rozvoje v posledních letech slábne vliv teorií, zaměřených na vnější ekonomické aspekty rozvoje. Do středu zájmu se dostává institucionální teorie rozvoje a ní vycházející koncepty, které kladou důraz na vliv endogenních faktorů v rozvoji. V posledních letech se na lokální iniciativy pohlíží jako na klíčové hráče v rozvoji (Putnam, 1993; Bernard a kol., 2011).

Tato diplomová práce se zabývá problematikou rozvoje venkova, faktory rozvoje venkovských obcí, aktéry rozvoje venkova a celkovou provázaností problematiky venkovských obcí. Hlavním zaměřením práce je zkoumání vlivu lidských zdrojů na úspěšnost malých, periferních venkovských obcí v rozvoji. Náplní práce je také identifikace rozvojových potenciálů, které stojí za úspěšným rozvojem periferní lokality.

Primárním cílem předložené diplomové práce je na příkladu úspěšných obcí identifikovat klíčové faktory rozvoje v periferně lokalizovaných, venkovských obcích. Podle teoretického ukotvení této práce je zkoumán především vliv endogenních faktorů, zejména lidských zdrojů, na skutečný rozvoj obce.

Text předkládané diplomové práce je rozdělen do devíti kapitol, které se dále dělí na dvě skupiny podkapitol, vztahující se k tématu. První kapitolou je úvod, který zahrnuje cíle práce a slouží jako vstup do zkoumané problematiky. Druhá až čtvrtá kapitola tvoří teoretickou část práce, která je zaměřena na přístupy k venkovu, jeho prostorovou diferenciaci, zkoumání hlavních problémů venkova, teoretické ukotvení a popis aktérů rozvoje venkova. Pátou kapitolu tvoří hypotézy. Šestá kapitola popisuje použité metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu, typy dat a způsob provedení terénního šetření. Sedmá kapitola je zaměřena na vlastní analýzu vybraných venkovských obcí. Nalezneme zde také charakteristiky vybrané lokality, modelové otázky rozhovorů a vyhodnocení jednotlivých otázek u všech zkoumaných respondentů. V osmé kapitole jsou diskutovány výsledky výzkumu, fakta a souvislosti vyplývající z provedeného výzkumu. V závěru práce se nachází ověření předem stanovených hypotéz, celkové zhodnocení výzkumu a odpověď na výzkumnou otázku.

2. TEORETICKÝ VSTUP DO PROBLEMATIKY VENKOVA

2.1 Co je to venkov

Vymezení venkova je poněkud nejednoznačný a komplikovaný proces. V odborné literatuře se vyskytují rozdílné přístupy k vymezení venkova. Obecně vzato je definice venkova subjektivní záležitost. Každý si pod pojmem venkov představí něco jiného. Někdo si představí nerozvinutý konec světa, zaměřený na zemědělství, jiný krásnou přírodou či území, kde žijí milí lidé. Dnešní venkov nabývá mnoha podob, proto je jeho jednotná definice obtížná. Definice venkova se odvíjí od jeho hlavního účelu. Jak uvádí Perlín (2010) je třeba si ujasnit, za jakým účelem venkov vymezujeme. Také kritéria vymezení se odlišují. Co autor, to jiná metodika vymezení.

Venkov je těžce uchopitelný pojem. V dnešní době neexistuje pouze jeden venkov jako prostorově vymezená identita či sociální konstrukt (Binek a kol., 2009). Naopak existuje více typů venkova a každý z nich je něčím specifický. Specifičnost a rozmanitost venkova popisuje také Moseley (2003), který navrhuje individuální přístup k venkovům. Rozličnost venkova popisuje i Perlín (2010), který jako důkaz jeho nejednotnosti představuje typologii českých venkovů.

Mátl a Srnová (2012) tvrdí, že přístupy k venkovu vychází z kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele. K identifikaci venkova je možná i kombinace obou ukazatelů. Ve zkoumané literatuře dominuje vymezení kvalitativní povahy. Whitaker (1982) popisuje přístup k venkovu v komplexnosti zkoumání venkova a města dohromady, čímž se ztotožňuje s některými českými autory (Leitmanová a kol., 2012; Binek a kol., 2009; Perlín, 2010). Perlín (2010) popisuje možnost vymezit venkov pozitivně „*toto je venkov*“ nebo negativně „*toto v žádném případě venkov není, to je městské území*“. V případě negativního vymezení venkova je venkov brán jako doplněk k urbánnímu prostoru čili venkov je „*to, co zbude odečtením z městské struktury*“. Leitmanová a kol. (2012) uvádí, že klasifikaci venkovského prostoru nelze provádět bez uvědomění si dichotomie město versus venkov. Venkov tedy nelze zkoumat jako samostatně existující jednotku, ale jako prostor vymezující se vůči městu. To potvrzuje i Binek a kol. (2009) ve svém tvrzení, že současný venkov již vykazuje mnohé znaky města a naopak mnohá města mohou mít znaky venkova. Je tedy těžké určit hranici mezi městem a venkovem.

Binek a kol. (2009) pohlíží na venkov jako na základní prostorový soubor, v jehož rámci nabývá krajina a sídla venkovských znaků a dostává tak podobu venkova. Venkovský prostor je jeden funkční celek, vytvořený z venkovských obcí a malých měst (Binek a kol., 2009). Slepíčka (1981) definuje venkovský prostor jako venkovské osídlení a volnou krajinu.

Nelze opomenout vymezení venkova na základě kvantitativní povahy. Při vymezení na základě statistických ukazatelů je důležité zahrnout do venkova jak krajinu, tak i venkovská sídla. Tato problematika bude diskutována podrobněji v podkapitole 2. 1. 2. Na základě určení velikosti sídel můžeme klasifikovat právě sídlo venkovského typu. Perlín (2010) popisuje hranici pro stanovení venkovského sídla v Česku 2 000 - 3 000 obyvatel.

Dle statistického vymezení se venkovskou obcí myslí obec, jejíž počet obyvatel nepřesáhne 2000.¹ Kvantitativní metodu vymezení představuje i metodika vymezení venkova, užívaná Evropskou Unií. OECD a EUROSTAT shodně využívají hustotu zalidnění jako kvantitativní ukazatel vymezení území. EU využívá při vymezení venkova hranici hustoty osídlení nižší než 100 obyvatel/km² (Perlín, 2010). OECD vymezuje venkov na základě kvantitativních ukazatelů hustoty osídlení a podílu obyvatel žijících v nižších jednotkách osídlení, které jsou dále účelově definovány (Binek a kol., 2009). OECD definuje venkov podle podílu obyvatelstva, které žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km² (Mátl a Srnová, 2012). OECD rozlišuje tři typy venkovských regionů dle podílu obyvatel žijících ve venkovských obcích.

Leitmanová a kol. (2012) tyto regiony popsala jako:

- Převážně venkovské oblasti/regiony: více než 50 % obyvatel z celého regionu žije ve venkovských sídlech.
- Významně venkovské regiony: 15 až 50 % obyvatel žije v těchto regionech ve venkovských sídlech.
- Převážně městské regiony: méně než 15 % obyvatel regionu žije ve venkovských sídlech.

Dělení na venkovské regiony je dobře aplikovatelné a jednoduché. Avšak na rozdíl od ostatních definic venkova zde není venkov jasně daný. OECD vymezení se hodí spíše k institucionálnímu využití, nejčastěji ve statistikách, určených pro mezinárodní srovnání. Kvantitativní hodnocení venkova je i přes dobrou validitu dat nepřesné, neboť tato čísla nemohou určit hranici mezi venkovem a městem (Leitmanová a kol., 2012).

Způsobů a možností vymezení venkova existuje opravdu mnoho, proto je velmi těžké vybrat jednu konkrétní. Podle zhodnocení příslušné literatury budu přistupovat k venkovu, jako k rozmanitému území, které se nedá popsat jednostranně. K vypracování výzkumné části předložením práce uplatním definici venkova na základě identifikace venkovských sídel. V celkovém shrnutí poznatků lze venkov popsat jako venkovská sídla, obklopená přírodou a krajinou, lokalizované mimo oblasti měst, obývané lidmi, kteří vyznávají tradicionalismus a žijí v užším sociálním spojení.

¹ V ČR existuje spousta obcí s více než 2 000 obyvateli (většina z nich je lokalizována v Jihomoravském kraji), které jsou považovány za venkovské. V ČR se vyskytuje 57 měst, které mají méně než 2000 obyvatel (MMR, 2006). Některé zdroje uvádí hranici venkovské obce dokonce do 3000 obyvatel. Z tohoto důvodu je velmi těžké identifikovat hranici mezi venkovem a městem.

2. 1. 1 Znaky venkova

Velmi důležitým znakem venkova je jeho obyvatelstvo. Lidé žijí na venkově v užším sociálním spojení a v těsném propojení s přírodou (Binek a kol., 2009). Pro venkovany je typické vyznávání náboženství, kutilství, tradice, kooperace, participace, společná historie a sdílené hodnoty (Perlín, 2010). Woods (2005) považuje venkov za území, kde jeho obyvatelé mají podstatnou roli v jeho rozvoji. Podle Woodse (2005) se obyvatelstvo venkova vyznačuje specifickými znaky, jako je jejich identita spjatá s obcí a hrdost na své území. Vyšší komunitní sepětí a úzké sociální vazby popisuje Pike a kol. (2011) i Skála (2017). Specifickou sociální stránku venkova popisuje Moseley (2003). Právě specifické sociální vazby mohou hrát velkou roli v rozvoji venkovských území.

Venkov můžeme rozpoznat také podle jeho ekonomických znaků. Tradiční venkov se vyznačoval převážně zemědělskou a produkční funkcí. Typické pro něj bylo samozásobitelství (Binek a kol. 2009). Dnes zemědělská produkce není tak markantní. Perlín (2010) určuje jako ekonomický znak také vyšší procento dojíždějících obyvatel do škol a za prací a vyšší nezaměstnanost ve venkovských obcích oproti městům. Komplexní zhodnocení znaků, typických pro český venkov popisuje tabulka číslo jedna.

Tabulka č. 1: Znaky venkova, sloužící jako možná kritéria jeho vymezení

Urbanistické znaky	bydlení v nízkopodlažních oddělených domech větší pozemky, náves, síť ulic, parkování na pozemcích
Architektonické znaky	nízkopodlažní zástavba, statky, usedlosti, samoty, hospodářská stavení, dvory, zahrady, zemědělské plochy
Sociální znaky	užší kontakty mezi lidmi, sousedství, tradice, konzervatismus, náboženství, spolupráce, bezpečí, spokojenost, bližší vztah k přírodě
Ekonomické znaky	převládající zemědělství, dojížděka do škol a zaměstnání, infrastruktura, služby, obchody, samozásobitelství, kutilství, agroturistika
Administrativní znaky	statut sídla, statut obce
Velikostní znaky	počet obyvatel pod uměle stanovenou hranicí 2000-3000 obyvatel
Krajinné znaky	zeleň, voda, ekologická stabilita, klid, vesnický ráz, minimální hluk, krajina
Kulturní znaky	tradice, historie, folklor, spolky, místní akce, kluby, sdružení, škola, podniky

Zdroj: vlastní zpracování dle Binek a kol. (2009)

I přes rozdílnost venkovů můžeme definovat určité shodné znaky českého venkova, jako například specifické sociální prostředí s fenoménem susedství, život v blízkosti přírody, jiný životní styl a standart, kvalitnější životní prostředí (Perlín, 2010).

2. 1. 2 Venkovské sídlo

Sídelní útvary jsou základní jednotkou osídlení. Na této úrovni můžeme identifikovat venkovská sídla. Perlín (2010) definuje sídlo jako prostorově oddělenou jednotku, která je formována domy s obytnou funkcí a volnou krajinou mezi těmito domy.

Pro venkov jsou charakteristické rozsáhlé veřejné prostory, více volného prostranství než zastavěných ploch. Perlín (2010) popisuje venkov jako soubor venkovských sídel², ve kterých žijí lidé a volné krajiny mezi těmito sídly. Podobu těchto sídel určuje vzájemné působení několika faktorů. Mezi tyto faktory patří přírodní prostředí, socioekonomické podmínky, architektonické znaky a urbanistická struktura (Majerová a kol., 2001). Slepíčka (1981) rozumí venkovskými sídly všechny prostorově oddělené sídelní útvary mimo města.

Podle Slepíčky (1981) mezi venkovská sídla patří:

- Samota: izolované obydlí, vzdálenostně odlehlé od ostatních zemědělských usedlostí.
- Osada: seskupení až pět usedlostí. Rozvojem své plochy a výstavbou dalších usedlostí se může modifikovat ve vesnici.
- Vesnice: základní sídelní jednotka venkovského prostoru.

Slepíčka (1981) zvlášť definuje venkovské osídlení jako soustavu venkovských sídel, početně do 2 000 obyvatel, včetně jejich velikosti a funkčních vazeb a vztahů mezi těmito sídly. Slepíčková definice venkovského osídlení se shoduje s kvalitativním vymezením venkova podle stanovení hranice obyvatel. Na základě dat ČSÚ z posledního SLDB (2011) můžeme odhadovat, že Česko disponuje až 40 000 venkovskými sídly (zahrnující samoty, osady i vesnice).

2. 1. 3 Venkovská obec

Vymezení venkovské obce je obdobně složité, jako vymezení samotného venkova. Podle Zákona o obcích je obec administrativním územním samosprávným celkem, ve kterém žije společenství občanů (Leitmanová a kol., 2012). Zákon o obcích však venkovské obce nijak nedefinuje. Podle Zákona o obcích rozlišujeme v České republice obce, městyse, města a statutární města.

² Sídel v tomto případě myslím základní jednotku osídlení neboli každé obydlené místo a jeho příslušné plochy, které obyvatelstvo nějakým způsobem využívá.

Obec je veřejnoprávní korporace, má státem přidělený statut obce, vlastní a spravuje majetek, vystupuje a jedná v právních vztazích svým vlastním jménem (Perlín, 2010). Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů a při plnění úkolů chrání veřejný zájem (Bínek a kol., 2010) ³.

Majerová (2001) užívá označení vesnice pro venkovský prostor s venkovským osídlením a krajinou v jejím okolí. Slepíčka (1981) charakterizuje vesnice jako kompaktní venkovská sídla, která strukturou plochy intravilánu⁴, charakterem zástavby, velikostí a funkčním využitím staveb a počtem obyvatelstva nemají znaky města. Jako hranici pro vymezení venkovského obce nebo sídla (vesnice) se používá počet obyvatel. Tato hranice je stanovena na hodnotu 2 000 až 3 000 obyvatel venkovské (Bínek a kol., 2009). Počet se shoduje s vymezením venkovských sídel podle Slepíčky (1981) a také s kvantitativním vymezením venkova. V tomto případě upozorňuje Perlín (2010) na důležitost umět rozlišovat pojmy venkovské sídlo a venkovská obec.

2. 1. 4 Demografická charakteristika českého venkova

Jak již bylo řečeno, venkov není tvořen jen krajinou a sídly. Venkov tvoří také místní obyvatelé. Porozumět demografickým charakteristikám dnešního venkova je důležité i vzhledem k rozvoji obcí. Populační vývoj obce je jedním z možných ukazatelů její rozvinutosti (Leitmanová a kol., 2012).

Zajímavá je proměna venkovského obyvatelstva v čase. Podíl obyvatel městského a venkovského obyvatelstva byl dlouhá léta stabilní. Změnu v demografii venkovské společnosti přinesla industrializace a průmyslová revoluce, která zapříčinila zvýšení urbanizace a nárůst městského obyvatelstva (Svobodová a kol., 2011; Woods, 2005). Tyto faktory vedly k depopulaci českého venkova. Po roce 1989 trend urbanizace mizí a střídá jej nový jev zvaný suburbanizace. Svobodová a kol. (2011) definuje suburbanizaci jako proces stěhování obyvatel z měst do přilehlého i vzdálenějšího venkova⁵.

Významným demografickým ukazatelem venkova je vzdělání obyvatel. Obecně je pro obyvatele venkovských obcí typický nižší stupeň vzdělanosti (Bernard a kol., 2011). Záleží však, zdali se jedná o odlehlý, periferní venkov nebo venkov příměstský. Podle Pospěcha a kol. (2014) najdeme v malých periferních venkovských obcích nejvyšší počet lidí se základním vzděláním a výučním listem, poté osob s maturitou a nejméně vysokoškolsky vzdělaných osob.

³ Tato fakta o obcích vyplývají z Ústavy České republiky, čl. 99 zákona č. 1/1993 Sb. a zákona o obcích č. 128/2000 Sb. (MMR, 2010).

⁴ Intravilán je označení pro zastavěné plochy území, popřípadě i plochy, určené k zástavbě.

⁵ Suburbánní venkov je novým typem venkova. Nachází se v zázemí měst a nemá znaky typické pro tradiční venkov.

Tento fakt potvrzuje ČSÚ ve své publikaci Malý lexikon obcí (2017). V příměstském venkově převažuje středoškolsky vzdělané obyvatelstvo s maturitou (Pospěch a kol., 2014). Ve venkovských obcích je zároveň nižší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (Pospěch a kol., 2014). Tento fakt potvrzuje také ČSÚ (2017), dle kterého jsou nejméně ekonomicky aktivní starší venkovští obyvatelé ve věku 55-64 let, zejména ženy. Vysvětlením může být dle ČSÚ (2017) menší nabídka pracovních míst v místě bydliště. Pro venkov je dále typická obecně vyšší míra nezaměstnanosti a poměrně intenzivní dojíždka do zaměstnání. Naopak porodnost na venkově je často vyšší než ve městech a většina venkovských obcí má v současné době pozitivní migrační saldo, v tomto případě se jedná zejména o obce s dobrou lokací, dostupností do spádových center a větší velikostí (ČSÚ, 2017). Migračně ziskové obce se soustřeďují do zázemí velkých měst. Obce, lokalizované v periférii mohou získat nové obyvatelé spíše migrací (Pospěch a kol., 2014).

V posledních 20. letech dochází k poměrně razantní změně struktury obyvatelstva v obcích (Bernard a Šimon, 2017). Vylidňují se nerozvinuté, malé periferní obce, kde zůstávají především starousedlíci. Mladí obyvatelé v produktivním věku se stěhují do center za studiem či za prací (Svobodová a kol., 2011). Dlouhodobou ekonomickou stagnací, vylidňování periferních obcí a hůře dostupného venkovského prostoru dále popisují Musil a Müller (2008) nebo Bernard a Šimon (2017).

Stárnutí obcí je v současnosti uváděno jako jeden z největších problémů venkovských obcí (MMR, 2006; Skála, 2017). Nejvíce stárnou malé, periferní obce. Tento jev může eliminovat migrace obyvatelstva a rozvoj obce. Bernard a kol. (2011) popisuje souvislosti mezi migrací a rozvojem obce. Pokud se obec rozvíjí, přibývá do ní obyvatel, ať už z hlediska migrace nebo přirozeného přírůstku. Naopak pokud obec upadá, lidé se stěhují z obce pryč. Různorodé procesy, odehrávající se v periferních územích a také různorodé rozvojové potenciály, vyskytující se v těchto územích, mohou být příčinou vzniku několika odlišných typů periferních lokací (Bernard a Šimon, 2017).

2. 2 Dnešní venkov a jeho problémy

Předchozí demografické charakteristiky českého venkova již naznačily existenci mnoha rozdílných typů problémů, které trápí český venkov. Tyto problémy nelze popsat všechny. Pokusím se alespoň nastínit ty nejdůležitější. Řada z nich je vzájemně propojených.

Některé problémy nejsou typické pouze pro venkov, ale souvisí s evidencí každodenních potíží, s kterými se musí potýkat lidé žijící na jakémkoliv území. V literatuře však bývají označovány za typické problémy venkovských obcí (B. Blažek, 1997; Mátl a Srnová, 2012).

2. 2. 1 Historický kontext problémů venkova

Český venkov zasáhl v posledních desetiletích nemalé změny. Ještě v 70. letech minulého století byl venkov relativně homogenní území, které se vyznačovalo nízkým zalidněním a vysokým podílem zaměstnaných v zemědělství (Svobodová a kol., 2011). Od dob industrializace a začátku urbanizace ztratil venkov svou klasickou dominující zemědělskou funkci a začal se měnit (Perlín, 2010; Svobodová a kol., 2011). Zemědělskou funkci venkova začaly doplňovat, někde dokonce nahrazovat, funkce rekreační a rezidenční (Binek a kol., 2009). Svobodová a kol. (2011) uvádí, že dnes se setkáme spíše s diferencovanou strukturou různě rozvinutých venkovských území, které plní různorodé funkce. Za proměnou českého venkova stojí větší mobilita obyvatel, spojená s rozvojem dopravy (Perlín, 2010). Perlín (2010) uvádí, že český venkov poznamenal odsun německého obyvatelstva z pohraničí po 2. světové válce a následně vznik družstev a znárodnění českého zemědělství.

Tyto a mnohé další události, jako socializace vesnic a období normalizace se vznikem střediskové soustavy⁶, se odráží na dnešní podobě českých vesnic a také v povědomí venkovské populace (Perlín, 2010). Sociálně ekonomická transformace po roce 1989 se rovněž podepsala na českém venkově. Oddělením některým sloučených sídel od původních střediskových obcí vzniklo mnoho obcí nových. Od 90. let je možné sledovat poměrně bouřlivý rozvoj urbanizace, který se dotkl postupně zázemí všech větších, českých měst. Všechny zmíněné procesy vedly k nárůstu diferenciaci českého venkova.

Důsledkem výše zmíněných procesů se Česko vyznačuje roztržitou sídelní strukturou, pro kterou je typický velký počet malých obcí (Svobodová a kol., 2011). Právě roztržitost sídelní soustavy je ústředním problémem českého venkova (Skála, 2013). V současné době existuje v Česku 6 258 obcí (ČSÚ, 2017). Český statistický úřad (2017) uvádí, že venkovský prostor tvoří 79 % rozlohy státu a 5 734 obcí lze definovat jako obce venkovské⁷. Procentuální počet obyvatel, kteří žijí ve venkovských obcích je téměř 30 % z celkového počtu občanů Česka (ČSÚ, 2017). Dalším unikátním faktem českých obcí je velký počet populačně malých obcí. Takřka 77 % českých obcí má méně než 1 000 obyvatel (ČSÚ, 2017). Venkov tedy tvoří značnou část území Česka. S problematikou velkého počtu malých obcí je spojena problematika efektivní veřejné správy, která je kvůli vysoké míře roztržitosti komplikovaná.

⁶ Středisková soustava sídel vznikla v 70. letech 20. století. Soustava rozdělila venkovská sídla do hierarchického žebříčku podle významu na sídla místního, obvodního a oblastního významu (Perlín, 2010). Středisková sídla byla ohniska rozvoje, která měla podle spádovosti poskytovat služby obyvatelstvu a zároveň být cílem investic. Venkovská sídla byla zařazena jako sídla nestředisková. Pozůstatky střediskové soustavy jsou patrné dodnes.

⁷ Za venkovský prostor jsou v tomto případě považovány všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel a obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění nižší než 150 obyvatel/km² (ČSÚ, 2017).

Pro obce, které mají řádově stovky obyvatel, je těžké získat dostatek finančních zdrojů, aby mohly zaměstnávat dostatečný počet pracovníků obecních úřadů, kteří by byli ochotni a schopni vykonávat veřejnou správu na plný úvazek (Perlín, 2018). Mezi jednotlivými obcemi jsou tak velké rozdíly ve výkonu veřejné správy, v možnostech a předpokladech rozvoje nebo v řešení aktuálních problémů, že je problematické z úrovně centrální správy tyto problémy řešit koordinovaně, intenzivně a úspěšně (Perlín, 2018).

2. 2. 2 Současné problémy českého venkova

Problémy, které trápí český venkov, jsou v řadě ohledů podobné a často se liší pouze různou intenzitou (Bernard a Šimon, 2017). Tento fakt platí pro vyšší nezaměstnanost na venkově, nižší vzdělání, nižší kvalifikaci obyvatel a pro životní úroveň venkovanů (Bernard a Šimon, 2017). Některé problémy venkova se odvíjí od různých vnitřních a vnějších podmínek venkovských obcí, některé jsou hluboce historicky a kulturně zakořeněné Skála (2017).

Skála (2017) popisuje tyto nejčastější problémy malých venkovských obcí:

- nedostatek financí
- nedostatek pracovních příležitostí
- nedostatečná technická infrastruktura
- obtížná dostupnost základních služeb
- malý počet obyvatel
- špatná dopravní obslužnost
- úbytek obyvatelstva
- nedostatečné kulturní a sportovní vyžití pro místní občany

Skálův výčet nejčastěji vyskytujících se typů problémů českého venkova navazuje na problémy venkovského území, které popisuje B. Blažek (1997). Jsou to problémy s přírodními podmínkami a zdroji, problémy s technickou infrastrukturou a vybaveností obcí, nedostačující dopravní obslužnost, špatná dopravní a technická infrastruktura v obcích, vysoká nezaměstnanost a nedostatek pracovních příležitostí (B. Blažek, 1997). Mátl a Srnová (2012) uvádí jako největší problémy českého venkova nevyhovující silniční komunikace, špatnou dopravní dostupnost a omezenou nabídku služeb. Ministerstvo pro místní rozvoj (2006) považuje za další velký problém venkovských obcí špatnou obecní infrastrukturu a nedostatečnou obecní vybavenost. Bernard a kol. (2011) uvádí ekonomický rozvoj jako limitující faktor rozvoje venkovských obcí.

Ekonomické problémy regionu nemusí být primárně způsobeny periferní polohou obcí či nedostatečnou dojížděnkou do spádových center, ale souvisí spíše se strukturálními problémy celého regionu, zahrnující jak města, tak i venkov (Bernard a Šimon, 2017).

Problémů venkovských obcí popisuje MMR (2006), B. Blažek (1997), Skála (2017) a další autoři celou řadu. I přes některé dílčí rozdíly u jednotlivých autorů je většina problémů popisována stejně. Vzhledem k časovému rozsahu dvaceti let a porovnání mezi publikacemi B. Blažka (1997) a Skály (2017) je zřejmé, že všechny problémy venkova prozatím vyřešeny nebyly. Některé vyřešeny byly (zlepšení životního prostředí), některé se intenzivně řeší již několik let (zlepšování infrastruktury obcí, posilování spojů veřejné dopravy) a jiné problémy se snad vyřeší v budoucnu.

Z hlediska časového horizontu je zřejmé, že řešení problémů si žádá více času než jen pár desítek let. Určitým řešením pro obce by mohl být dostatečný příjem financí a efektivní čerpání dotací. Právě problémy s infrastrukturou, vodou, dopravou a kanalizací je možno řešit pomocí dotačních titulů. Ale jak tvrdí Binek a kol. (2011) finance a dotace nejsou všelék. Tímto způsobem se vyřeší pouze tvrdé projekty.

Nejmarkantněji se problémy obcí promítají v malých venkovských obcích. Malé obce mají slabou ekonomickou funkci, což potvrzuje i Perlín (2010). Obcím často schází finance na rozvoj, neumí správně hospodařit nebo čerpat peníze z dotací. Samozřejmě toto tvrzení nelze vztahovat na všechny malé venkovské obce. Perlín (2010) uvádí příklady malých obcí, které díky aktivitě starosty nebo angažovanosti obyvatel dokázaly peníze na rozvoj získat.

V rozvoji obcí je třeba správně využít rozvojového potenciálu obcí (Skála, 2017). Základem využití potenciálu rozvoje je jeho identifikace. Podle Coleman (1988) lze problémy obcí vyřešit také vnitřní cestou, pomocí endogenních zdrojů, kterými je místní obyvatelstvo. Touto cestou lze vyřešit například problémy s nedostatečným kulturním či sportovním vyžitím.

Perlín (2010) popisuje, že každý venkov má své specifické problémy a potřeby, které je nutné sledovat a rozlišovat v přístupech veřejné správy, v rámci národní i evropské podpory. Subjektivní problémy jednotlivých obcí by vedení venkovské obce mohlo řešit spoluprací s ostatními obcemi či zapojením místního obyvatelstva do rozvoje obce. Synergii v oblasti spolupráce všech aktérů rozvoje uvádí Binek a kol. (2009) jako jedno z možných řešení problémů venkovských obcí.

3. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K ROZVOJI VENKOVA

Základním principem nastavení vhodné politiky a strategie rozvoje je znalost teorií regionálního rozvoje (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Teorie slouží k představení faktorů, aktérů, příčin, mechanismů, nástrojů a souvislostí regionálního rozvoje. Přístupy a teorie regionálního rozvoje prošly v čase vývojovými etapami. Zjednodušeně lze říci, že obecný přístup k rozvoji se měnil od neoklasického (1920-1940), přes keynesiánský (1950-1975), neomarxistický (1970-1985) až po neoliberalní a institucionální přístupy, které dominují od roku 1975 prakticky do dnešních let. Tyto teorie však kladou důraz na ekonomické aspekty regionálního rozvoje, kterými vysvětlují nerovnosti mezi regiony. Vzhledem k zaměření předložené práce budu vycházet z institucionální teorie rozvoje, a z ní vycházejících nových konceptů rozvoje. Přikláním se k této teorii zejména proto, že klíčovým principem institucionalismu je snaha o zachování rozmanitosti regionů (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Dalším důvodem výběru institucionální teorie je její důraz na endogenní faktory rozvoje, založené na čerpání v rozvoji z vnitřních potenciálů venkova.

3. 1 Otázka perifernosti venkovských území

Rozvoj venkova bývá nejčastěji zkoumán v souvislosti s Friedmannovou teorií jádro-periferie. Základy této teorie sahají až ke keynesiánské ekonomii (Perlín, 2010). V rámci této teorie lze venkov ztotožnit s periferií. Ovšem autoři často vymezují periferie spíše subjektivně. Studium periferií a příčinám regionálních rozdílů, které souvisí s polarizací prostoru, se v zahraničí věnovali například Myrdal (1957), Boudeville (1966), Peroux (1950), v Česku pak například Illner (1988).

Friedmann (1966) definuje jádro jako direktivní střed, centrum růstu, koncentrace a inovací. Periferie představuje naopak území řízené jádrem, které postrádá samostatný růst a jeho rozvoj je závislý na aktivitách jádra. Polarizací prostoru dochází k rozdílům v rozvoji. Pokud centrum posiluje a periferie se nerozvíjí, dochází k prohlubování nerovností (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Nevýhodou teorie je, že klade důraz primárně na ekonomické faktory, jako vysvětlení příčiny nerovností. Míru perifernosti ovlivňuje i geografická poloha (Perlín, 2010). Havlíček a Chromý (2001) popisují jako příčinu vzniku periferií kombinaci nerovnoměrného působení ekonomických, sociálních, kulturních a geografických faktorů.

Jako periferii tedy označujeme okrajové území, které se potýká s různými problémy a nedosahuje rozvinutosti jádra. Venkovské obce, které mají menší počet obyvatel a neleží v těsné blízkosti měst, lze dle Pospěcha a kol. (2014) považovat za periferní území, která jsou dále předmětem zkoumání v kapitole č. 6 a č. 7.

3. 2 Institucionální teorie

V současné době lze k regionálnímu rozvoji přistupovat podle relativně nových konceptů. V tomto případě se jedná se především o institucionální teorii regionálního rozvoje a z ní vycházející koncepty. J. Blažek a Uhlíř (2011) mluví o institucionální teorii jako o nejdynamičtěji se rozvíjejícím směru současnosti, který se dělí do mnoha dalších konceptů. Společným znakem institucionální teorie a jejich konceptů je snaha vysvětlit regionální rozdíly aplikací institucionální ekonomie, ekonomické sociologie a kulturní teorie (J. Blažek a Uhlíř, 2011). J. Blažek a Uhlíř (2011) popisují institucionální teorii jako holistický přístup, který bere v potaz jednotlivce, společenské struktury, znalosti, inovace, formální a neformální instituce. Všichni tito aktéři se v rozvoji navzájem ovlivňují. Důležitá je tedy vzájemná interakce mezi aktéry. Podle J. Blažka a Uhlíře (2011) přidává institucionální teorie na významu v rozvoji lidským zdrojům. K institucionální teorii se přiklání světoví autoři jako například Lundwall (1992), Morgan (1997) nebo Putnam (1993). Právě Lundwall (1992) zdůrazňuje využití vnitřních zdrojů, lidského kapitálu, inovací a znalostí pro rozvoj daného území. Morgan (1997) vyzdvihuje také podstatnou roli sociální infrastruktury a institucí v rozvíjející se oblasti.

Pro rozvoj území je také důležité jeho životní prostředí (Putnam, 1993). V institucionální teorii je kladen důraz na investice do vzdělání a výzkumu. Putnam (1993) popisuje důležitost zaktivnění obyvatel, jejich vzdělání a možnosti rozhodování.

3. 3 Nové koncepty rozvoje

Poměrně novým přístupem k rozvoji je Nová teorie endogenního růstu. Ta podle J. Blažka a Uhlíře (2011) vychází z předpokladu, že udržitelného rozvoje území nelze dosáhnout bez využití jeho vnitřních neboli endogenních potenciálů rozvoje. Bernard (2011) ve svém výzkumu uplatňuje tento koncept a popisuje jako klíčový faktor rozvoje zapojení lokálních aktérů do rozvojových procesů. O Nové teorii endogenního růstu lze říci, že institucionální teorii rozvíjí. Hlavními iniciátory rozvoje jsou dle této teorie lidé, kteří vytváří lidský kapitál. Podle Nové teorie růstu jsou klíčovým mechanismem pro růst venkova lidské zdroje, technologie, inovace a znalosti (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Bernard (2011) představuje jako hlavní myšlenku endogenního rozvoje předpoklad existence lokálních rozvojových potenciálů. Výběrem vhodné intervence se mohou tyto potenciály zlepšovat a stát se tak klíčovým faktorem rozvoje (Bernard, 2011).

Další novou teorií regionálního rozvoje, vycházející z institucionalismu, je Nové paradigma rozvoje. Tento koncept klade důraz na konkurenceschopnost venkovských oblastí jako celku, nevyužití zdroje a zhodnocení lokálních prostředků (Binek a kol., 2011).

Woods (2011) popisuje specifikum Nového paradigmatu v rozvoji venkova ve zdůraznění investic do vnitřních faktorů rozvoje, zejména do lidského kapitálu. Investice by měly směřovat do již existujících vazeb a vztahů mezi lidmi. Nové paradigma rozvoje venkova poukazuje na odlišnost venkovských regionů, jejich specifickou kulturu, přírodní zdroje a obyvatelstvo. K těmto složkám venkova by se mělo přistupovat z hlediska rozvoje individuální cestou (Woods, 2011).

Nejen Woods (2011), ale i ostatní autoři, jako například Moseley (2003) ve svých publikacích vyzdvihují lokální iniciativy a lidské zdroje jako klíčové faktory rozvoje venkova. Řadou výzkumných projektů (Bryden a Hart, 2004; Moseley, 2003) bylo potvrzeno, že rozvoj venkova, vycházející z lidských zdrojů, jakožto endogenních potenciálů, je úspěšnější, déle trvající a více udržitelný. Čeští autoři přisuzují endogenním faktorům rozvoje rovněž klíčový význam v regionálním rozvoji. J. Blažek a Uhlíř (2011) považují lidské zdroje a lidskou iniciativu za klíčové pro pluralitní přístupy k regionálnímu rozvoji současnosti. Bernard (2011) zdůrazňuje propojenost endogenního rozvoje a regionálních politických programů, které jsou zaměřeny na rozvoj periferních a venkovských oblastí Česka.

Vzhledem k prostudované literatuře se i já přikláním k endogenním faktorům, zejména lidskému a sociálnímu kapitálu, jako k hybatelům rozvoje venkova a promítám tuto skutečnost do výzkumné části mé práce. Ověření tvrzení již zmíněných autorů a skutečný vliv endogenních rozvojových faktorů na úspěšný rozvoj obce popisuje sedmá kapitola.

3. 4 Rozvoj venkova

Ke studiu rozvoje venkova nelze přistupovat bez uvědomění si, co všechno si pod tímto pojmem lze představit. Binek a kol. (2009) popisuje rozvoj jako: „*Určitý proces pozitivních změn, který se projevuje zlepšením kvantitativních i kvalitativních charakteristik dané oblasti.*“ Moseley (2003) popisuje rozvoj venkova jako multi-dimenzionální proces, který udržitelným způsobem rozvíjí ekonomickou, sociálně kulturní a environmentální oblast venkova k lepšímu. Zmíněnou multidimenzionalitu rozvoje venkova popisuje Binek a kol. (2009) na eventuelních možnostech zacílení rozvoje. OECD zdůrazňuje prostřednictvím definice nového paradigmatu rozvoje multifunkčnost venkova.

Rozvoj venkova je vlastně soubor několika kroků, které by měly být vzájemně provázané. Všeobecným cílem rozvoje venkova je zachování jeho specifík, tradic a funkcí (Perlín, 2018). Podle Mátla a Srnové (2012) je hlavním cílem rozvoje venkova udržení a zkvalitnění života lidí na venkově. Rozvojové cíle venkova by měly korespondovat s rozvojovými cíli venkovských obcí.

Cíle i procesy rozvoje venkova jsou úzce spojeny s principy udržitelného rozvoje (Woods, 2011; Sobczyk, 2014). Na principu udržitelnosti vysvětluje Moseley (2003) směr a zaměření rozvoje venkova.

Definice rozvoje venkova popisují rozvoj pouze jako určitý dynamický proces změny k lepšímu než stávajícímu stavu. Ovšem rozvoj není pouze proces změny. Na rozvoj venkova lze také pohlížet jako na nástroj regionálních rozvojových politik. Jak uvádí Van der Ploeg (2000) dříve byl rozvoj venkova spojován se zemědělskou politikou. V některých státech je tomu tak stále, i když v posledních 20. let se pozice rozvoje venkova mění, a to zejména díky modernizaci společnosti a jejím odstupem od industrializace (Van der Ploeg, 2000).

Rozvoj venkova jako nástroj regionálního rozvoje s sebou nese jistá negativa. Hlavní nevýhodou rozvoje venkova jako nástroje regionálních politik je, že nespadá pod jednu určitou instituci, ale je roztržštěn mezi více institucí. To potvrzuje i Woods (2005), který popisuje širokou škálu vnitřních a vnějších aktérů rozvoje. Systému aktérů rozvoje venkova je dále věnovaná celá čtvrtá kapitola.

Perlín (2018) upozorňuje na možnou záměnu pojmů rozvoj a růst, které se významově liší. Rozvoj nemusí znamenat výhradně zlepšení stávajícího stavu. Za rozvoj lze považovat i aktivity, které směřují k udržení stávajícího stavu. Pokud věci fungují, není třeba je měnit (Binek a kol., 2009). Perlín (2018) považuje za rozvoj nejen zvýšení kvality života obyvatel, ale i zastavení dlouhodobého poklesu prostřednictvím odstranění starých nedostatků a následné dorovnání standartu kvality života. Rozvoj je tedy kvalitativní proces, zahrnující zvýšení kvality života. Růst je naopak proces kvantitativní, který můžeme vyčíslit statisticky např. zvyšováním počtu obyvatel, objemem investičních projektů nebo naopak snižováním negativních kvantitativních aspektů, bránících v rozvoji (Perlín, 2018).

3. 4. 1 Potenciál pro rozvoj

V rozvoji venkova je důležitý jeho potenciál. Definice rozvojového potenciálu není jednoduchou záležitostí a je spíše subjektivního charakteru. Skála (2013) definuje rozvojový potenciál jako: „ *Potenciál, který dává předpoklady dalšího rozvoje obce.*“ Potenciál je vlastně vše, co zlepšuje podmínky pro zvýšení kvality života obyvatel venkova (Skála, 2013; Sobczyk, 2014). Potenciál rozvoje lze vnímat jako určitý impulz, který rozvoj podnítl. Hoggart a Buller (2016) rovněž popisují rozvojový potenciál jako určitý impulz ve venkovském území, který může podnítit proces rozvoje.

Rozvojovým potenciálem mohou být jakékoliv dispozice, schopnosti a kapacity, které v budoucnu povedou k pozitivní změně oproti stávajícímu stavu (Skála, 2013; Leitmanová a kol., 2012). Potenciál se u obce může projevit jako silná nebo slabá stránka, popřípadě příležitost nebo ohrožení (Leitmanová a kol., 2012).

I venkovská obec, která nemá dobré výchozí charakteristiky pro rozvoj, může mít vysoký rozvojový potenciál. Jak uvádí Perlín (2018) rozvoj neznamena růst. V tomto případě může rozvoj znamenat předpoklady pro zastavení dalšího zhoršování situace u obcí. Identifikace rozvojového potenciálu je důležitá pro správné zacílení rozvojových aktivit.

3. 5 Vnější/exogenní faktory rozvoje

V původních ekonomických teoriích byl v rozvoji kladen důraz na vnější faktory rozvoje. Vnější faktory (často označovány jako faktory tvrdé) přímo ovlivňují rozvoj venkova, avšak samotní rozvojoví aktéři vnější faktory ovlivnit nemohou (Svobodová a kol., 2011). Mezi tyto faktory patří geografická poloha obce, velikost obce, životní prostředí a samozřejmě ekonomické faktory, které jsou úzce spjaté s faktory institucionálními. Z vnějších faktorů rozvoje jsou hlavními faktory, ovlivňující rozvoj obcí, jejich poloha a velikost (Pospěch, 2014; Hoggart a Buller, 2016).

Exogenní faktory jsou nezbytné pro rozvoj venkova, avšak jejich působení není dostačující bez zapojení endogenních faktorů rozvoje (Svobodová a kol., 2011).

3. 5. 1 Poloha a velikost obce

Binek a kol. (2009) označuje geografickou polohu zkoumaného území a jeho sídelní velikost z hlediska počtu obyvatel za nejdůležitější exogenní faktory rozvoje venkova. Geografická poloha venkovské obce může předurčovat její lokální rozvoj (Binek a kol., 2009). Záleží na poloze venkovského sídla vzhledem k poloze nejbližšího regionálního centra (Hampl, 2005; Pospěch, 2014). Pospěch (2014) popisuje vztah mezi dopravní dostupností a rozvojem území, kdy obce, ležící blíže spádových center, s rozvinutou infrastrukturou a dobrou dopravní dostupností mají lepší předpoklady pro rozvoj. Naopak periferní obce mají své možnosti rozvoje omezené. Snadněji dopravně dostupné obce nabízí lepší možnost pro umístění služeb, možnosti podnikání a rozvoj technické infrastruktury (Svobodová a kol., 2011). Důležitá je samozřejmě i velikost sídla. V tomto případě platí, že čím menší obec je a čím dále od centra leží, tím je její rozvoj problematičtější (Leitmanová a kol., 2012; Bernard a Šimon, 2017).

Skála (2013) uvádí velikost obce, jako limitující faktor rozvoje z ekonomického hlediska. Malé⁸ obce mohou trpět nedostatkem financí k zajištění základních funkcí obce či k plnění rozvojových záměrů (Skála, 2013).

Za velmi důležité vnější faktory rozvoje obcí lze považovat environmentální faktory (Woods, 2005; Hoggart a Buller, 2016). Kvalita života na venkově se odvíjí od kvality životního prostředí (Woods, 2005). A právě příroda, krajina a zeleň na venkově mohou tvořit push faktory stěhování lidí na venkov. Svobodová a kol. (2011) uvádí, že kvalita životního prostředí předurčuje význam ostatních faktorů a složek v rozvoji venkova. Binek a kol. (2009) k tomuto faktu dodává, že právě kvalita životního prostředí může rozvíjet rezidenční a rekreační funkci venkova. Obce, které nemají příznivou polohu nebo velikost, mohou k rozvoji využít svůj přírodní potenciál (Hoggart a Buller, 2016). Životní prostředí tak může tvořit potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, který přinese obci finance. Ovšem k rozvoji tohoto potenciálu je třeba kvalitních lidských zdrojů a funkční místní samosprávy (Leitmanová a kol., 2012).

3. 5. 2 Instituce a finance

Mezi institucionální faktory řadíme především formální orgány regionální, centrální veřejnou správu a její činnosti, které ovlivňují rozvoj obcí zvenku. Patří sem například rozvojové činnosti krajů, nastavení regionální politiky, podpora EU, možnosti čerpání finančních zdrojů od různých institucí a další strategie a plány rozvoje (Pike a kol., 2011). Dle Binka a kol. (2009) záleží především na vedení na obce jak je schopna tyto faktory využít pro rozvoj. Turner (1997) rozšiřuje toto pojetí institucí o normy, postoje a hodnoty, které jsou předávány obyvatelstvu prostřednictvím institucí.

Woods (2005) uvádí, že v některých případech mohou instituce svými nařízeními a omezeními rozvoji bránit, což potvrzují např. Pike a kol. (2011) nebo Leitmanová a kol. (2012). Například administrativní zátěž kladená na vedení obce nebo složitý proces podávání žádostí o dotace může proces rozvoje obcím znesnadnit. Tyto tvrdé faktory pak mohou působit opačným směrem, a sice proti rozvoji (Perlín, 2018).

Rozpočty obcí jsou dle Leitmanové a kol. (2012) rovněž uvedeny jako jedny z rozhodujících vnějších faktorů rozvoje venkovských obcí⁹). Podle Perlína (2018) může z ekonomického hlediska limitovat v rozvoji malé obce omezený obecní rozpočet a menší počet zaměstnanců místní samosprávy. Rozpočty obcí tvoří finanční zdroje, kterými daná obec disponuje a stanovuje způsob jejich využití.

⁸ Za malé obce jsou v tomto případě (i v celé práci) brány obce, které mají počet obyvatel do 1 000.

⁹ Bernard a kol. (2011) uvádí, že rozpočet pro jednu malou obec, do 1 000 obyvatel, je zhruba 11 000 Kč/obyvatel/rok.

Rozsah i struktura obecních financí závisí na managementu obce. Příjem obce je složen z daňových příjmů, dotací, místních poplatků a soukromých darů obci. Daň z příjmu tvoří nejvyšší část rozpočtu obce. Funkcí obce je zabezpečení veřejných statků, tedy alokace finančních zdrojů na jejich zajištění (Leitmanová a kol., 2012). Venkovské obce hospodaří s výrazně menším objemem finančních prostředků a mají problém na dosažení finančních zdrojů pro zajištění velkých strukturálních investičních záměrů, spojených především se sítěmi technické a dopravní infrastruktury (Perín, 2018).

3. 6 Vnitřní/endogenní faktory rozvoje

S uplatněním institucionálních teorií rozvoje a na ně napojených rozvojových konceptů, dochází ke zvýšení významu vnitřních faktorů rozvoje. Vnitřní faktory rozvoje (často označovány jako měkké) vycházejí z vnitřních zdrojů venkovského území, jsou přímo spojeny s obyvateli na venkově a jejich aktivitami (Binek a kol., 2009). Ty bývají v literatuře označovány jako lokální iniciativy (Binek a kol., 2009). V lokální iniciativě hrají primární roli lidské zdroje, mezi které patří lidský a sociální kapitál (Jančák a kol., 2010). Autoři institucionální teorie a nových teorií rozvoje popisují lidský a sociální kapitál jako klíčový faktor pro rozvoj venkovského území (Bourdieu, 1984; Putnam, 1993; Coleman, 1988; Paxton, 1999). Z českých autorů považují lidský a sociální kapitál jako významný hybatel rozvoje venkova např. Chromý a kol. (2011) nebo Bernard (2017), kteří poukazují na slábnutí vlivu vnějších ekonomických faktorů a přesun vlivu na vnitřní rozvojové potenciály.

Lidské zdroje patří mezi nejdůležitější součásti venkova. Patří mezi nejvýznamnější faktory zejména proto, že kvalita lidských zdrojů ovlivňuje využívání jakýchkoliv jiných zdrojů (Svobodová a kol., 2011). Nevýhodou vnitřních faktorů je jejich těžká měřitelnost, neformálnost a také fakt, že je nelze přesně vyčíslit. Ovšem v současné době někteří autoři tuto nevýhodu překonávají (Chromý a kol., 2011; Bernard, 2011; Skála, 2017).

3. 6. 1 Lidský kapitál

Pojem lidský kapitál definuje Jančák a kol. (2010) jako vlastnictví a charakteristiku jedince, jeho dovednosti, znalosti, schopnosti, postoje a hodnoty. Coleman (1988) určuje lidský kapitál jako vlastnost jednotlivců. Becker (1993) ke znakům lidského kapitálu přidává zdraví a vzdělání jedinců. Tato definice se shoduje s definicí OECD, která popisuje lidský kapitál podobně jako Jančák a kol. (2010), s tím rozdílem, že nabyté hodnoty mohou jedinci sloužit ke zlepšení jeho životní situace. Základním prvkem pro určení kvality lidského kapitálu je identita obyvatel.

Svobodová a kol. (2011) popisuje identitu jako příslušnost k celku¹⁰. Sounáležitost přispívá ke spolupráci obyvatel, jejich užší vazbě a vytváření sociálního kapitálu. Bernard a kol. (2011) uvádí důležitost lidského kapitálu pro existenci komunit. Kulturní kapitál vymezil Bourdieu (1984) jako akumulaci osobního kapitálu jednotlivců v podobě znalostí, dovedností, tradic a zkušeností.

V rozvoji obcí je kvalita lidského kapitálu důležitá, zejména z důvodu aktivit občanů. Aktivní občané mohou svou lokální aktivitou rozvoj podpořit. Míru a kvalitu lidského kapitálu je velmi těžké změřit. Nejčastějším indikátorem přítomnosti kvalitního lidského kapitálu je zjištění podílu VŠ vzdělaného obyvatelstva na celkový počet obyvatel v obci (Chromý a kol., 2011; Bernard 2011; Skála 2017) nebo výpočtem indexu ekonomického zatížení¹¹ (Jančák a kol., 2010). Přítomnost lidského kapitálu i jeho existence je úzce spojená s výskytem kapitálu sociálního. Tyto dva lidské zdroje na sebe vzájemně působí a vzájemně se ovlivňují (Bryden a Hart, 2004).

3. 6. 2 Sociální kapitál

Sociální kapitál lze podle Jančáka a kol. (2010) definovat jako vzájemné vztahy, sociální soudržnost, atmosféru, důvěru a spolupráci mezi obyvateli v obci. Coleman (1988) definuje sociální kapitál jako artefakt, který se vyvinul v důsledku působení lidského kapitálu. Sociální kapitál lze považovat za vlastnost společnosti (Coleman, 1988). Giddens (1984) vyzdvihuje dynamickou skladbu sociálního kapitálu, která stojí za řízením individuálního chování jednotlivců. Proto bývá sociální kapitál také popisován jako kolektivní zdroj (Bernard a kol., 2011; Paxton, 1999). Paxton (1999) dělí sociální kapitál na dvě skupiny: kapitál kolektivní, který popisuje vazby mezi jedinci a individuální, který představuje potenciál možnosti osob zapojit se do těchto sítí. Robinson a Flora (2003) popisují neformální a formální sítě a instituce. Mezi neformální sítě můžeme zařadit rodinné a jiné osobní vztahy mezi lidmi, vyznačující se sociální či ekonomickou podporou. Formální instituce se řídí všeobecně uznávanými pravidly a normami.

Sociální kapitál bývá zmiňován v souvislosti s efektivitou rozvoje. Pro zajištění efektivity rozvoje je nutné, aby občané měli s obcí společné zájmy, fungovala mezi nimi komunikace a důvěra (Bernard a kol., 2011). Bryden a Hart (2004) zdůrazňuje potřebu důvěry, norem a sítí k aktivizaci sociálního kapitálu, a tím k efektivnímu rozvoji na základě endogenních potenciálů.

Sociální kapitál tak nezahrnuje pouze občany jako hybatele rozvoje, ale také komunikační sítě mezi rozvojovými aktéry (Bernard a kol., 2011). Prostřednictvím sítí dochází k aktivizaci rozvojových aktivit.

¹⁰ Celkem může být území, kultura, popřípadě jiný atribut.

¹¹ Index ekonomického zatížení je počet osob v neproduktivním věku na jednu osobu v produktivním věku.

Jako síť můžeme vnímat setkávání občanů v obcích, jejich diskuzi o problémech, vytváření aktivit pro obec, vytváření návrhů na zlepšení situace (Perlín, 2018). Chromý a kol. (2010) hovoří zejména o kvalitě lidského sociálního kapitálu. Rozvádí tak tezi Drbohlava, Dostála a Hampla (2007) o významnosti lidských zdrojů pro úspěšný rozvoj periferních oblastí a pro další činnosti vnitřních zdrojů pro rozvoj. Z čehož vyplývá, že úspěšný rozvoj venkovských obcí se může primárně odvíjet od kvality lidských zdrojů.

3. 6. 3 Lokální samospráva

Nejen lidský a sociální kapitál mohou být považovány za klíčové hybatele rozvoje. Svobodová a kol. (2011) a Leach a Wilson (2000) určují jako jeden z hlavních lokálních faktorů rozvoje místní samosprávu, v čele se starosty obcí. Lokální samospráva, v zahraniční literatuře označována jako leadership, je formální instituce, hájící kolektivní zájmy místního obyvatelstva (Binek a kol., 2009; Leach a Wilson, 2000). Leadership iniciuje a realizuje rozvojové aktivity venkova. Wilson (2000) popisuje leadership jako schopnost dosáhnout vytyčených cílů prostřednictvím agitace občanů, aby podporovali dosažení těchto cílů. Samospráva obce spravuje místní rozpočet, který představuje největší finanční zdroj, využitelný ve prospěch rozvoje obce (Bernard a kol., 2011). Rozsah možnosti rozvoje obce záleží na velikosti obce a limitu rozpočtu obce. Podmínkou správného řízení rozvoje obce je využívání vhodných nástrojů (Binek a kol., 2009). Další podmínkou úspěšnosti v rozvoji obce je dle Svobodové a kol. (2011) spolupráce lokální samosprávy s místními spolky a sdruženími i spolupráce s ostatními obcemi. Pokud obec disponuje kvalitním lidským a sociálním kapitálem je na vedení obce, aby tento potenciál vhodně využilo pro rozvoj.

Hlavním aktérem místní samosprávy je starosta neboli lokální leader. Jeho schopnosti mohou ovlivnit celý proces rozvoje (Bernard a kol., 2011). Starosta obce má výhodu v tom, že se může na rozvoj dívat z lokálního kontextu a prioritně tak řešit problémy a zájmy obce (Svobodová a kol., 2011). Binek a kol. (2009) uvádí, že důležitou roli v rozvoji hrají také aktivní zastupitelé. Lokální samospráva tvoří komunikačního prostředníka mezi lidmi a vnějšími institucemi.

3. 6. 4 Další vnitřní rozvojové faktory

Dalším důležitým faktorem je kvalita a kvantita infrastruktury v obci (Leitmanová a kol., 2012). Do této kategorie je řazena především dopravní a technická infrastruktura. Infrastruktura ovlivňuje dojížděku za prací, do škol i každodenní život občanů. To potvrzuje i Svobodová (2009), která popisuje kromě dopravní a technické infrastruktury další důležitý faktor rozvoje, kterým je občanská vybavenost obcí a přístup ke službám.

Pod občanskou vybavenost řadíme obchod, kulturní zařízení, ZŠ, MŠ, zdravotní zařízení a různou nabídku služeb v obci. Pro Binka a kol. (2009) rovněž představuje vybavenost obce a nabídka služeb v obci důležité vnitřní faktory rozvoje. Tyto faktory přímo souvisí s kvalitou života v obci. Služby v obci mohou být nekomerční (zdravotní zařízení, bankomat) nebo komerční (kadeřnictví, restaurace).

Nedostatečná infrastruktura a vybavenost obce mohou negativně ovlivnit kvalitu života místních obyvatel. Infrastruktura a vybavenost obce jsou spojeny s velikostí obce (Svobodová, 2009). Vztah mezi velikostí obce, její vybaveností a infrastrukturou je lineární. Čím je obec větší, tím lepší má vybavenost a infrastrukturu. Existence funkční a kvalitní infrastruktury a vybavenosti obcí souvisí s finančními možnostmi obcí. Zároveň se infrastruktura a vybavenost obce odráží na její celkové atraktivitě (Bernard, 2011).

3. 7 Od top-down k bottom-up přístupům

Jako top-down jsou označovány rozvojové přístupy iniciované shora dolů. J. Blažek a Uhlíř (2011) uvádí, že tyto přístupy čerpají z keynesiánských a neoklasických teorií. Patří mezi ně veškeré státní nástroje jako například rozvojové politiky státu a politiky rozvoje EU (Perlín, 2018). Nástroje uplatňované podle přístupů top-down slouží spíše k odstranění rozdílů v rozvoji. Typické pro top-down přístupy je uplatňování exogenních faktorů rozvoje (Perlín, 2018).

Jak již bylo řečeno, v posledních letech se od dominance přístupů top-down upouští. V současné době v literatuře rozvoje převažují iniciativy rozvoje, označované jako bottom-up neboli přístupy k rozvoji iniciované zdola nahoru. Podle Perlína (2018) jsou tyto nástroje formovány místní komunitou a vychází z potřeb této komunity. Bottom-up přístupy k rozvoji uplatňují endogenní faktory rozvoje. Woods (2011) uvádí lepší možnosti zacílení, a tím pádem i vyšší možnost úspěšnosti těchto nástrojů. Stejně jako Pike a kol. (2011), který přístupům bottom-up přisuzuje zásadní význam i předložená práce vychází právě z těchto přístupů. Bottom-up slouží spíše k diverzifikaci rozvíjených oblastí a jsou uplatňovány i díky své vysoké úspěšnosti.

3. 8 Shrnutí

Podle Woodse (2011) a Pike a kol. (2011) by měly být vnější a vnitřní faktory rozvoje vzájemně komplementární. Tato komplementarita má vícedimenzionální charakter, jak z hlediska regionu jako komplexu vzájemně provázaných elementů, tak z hlediska vzájemné úzké funkční závislosti mezi tvrdými a měkkými faktory.

Stejně tak čeští autoři Svobodová a kol. (2011), Binek a kol. (2009) tvrdí, že bez zapojení obou skupin faktorů nelze dosáhnout funkčního a udržitelného rozvoje. Lokální rozvoj nemůže fungovat bez vnějších intervencí, ale nemůže pokračovat ani vzniknout bez lokální iniciativy (Leitmanová a kol., 2012). Pro rozvoj venkova je důležitá diverzifikace přístupů, nástrojů a také správná volba rozvojových cílů (Binek a kol., 2009). Rovněž je důležité reflektovat místní správu obce a lokální rozdíly venkovů pro správnou formulaci nástrojů rozvoje (Binek a kol., 2009).

Celá řada autorů dokládá, že za klíčové exogenní faktory rozvoje venkovských obcí lze považovat polohu obce a její velikost (Binek a kol., 2009; Pospěch, 2014). Z endogenních rozvojových faktorů můžeme jako klíčové faktory označit lidský a sociální kapitál (Putnam, 1993; Coleman, 1988). Problémy obcí se s její velikostí umocňují (Leitmanová a kol., 2012), proto je můj výzkum zaměřen na malé, periferní obce. V těchto obcích je možno lépe zaznamenat pozitivní vlivy lidských zdrojů. Tato pozitiva mohou vyrovnat možné negativní aspekty tvrdých rozvojových faktorů. Např. Woods (2005) uvádí negativní vliv institucionálních faktorů,

Důvěra, atmosféra v obci a vzájemné vazby a sítě mezi obyvateli mohou tvořit most pro překonání vnějších limitů rozvoje (Bryden a Hart, 2004). Správná aktivizace lidských zdrojů se může promítnout právě v úspěšném rozvoji. V tomto případě hraje významnou roli také místní samospráva (Leitmanová a kol., 2012). Schopný starosta obce může správně využít lidské zdroje k lokálnímu rozvoji obce. Právě očima starostů obcí je možné identifikovat rozvojové potenciály v území a posoudit možnost využití a aktivizace lidských zdrojů v rozvoji (Leach a Wilson, 2000). Z těchto důvodů tvoří místní samospráva, v čele se starosty obcí, zájmové osoby v provedeném výzkumu.

4. AKTÉŘI ROZVOJE VENKOVA

V souladu s institucionální teorií rozvoje a bottom-up přístupy k rozvoji vychází tato práce z klíčové role lidského a sociálního kapitálu v rozvoji. Proto je v práci primárně studovaná role aktérů rozvoje na lokální úrovni. Aktéři však existují víceúrovňově, jejich aktivity i činnosti se často prolínají. Proto je důležité diskutovat význam aktérů rozvoje venkova, jejich funkce, provázanost a jejich aktivity v rámci rozvojových strategií.

Aktéry rozvoje venkova můžeme chápat v širším pojetí jako všechny formální instituce a neformální jednotlivce, kteří svými aktivitami působí na rozvoj venkova, přímo vstupují do dění na venkově nebo jsou jeho součástí (Binek a kol., 2009). Del Bo (2016) a Mlčoch (1996) považují za formální aktéry rozvoje všechny aktéry, mající zákonnou podobu a společností ustanovenou normu. Naopak mezi neformální aktéry patří prostí obyvatelé obcí a jejich dobrovolně vytvořené místní spolky, ustanovené na základě zvyků a tradic (Mlčoch, 1996).

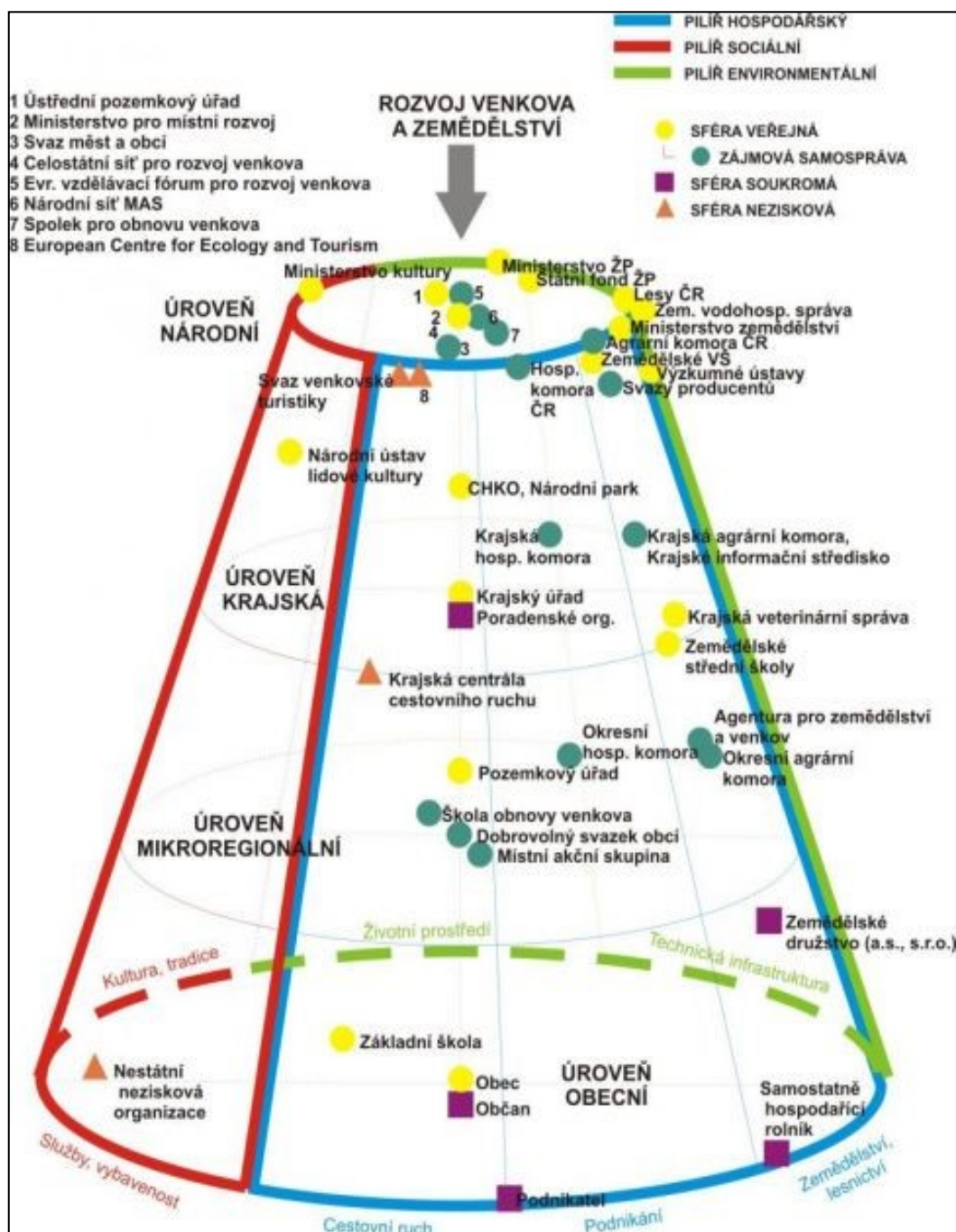
Vzhledem k rozmanitosti venkova je i výčet aktérů rozmanitý. Aktéry můžeme rozdělit podle hierarchického postavení vzhledem k správní organizaci území na národní, regionální a lokální aktéry (Svobodová a kol., 2011). Aktéry dále členíme podle jejich funkce a formálnosti struktury na veřejnou správu, neziskové organizace a zájmové skupiny. Zároveň můžeme podle Svobodové a kol. (2011) rozdělit subjekty podle vztahu subjektu k řešenému problému či připravovanému projektu na tři skupiny aktérů, které dále popisuje Binek a kol. (2009).

Těmito rozvojovými aktéry jsou:

- Zainteresovaní aktéři, známí jako stakeholders jsou všichni ti, na které bude určitá rozvojová aktivita přímo působit (občané obce, členové sdružení v obci, návštěvníci obce).
- Dotčení neboli placeholders jsou ti, v jejichž zájmovém území se realizuje příslušná rozvojová aktivita (krajský úřad, ministerstva, instituce, společnosti)
- Podílející se aktéři rozvoje neboli shareholders jsou subjekty, které jsou hlouběji zapojeny do procesu řešení či přípravy rozvoje, čili se přímo se rozvoji venkova podílí (spolupracující obce a podnikatelé).

Je zřejmé, že systém aktérů rozvoje je velmi složitý. Pro lepší představení funkce všech aktérů rozvoje venkova slouží model, který lze vidět na obrázku číslo jedna.

Obrázek č. 1: Synergický model aktérů rozvoje venkova

Zdroj: Svobodová a kol. (2011), str. 86

4. 1 Aktéři rozvoje venkova na nadnárodní úrovni

Po vstupu Česka do EU je hlavním nadnárodním aktérem rozvoje venkova Evropská unie a její podřízené instituce, spojené s regionálním rozvojem a rozvojem venkovských území. Nadnárodní aktéři rozvoje na rozvoj venkova nepůsobí přímo, udávají rámec a finance pro rozvoj (Svobodová a kol., 2011). Lze je tedy označit za aktéry exogenní, uplatňující spíše top-down strategii rozvoje (Skála, 2013). Evropská unie v současné době převzala některé úkoly regionální politiky, ke kterým přidala své vlastní regionálně politické cíle, programy a opatření. Hlavními nástroji evropské politiky soudržnosti jsou fondy EU (MMR, 2018). Prostřednictvím fondů EU je možno čerpat finanční prostředky, sloužící jako investice určené ke snižování rozdílů v rozvoji mezi státy EU a jejich jednotlivými regiony (Del Bo a kol., 2016; MMR, 2018).

Primárně spadá rozvoj venkova pod Společnou zemědělskou politiku EU (MMR, 2018). Jak uvádí Mátl a Srnová (2012), tato politika je zaměřena na zvýšení konkurenceschopnosti a diverzifikaci zemědělství ve venkovských oblastech. Pike a kol. (2011) uvádí jako jeden z cílů společenské zemědělské politiky zvýšení kvality života obyvatel na venkově. Významným finančním nástrojem, který podporuje rozvoj venkova a spadá pod SZP EU, je Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (MMR, 2018). Každá členská země EU může z EZFRV získat finanční prostředky na rozvoj venkova na sedmileté období (MMR, 2018).

Významnými zdroji prostředků pro podporu rozvoje venkova jsou strukturální a investiční fondy EU (Pike a kol. (2011)). V programovém období 2014-2020 může Česko z ESI čerpat z deseti tematických operačních programů, z nichž z devíti lze čerpat finance na rozvoj venkovských oblastí. Dalšími evropskými fondy, jejichž prostřednictvím lze získat finance na rozvoj venkova, jsou Evropský fond pro regionální rozvoj a Evropský sociální fond (Mátl a Srnová, 2012). Kromě těchto fondů existují další specifiky zaměřené národní programy, které zřizuje EU a slouží na podporu rozvoje venkovských oblastí a zemědělství.

Mátla a Srnové (2012) popisují pozitiva ze strany nadnárodního rozvoje lze především ve vhodném zacílení projektů, možnosti dotace z různých fondů, zkušenosti a specializace rozvoje a nově i v zapojení místních komunit do rozvoje. Naopak negativem může být přílišné spoléhání obcí na dotace, rozdrobení rozvoje venkova do mnoha projektů, které se překrývají a vyřešení pouze krátkodobého problému dotací, avšak v dlouhodobém měřítku problém stále trvá.

Díky evropským dotacím, které působí jako vnější faktory rozvoje, mohou obce uskutečnit rozvoj infrastruktury, zlepšit vybavenost a zvýšit tak kvalitu života obyvatelům v obci. Pike a kol. (2011), Woods (2011), Mátl a Srnová (2012) se shodují, že v posledních letech se podpora EU opírá o místní rozvoj venkova, založený na principu partnerství. Důkazem toho může být evropská rozvojová iniciativa LEADER, uplatňovaná prostřednictvím MAS.

Podpůrné rozvojové programy, iniciované ze strany EU, v posledních letech směřují spíše k podpoře rozvoje strategií bottom-up (Del Bo a kol, 2016). Důkazem tohoto tvrzení mohou být také prioritní body Strategie rozvoje ČR 2014-2020, zaměřené prioritně na identifikaci a uspokojování potřeb místního venkovského obyvatelstva a jejich zapojení do rozvojových aktivit (MMR, 2018).

4. 2 Aktéři rozvoje na národní a regionální úrovni

Národní a regionální aktéři rovněž nepůsobí přímo na rozvoj venkova, zastupují spíše organizační a koordinační úlohu v rozvoji (Svobodová a kol., 2011). Řadíme mezi ně především formální instituce, uplatňující rozvoj podle principů top-down (Del Bo a kol, 2016).

Rozvoj venkova na národní úrovni se vyznačuje nejasným rozdělením kompetencí mezi dotčené aktéry. Primární roli mezi regionálními aktéry rozvoje hraje Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo zemědělství (Svobodová, 2009). MMR vypracovává a uvádí do praxe koncepční dokumenty a strategie regionálního rozvoje (MMR, 2018). V současné době tento orgán koordinuje aktivity ostatních regionálních aktérů a snaží se o vzájemnou spolupráci s těmito aktéry.

Základním nástrojem politiky regionálního rozvoje MMR je Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020, kde tento orgán zabezpečuje provázanost národní politiky s politikou evropskou (MMR, 2018). Cílem již zmíněné strategie je pomocí dotací podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí (MMR, 2018). Předpokladem programu je participace obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi a kulturou (MMR, 2018). Ze strany MMR vychází regionálně zaměřené rozvojové programy, které jsou buď spolufinancovány EU nebo financovány z českých národních zdrojů (MMR, 2018).

Do činnosti rozvoje venkova se zapojují téměř všechny ministerstva. Aktivita ostatních ministerstev není tak významná, avšak ani zanedbatelná. Ministerstvo životního prostředí nedisponuje rozvojovými programy, pouze spravuje záležitosti, týkající se životního prostředí velké části venkovských oblastí (např. čištění odpadních vod, ochrana území a revitalizace brownfields). Ministerstvo průmyslu a obchodu podporuje diverzifikaci podnikání na venkově, Ministerstvo kultury se podílí na spolufinancování lokálních akcí (Svobodová, 2009).

Na regionální úrovni je počet aktérů relativně nízký (Svobodová, 2009). Mezi aktéry regionálního rozvoje patří zejména kraje. Rozvoj zajišťují zpracováním, realizací a kontrolou strategie rozvoje (MMR, 2018). Kraje mohou poskytovat obcím půjčky na rozvoj. Zároveň kraje podporují partnerství mezi obcemi. Dalšími regionálními aktéry mohou být různá zájmová uskupení, úřady nebo regionální vzdělávací zařízení (Svobodová, 2009).

4. 3 Aktéři rozvoje na lokální úrovni

Tito aktéři přímo působí na rozvoj venkova, vykonávají konkrétní činnosti, které slouží ke zvýšení kvality života v obci (Svobodová a kol., 2011). Rozvoj venkovských obcí, realizovaný na místní úrovni je podmiňován koncepčním a promyšleným přístupem. Pro úspěšný rozvoj obce je důležitá aktivita, informovanost a schopnost vedení obce (Binek a kol., 2011). Bernard a kol. (2011) popisuje místní samosprávu jako hybatele a řídicí instituci lokálního rozvoje. Ovšem bez aktivního zapojení občanů do rozvoje obce by úspěšného rozvoje nemuselo být dosaženo. Proto je v rozvoji důležitá spolupráce lokální samosprávy, místních spolků a samozřejmě i jednotlivých obyvatel obce.

4. 3. 1 LEADER, MAS, DSO a CLLD

Leader byl bottom-up přístupem k rozvoji, který iniciovala EU na konci 80. let minulého století. Na začátku svého vzniku měl Leader podobu rozvojového programu EU (Woods, 2011). Jak uvádí Svobodová a kol. (2011) v současné době již program Leader neexistuje, vyskytuje se pouze jako metoda rozvoje. Metoda rozvoje Leader dává větší prostor a zodpovědnost za rozvoj aktérům na lokální úrovni (Mátl a Srnová, 2012). Tato metoda je zaměřena především na podporu místních komunit. Mátl a Srnová (2012) uvádí, že Leader staví na partnerství. Jak uvádí Bernard a kol. (2011), úspěšnost evropské iniciativy Leader mohla být v zapojení aktérů z různých sektorů do rozvoje venkova. Každý tak mohl přinést nové znalosti a inovace. Naopak nevýhodou Leaderu může být jeho zaměření komplexně rozvíjet venkov podle cílů regionálního rozvoje.

Místní akční skupiny tvoří společenství občanů, podnikatelských subjektů, neziskové sféry a občanských komunit, kteří spolupracují na rozvoji venkova a zemědělství (Woods, 2011). Podmínkou pro vznik a funkce MAS je, že podnikatelé (živnostníci, majitelé firmy) musí mít více než 50% zastoupení ze všech členů vzniklé MAS. Woods (2011) uvádí pozitivum MAS v jejich spolupráci s komunitami, jednotlivci, vládami, organizacemi, kteří jsou zapojeni v implementaci rozvojových plánů. MAS získávají finanční podporu pro svůj region z EU a z národních programů metodou Leader. Mátl a Srnová (2012) naopak píše o negativních aspektech, vyskytujících se u MAS. Jako příklad uvádí nekoordinovanost jejich činnosti a nejasně určené kompetence.

Dobrovolné svazky obcí (DSO) se liší od MAS zejména v zisku finanční podpory. Tato dobrovolná uskupení jsou netypičtější formou spolupráce mezi obcemi. Jsou známé také pod pojmem mikroregiony. Pro svazky obcí neexistují speciálně vyčleněné finance od EU na rozvoj, na rozdíl od MAS, které tuto podporu mají (Mátl a Srnová, 2012). Svobodová a kol. (2011) uvádí, že svazky obcí by měly fungovat jako samostatný rozvojový subjekt.

DSO mohou být velmi přínosné v lokálním rozvoji obcí hlavně v oblasti nedostatku pracovní síly malých obecních úřadů, administrativního zajištění nebo společné žádosti o finance (Svobodová a kol., 2011). Binek a kol. (2011) uvádí negativní aspekty DSO v jejich nevyužitém potenciálu a existence pouze na formální úrovni.

Metoda Leader se v současnosti přetransformovala v tzv. Komunitně vedený místní rozvoj (Community Led Local Development). Komunitně vedený místní rozvoj je integrovaný nástroj, který se využívá k podpoře lokálního rozvoje pomocí evropských fondů (Sisto a kol., 2018). CLLD se soustřeďuje na subregionální území a je koncipován v souvislosti identifikace místního potenciálu a potřeb obyvatelstva (MMR, 2018). Zahrnuje vytváření sítí, inovací a spolupráce. Proto má velký předpoklad úspěšnosti. Sisto a kol. (2018) uvádí, že CLLD slouží k získání znalostí místních stran rozvoje a tím mohou být překonány neshody mezi opatřeními, cíli a prioritami rozvoje venkova.

4. 3. 2 Místní samospráva

Místní samospráva tvoří nejnižší článek veřejné správy ČR. Bernard a kol. (2011) popisuje lokální samosprávu jako institucionální způsob řešení problémů rozvoje obce. Místní samospráva se vyznačuje velkou mírou legitimacy, která vyplývá z výsledku komunálních voleb (Bernard a kol., 2011). Místní samospráva, v cizí literatuře označována jako leadership, bývá popisována jako institucionalizované místo pro vznik kolektivních zájmů. Zároveň tato instituce patří mezi hlavní iniciátory a realizátory rozvojových aktivit (Leach a Wilson, 2000; Bernard a kol., 2011).

Klíčovými aktéry místního rozvoje jsou starostové obcí, jakožto nejvyšší představitelé místní samosprávy (Skála, 2013). Dominantní roli starostů v rozvoji potvrzuje Svobodová a kol. (2011). Starosty obcí popisuje Bernard a kol. (2011) jako nejdůležitější aktéry samosprávy, kteří rozhodují o hospodaření obce, mají exekutivní moc a v malých obcích zastávají i administrativní úlohu. Starosta hospodaří se zdroji, kterými ostatní členové místní samosprávy přímo disponovat nemohou (Svobodová a kol., 2011). Svou roli v rozvoji obce má i zastupitelstvo. Zastupitelstvo zastává rozhodovací roli v projektech a je realizátorem rozvojových činností v obci (Binek a kol., 2010).

Pro úspěšný rozvoj obcí je důležité správné strategické uvažování místní samosprávy, identifikace rozvojových cílů a jejich správné prosazování (Bernard a kol., 2011). Pro rozvoj obce jsou velmi důležité vztahy mezi obyvateli v obci. Zapojení občanů do rozvoje obce je dalším z možných klíčů k úspěšnému rozvoji (Leach a Wilson, 2000). Podle Svobodové a kol. (2011) by měla místní samospráva sama vyvíjet impulzy k angažovanosti obyvatel obce.

Důležitá je informovanost občanů. Proto by vedení obce měli zajistit občanům vhodnou metodu předávání informací o veškerém dění v obci¹².

Nevýhody a problémy malých obcí je možné eliminovat vzájemnou spoluprací mezi obcemi (Bernard a kol., 2011; Leach a Wilson, 2000). Ovšem toto tvrzení vyvrací Vajdová a kol. (2006), která naopak uvádí, že u malých, venkovských obcí může vést spolupráce mezi obcemi k jejich marginalizaci.

4. 3. 3 Občané obce

Hlavním subjektem rozvoje v obci jsou její občané. Obyvatelé obce se na rozvoji podílí svými aktivitami v obci a participací na veřejném životě (Pike a kol., 2011). Jednotliví občané se mohou zapojit do rozvoje obce prostřednictvím členství v místních spolcích, sdruženích a neziskových organizací (Svobodová a kol., 2011). Vytváří tak funkční komunity. Význam komunit a komunitního života představil také Bernard a kol. (2011). Prostřednictvím spolků a sdružení mohou obyvatelé obcí prosazovat své zájmy, uchovávat tradice a udržovat venkov živý a aktivní. Důležitá je také identita a vzájemné vztahy obyvatel (Chromý a kol., 2003). Podle Svobodové (2011) vychází právě z identity schopnost společnosti venkova řešit rozvojové problémy různého charakteru. Při zapojení obyvatel do rozvojových aktivit obce hraje velkou roli jejich vazba na obec a okolní krajinu (Chromý a kol., 2003). Starousedlíci a jejich potomci se vyznačují silou vazbou na obec. V tomto případě můžou skladbu obce narušit nově přistěhovalí občané, jejichž vazby na obec nejsou silné. Naopak s nimi přichází do obce prvky individualismu (Svobodová a kol., 2011). Stejný negativní aspekt mohou do obce přinést chataři a chalupáři. Negativní aspekt nově přistěhovalých mohou zmírnit místní spolky a sdružení, jejichž prostřednictvím se mohou noví občané obce zapojit do obecního života (Bernard a kol., 2011).

Pro občany je velmi důležitá spolupráce s místními institucemi, které ovlivňují rozvoj v obci. Svobodová a kol. (2011) uvádí jako klíčové instituce v rozvoji venkova již výše zmíněnou lokální samosprávu, místní školy, kulturní dům, hospodu a knihovnu. Venkovské školy se podílí na rozvoji venkova pořádáním různých společenských aktivit pro obyvatele jako např. besídky, dny dětí, sportovní dny, výstavy a podobně. Hospoda slouží jako místo setkávání občanů a probíhá zde výměna informací. Podobnou funkci má i kulturní dům. Knihovna zase může pořádat různé společenské a kulturní akce a většinou disponuje veřejným internetem.

¹² V tomto případě myslím informovanost pro všechny věkové kategorie. Je zřejmé, že senioři si aktuality na webu obce číst nebudou, stejně jako mladí občané nemůžou slyšet obecní hlášení během dne, když často dojíždí za prací mimo obec. Proto je důležité například vydávání obecních zpravodajů nebo pravidelná aktualizace vývěsek na OÚ.

Pro rozvoj obcí jsou důležité vazby mezi obyvateli, jejich spolupráce a důvěra. Podle Svobodové a kol. (2011) je důležitá spolková činnost v obci, zapojení místního obyvatelstva do aktivit v obci, udržování lokálních tradic, péče o životní prostředí a podpora místní samosprávy. Tento fakt potvrzuje také Chromý a kol. (2003).

Specifickou skupinou občanů, kteří se podílejí na rozvoji obcí, tvoří podnikatelé. Podnikatelé vytváří pracovních příležitosti pro místní obyvatele obce a produkují ekonomický kapitál v obcích (Svobodová a kol., 2011). Tyto subjekty mohou finančně podporovat činnost místních spolků a sdružení v obci, kulturní nebo sportovní akce, konající se v obci (Binek a kol., 2010). Podnikatelé nemají problém podpořit rozvoj obce, často však očekávají od obce reciprocitu (Svobodová a kol., 2011).

4. 4 Shrnutí

Vysoký počet rozvojových aktérů v oblasti rozvoje venkova na národní úrovni znamená pro nižší úroveň veřejné správy vysokou administrativní zátěž. Aktéři na vyšších hierarchických úrovních většinou nemají dostatečný přehled o tom, co se děje na úrovních nižších (Svobodová, 2009). Může docházet ke střetům nebo překrývání rozvojových činností. I to je jeden z důvodů, proč by měla být základem rozvoje venkova spolupráce na horizontální i na vertikální úrovni (Perlín, 2011).

Vzhledem k institucionální teorii rozvoje, dominuje v celé práci přístup k rozvoji formou bottom-up. Proto je kladen důraz zejména na aktéry rozvoje na lokální úrovni. Vzhledem ke konceptu lidského a sociálního kapitálu (Bourdieu, 1984; Putnam, 1993; Paxton, 1999) zkoumám vliv lokálních aktérů rozvoje na úspěšný rozvoj obce. Jak tvrdí Binek a kol. (2011) rozvoj venkova je především o jeho obyvatelích. Nelze opomenout klíčovou roli místní samosprávy (Leitmanová a kol., 2012). Právě místní starostové jsou zájmové osoby v nadcházejícím výzkumu.

Klíčem k úspěšnému rozvoji obcí je dobře promyšlený a pečlivě vedený postup realizace rozvojových aktivit každé obce. Rozvoj obce by měl být účinný, udržitelný a efektivní (Moseley, 2003). Toho lze dosáhnout za pomoci dobré spolupráce všech orgánů či jednotlivců zapojených do rozvoje, vytvořením kvalitní strategie, správným využitím informací a dobré alokaci finančních prostředků.

Z hlediska regionálního či mezinárodního rozvoje je velmi důležité ukotvit rozvoj venkova jako cíl regionální politiky. Základním nedostatkem regionální politiky je vnímání venkova, jako jednoho spojitého prostoru, který má stejné problémy i stejné předpoklady rozvoje. Druhá kapitola dokazuje, že venkov není jen jeden (Perlín, 2010). Vzhledem k rozmanitosti venkovů by mohl být i jeho rozvoj zacílen komplexněji.

5. HYPOTÉZY

Na základě vybraných konceptů rozvoje a rešerše literatury jsem zvolila výzkumnou otázku: „*Jaké jsou klíčové faktory, podmiňující rozvoj venkovských obcí v periferním regionu?*“.

Základním teoretickým rámcem provedeného výzkumu je institucionální teorie a z ní vycházející koncepty. J. Blažek a Uhlíř (2011) vyzdvihuje v institucionální teorii jednotlivce, společenské struktury, formální a neformální instituce a jejich vzájemné působení. V institucionálních konceptech se velmi výrazně zdůrazňuje role lidského a sociálního kapitálu. Putnam (1993), J. Blažek a Uhlíř (2011) i Woods (2011) popisují lidský kapitál jako klíčový faktor rozvoje venkovských obcí. Důraz na lidský kapitál a význam jednotlivých aktérů lokálního rozvoje nutně vede k posunu přístupů k rozvoji od původního top-down k ve venkovském prostoru nyní častěji uplatňovanému přístupu bottom-up (Pike a kol., 2011). Bottom-up přístup k rozvoji vychází z endogenního potenciálu venkovských obcí.

V souladu s diskutovanými institucionálními koncepty a v souladu s jejich představiteli (Binek a kol., 2009; Moseley, 2003; Woods, 2011) předpokládám, že klíčovou roli v rozvoji malých obcí, lokalizovaných v periférii hrají měkké faktory rozvoje, které vycházejí z místních podmínek a které jsou tvořeny aktivitami konkrétních lokálních vůdčích osobností a vztahů mezi nimi. Z takto definovaných měkkých faktorů je zásadním pojmem lidský kapitál a sociální kapitál (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Tyto dva pojmy tvoří základní koncept pro provedený výzkum v této práci. Jak uvádí Leitmanová a kol. (2012) je pro lokální rozvoj důležité schopné vedení obce. Leadership tvoří institucionalizované místo pro vznik kolektivních zájmů a zároveň patří mezi hlavní iniciátory a realizátory rozvojových aktivit (Leach a Wilson, 2000). Proto je zřetelné, že z představitelů místní samosprávy má v rozvoji hlavní roli starosta obce (Skála, 2013).

Obecný rámec pro vlastní výzkum vychází z teoretického konceptu jádro – periferie (Friedmann, 1966). Pro vlastní výzkum byl vybrán periferní region Valašsko. Zdůvodnění výběru regionu a výběru obcí je popsáno v kapitole číslo šest a dále pak v podkapitole 7. 1. Valašsko, jako periferní, kulturně-historický region, je omezován v rozvoji svou geografickou polohou. Poloha regionu hraje v procesu rozvoje zásadní roli, stejně jako populační velikost venkovských sídel. Friedmann (1966) a Binek a kol. (2009) označují geografickou polohu regionu a velikost obcí za determinační faktory rozvoje. Podrobnější pohled na možnosti vymezení i na předpoklady rozvoje obcí v periferním prostoru podává Chromý a Janů (2003), kteří charakterizují periferie jako tradiční venkovské oblasti se stabilním socio-kulturním prostředím a pro které je typická vyšší míra regionální identity a výskyt kvalitního sociálního kapitálu.

Proto je možné předpokládat, že možným východiskem pro rozvoj malých venkovských obcí, které leží v periferní poloze a které mají stejnou řádovostní populační velikost, je čerpaní z jejich vnitřních zdrojů, založených na lidském a sociálním kapitálu.

Z čehož vychází má první hypotéza (H1): *„Venkovské obce se stejnou geografickou polohou i stejnou velikostí se liší v úspěšnosti rozvoje mírou zapojení lidského a sociálního kapitálu do tohoto procesu.“*

Z výchozí literatury je zřejmé, že rozvoj venkova a sociální a lidský kapitál spolu úzce souvisí. Pokud se posiluje lidský kapitál, tento fakt nepřímo ovlivní i charakter a pevnost vazeb sociálního kapitálu (Pileček, 2010). Lidský a sociální kapitál jsou tedy vzájemně podmíněné faktory, což zmiňuje například Schuller (2001) nebo Jančák a kol. (2010).

Coleman (1988) považuje sociální kapitál za výsledek činnosti lidského kapitálu. V duchu institucionálního rámce rozvoje (J. Blažek a Uhlíř, 2011; Lundwall, 1992) a bottom-up přístupů je množné konstatovat, že míra rozvoje venkova závisí na kvalitě lidského a sociálního kapitálu (Moseley, 2003). Na základě těchto zjištěných faktů byla vytvořena druhá hypotéza (H2): *„Jeli v obci kvalitní lidský kapitál a rozvinutý sociální kapitál, jsou tyto měkké faktory potenciálem (klíčovým hybatelem) pro udržitelný rozvoj obce.“*

Lidský kapitál je atributem jedince, proto je také snadněji změřitelný. Sociální kapitál je atributem společnosti, jeho měření je tedy těžší. Jak uvádí Putnam (1993) lidský kapitál lze změřit kvantitativním způsobem. Nejčastěji prostřednictvím zjištění stupně vzdělání obyvatelstva (Jančák a kol., 2010). Naopak sociální kapitál je měřen kvalitativním způsobem. V tomto případě lze využít například zjištění míry důvěry (Coleman, 1988) nebo jiných indikátorů sociálního kapitálu, jako například atmosféry v obci, míry zapojení obyvatel do aktivit v obci, aktivitu starosty a jiné (Skála, 2017).

6. METODIKA

Primárním cílem mého výzkumu je na příkladu úspěšných obcí určit hlavní faktory rozvoje venkovských obcí periferního regionu a identifikovat rozvojové potenciály vybraného území. Provedeným výzkumem chci ověřit, zdali skutečně zjištěné rozvojové faktory stojí za úspěšným rozvojem periferních obcí. V teoretické části se přikláním k institucionální teorii a z ní vycházejících konceptů rozvoj, dle kterých rozvoj venkova vychází z přístupů bottom-up neboli z jejich vnitřních iniciativ. Na základě zkoumané literatury Woods (2011), Bernard a kol. (2011), J. Blažek a Uhlíř (2011) je možné považovat za klíčové endogenní faktory rozvoje. Podle zadaných hypotéz podmiňují rozvoj venkovských obcí zejména faktory vnitřní, především lidský a sociální kapitál (Bourdieu, 1984).

Metodika použitá v předložené diplomové práci má povahu kombinace kvantitativních přístupů a kvalitativní metody výzkumu. Kvantitativní metody výzkumu jsou použity pro identifikaci základních rozvojových předpokladů, které jsou dále ověřovány metodami kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum je proveden formou terénního výběrového šetření prostřednictvím rozhovorů s místními aktéry rozvoje.

6.1 Metodika kvantitativní povahy

Podle konceptu předložené diplomové práce bylo nezbytné vybrat úspěšné periferně lokalizované obce. Prvním krokem k výběru obcí bylo vymezení a charakteristika regionu. Podle polarizace prostoru (Friedmann, 1966) a typologie venkovského prostoru Česka (Perlín a kol., 2010) jsem chtěla svůj výzkum zaměřit na periferní venkovské oblasti, lokalizované na Moravě, profilově spadající pod moravské periferie. Region Valašsko splňoval všechny tyto požadavky a lze jej vymezit dle Bartoše (1886) jako periferní, kulturně historický region.

Pro vymezení zkoumaného území bylo nutno zajistit, aby všechny sledované obce měly z hlediska řádu stejnou geografickou polohu a stejnou populační velikost (Bernard, 2011). Geografickou polohu území jsem zvolila jako první indikátor pro zařazení obce do výzkumu. Polohu zkoumaných obcí jsem identifikovala pomocí dat systému ArcGIS (2016). Prostorou lokalizaci zkoumané oblasti lze vidět na obrázku č. 3, který jsem vytvořila za pomoci dat o poloze v programu ArcGIS (2016). Na vymezení Valašska navazuje identifikace všech obcí, které do tohoto regionu spadají.

Jako druhý indikátor pro výběr obcí jsem tedy stanovila velikosti obce. Výzkum je zaměřen na malé obce, s počtem obyvatel do 1000. Podle dat ČSÚ (2017) tvoří venkovské obce do 1 000 obyvatel přes 75 % všech obcí regionu Valašsko.

U obcí této velikosti se projevují problémy venkova markantněji. Obce mohou trpět dostatkem financí na rozvoj, dostatečnou vybaveností a kvalitní infrastrukturou (Binek a kol., 2009). Často také leží mimo páteřní dopravní tahy, takže jsou oproti větším obcím uzavřenější. O to víc mohou čerpat v rozvoji ze svých vnitřních zdrojů. Obcí, které splňovaly tento předpoklad, existuje 54. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila v programu ArcGIS (2016) mapu vybraných obcí, viz obrázek č. 3.

Po vymezení polohy a velikosti zkoumaných obcí bylo třeba zjistit, které z obcí jsou úspěšné. Mezi úspěšné obce řadím dle Bernarda (2011) ty obce, ve kterých byl zaznamenán rozvoj, čili zvýšila-li se v obci kvalita života nebo disponují významným rozvojovým potenciálem (Skála, 2013). Podle teoretického ukotvení mé práce, stojí za úspěšným rozvojem periferních obcí vnitřní faktory, lidský a sociální kapitál (J. Blažek a Uhlíř, 2011). Při výběru úspěšných obcí jsem se nechala inspirovat Bernardem (2011) a stanovila indikátory vnitřní kapacity obcí, které potvrdí nebo vyvrátí přítomnost lidského kapitálu jako faktoru rozvoje.

Jako indikátory vnitřní kapacity obcí jsem stanovila tři klíčové ukazatele:

- podíl VŠ vzdělaných obyvatel v obci z celkového počtu obyvatel
- podíl nezaměstnaných osob v obci za určité časové období
- relativní přírůstek obyvatel za určité časové období

Vstupní statistická data pro identifikaci měkkých faktorů jsem čerpala primárně z Českého statistického úřadu. Tuto instituci jsem zvolila z důvodů datové kvality, validity, dostupnosti a aktualizace dat. Pro zjištění podílu VŠ vzdělaných obyvatel v obcích jsem použila data ČSÚ o posledním sčítání lidu v roce 2011. V databázi ČSÚ jsem vyhledala data o nezaměstnanosti v obcích za rok 2017. Relativní přírůstek obyvatelstva jsem sledovala za časové období patnácti let, od roku 2011 do roku 2016. V tomto případě jsem opět použila data ČSÚ, tentokrát zpětný přehled dat z roku 2017.

Vybraná data o obcích jsem hodnotila podle průměrných hodnot zvolených ukazatelů. U všech 54 obcí jsem udělala prostý aritmetický průměr tří zvolených indikátorů vnitřní kapacity obcí. U všech vybraných obcí podle polohy a velikosti byly identifikovány konkrétní hodnoty indikátorů. Tabulka, obsahující průměrné hodnoty tří indikátorů u všech obcí, je k vidění v příloze č. 2. Ke zpracování tabulky a k výpočtu sledovaných průměrných hodnot jsem použila program MS Excel. Lze předpokládat, že jako úspěšné lze určit obce, které dosahují nadprůměrných hodnot u všech tří sledovaných ukazatelů.

Do výzkumu jsem vybrala deset obcí, které měly hodnoty všech tří ukazatelů nadprůměrné. Tyto obce v posledních letech zaznamenaly zvýšení kvality života, a tedy i rozvoj. Podle Bernarda (2011) tyto obce disponují lidským kapitálem, který je zde hybatelem rozvoje.

6. 2 Metodika kvalitativního výzkumu

Předchozí kroky ve výzkumu sloužily ke zjištění přítomnosti kvalitního lidského kapitálu, jehož výskyt byl rozpoznán. Kvalitativní metoda výzkumu má za cíl ověřit přítomnost lidského kapitálu v obcích, prostřednictvím identifikace přítomnosti rozvojových potenciálů v obci. Dalším cílem kvalitativního výzkumu je rozpoznání přítomnosti sociálního kapitálu, jako druhého klíčového hybatele rozvoje úspěšných obcí. Dle Bourdieu (1984) je sociální kapitál nejdůležitějším hybatelem rozvoje na lokální úrovni, což potvrzují i zvolené nové koncepty rozvoje (Woods, 2011).

Kvalitativní výzkum jsem provedla metodou výběrového terénního šetření prostřednictvím strukturovaných rozhovorů se zástupci venkovských obcí. Jako reprezentativní vzorek venkovské populace jsem vybrala zainteresované aktéry rozvoje, čili místní starosty. Vybraných deset respondentů jsem požádala o schůzku, za účelem provedení rozhovoru. Devět z deseti starostů žádosti vyhovělo. Jeden starosta s časových důvodů schůzku odmítnul. Úspěšnost vykonání rozhovoru byla tedy 90 %. Rozhovory se uskutečnily začátkem března 2018 na obecních úřadech zkoumaných obcí. Průměrná doba trvání jednoho rozhovoru byla 23 minut. Průběh jednotlivých rozhovorů jsem zaznamenávala na diktafon, zároveň jsem důležité zjištěné poznatky zapisovala do předem připravených formulářů formou poznámek. Respondenty jsem poučila o anonymitě a požádala je o souhlas s nahráváním rozhovorů a zveřejněním nasbíraných dat. Po ukončení výzkumu budou všichni zúčastnění informováni o výsledních výzkumu.

Inspirací k sestavení otázek k rozhovoru mi byl Perlín (2018), Chromý a kol. (2011), Bernard (2011) a Jančák a kol. (2010). Otázky, kladené respondentů jsem pokládala tak, aby byly pro respondenta jasné, neutrální a časově nenáročné. Prvních pět otázek bylo otevřených a respondenti na ně mohli odpovídat dle svého uvážení. Mohli tak sdělit svůj názor, pocity, znalosti a zkušenosti. Tyto otázky se týkaly identifikace rozvojových potenciálů v obci.

Jednotlivé otázky měly za cíl stanovit:

- rozvojový potenciál v obci
- bariéry rozvoje
- angažovanost
- úspěšnost
- ohrožení

Konkrétní odpovědi na otevřené otázky jsem dále klasifikovala do obecnějších kategorií podle typu výpovědí respondentů. Obecnější kategorie jsem předem nestanovila, vyplynuly pouze z charakteru odpovědí. Vzhledem k jednoznačným odpovědím respondentů proběhlo provedení této kategorizace bez dalších problémů.

Dalších pět otázek bylo uzavřených, měly jasně danou strukturu odpovědí a byly zaměřeny na zjištění přítomnosti sociálního kapitálu, prostřednictvím výskytu jeho složek. Každá z pěti otázek se dotazovala na výskyt jedné ze složky sociálního kapitálu. Pokud se v obci vyskytují nejméně dvě z pěti složek sociálního kapitálu, můžeme dle Bernarda (2011) říci, že obec disponuje kvalitním sociálním kapitálem. Již zmíněné složky lze nazvat indikátory sociálního kapitálu. V tomto případě jsem se nechala inspirovat Chromým a kol. (2011) a jako indikátory sociálního kapitálu určila:

- rozvoj
- aktivita
- spolupráce
- důvěra
- atmosféra

Prostřednictvím rozhovorů jsem získala potřebná empirická data. Získané odpovědi respondentů na otázky v rozhovorech jsem převedla jako kategorie dat do programu SPSS. Jako první jsem provedla zhodnocení odpovědí na otázky u jednotlivých obcí zvlášť. Odpovědi na prvních pět otázek jsem rozdělila do kategorií, podle výskytu jejich četností. K tomuto úkolu jsem použila funkci kategoriálního třídění druhého stupně, čili tvorbu kontingenčních tabulek. Pro lepší přehlednost jsem výsledky provedené analýzy popsala v tabulkách č. 5 až č. 14. Mnohonásobné odpovědi na otázky č. 6 a č. 10 jsem v kontingenčních tabulkách seřadila sestupně, podle preference respondentů. Na otázky sedm až devět respondenti vybrali jednu odpověď z více nabízených možností. V těchto případech jsem určila v programu SPSS absolutní četnost výskytu dané odpovědi. Poté jsem v kontingenčních tabulkách provedla komparaci výskytu jednotlivých faktorů a vyhodnotila jejich procentuální zastoupení. Absolutní četnost výskytu odpovědí je v tabulkách označena písmenem „x“. Relativní četnost výskytu odpovědí v celkovém shrnutí všech obcí dohromady lze vidět na konci každé tabulky. Výsledky jsou označeny procentuálně a představují vyjádření podílu z celku. Toto procentuální vyčíslení jsem pro lepší přehlednost převedla do grafu. Ke každé otázce náleží jedna tabulka a jeden graf. V závěru jsem zhodnotila všechny odpovědi na otázky společně. Faktory, které se vyskytovaly v odpovědích nejčastěji, byly zvoleny jako klíčové faktory rozvoje venkovských obcí.

V kapitole diskuze jsem interpretovala zjištěné výsledky, souvislosti a zvláštnosti, vyplývající z výzkumu. Závěr práce obsahuje celkové výsledky výzkumu, ověření nebo vyvrácení dvou stanovených hypotéz a odpověď na výzkumnou otázku.

7. ANALÝZA VYBRANÝCH OBCÍ

Následující kapitola obsahuje kompletní analýzu provedeného kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Kapitola popisuje charakteristiku a vymezení zvoleného regionu, souhrnné informace o vybraných zkoumaných obcích, jejich polohu v rámci republiky i v rámci sídelního systému. První část sedmé kapitoly obsahuje zpracování kvantitativního výzkumu, do kterého patří analýza vybraných dat, založená na zkoumání indikátorů, sloužících k výslednému výběru obcí. Druhou část této kapitoly tvoří kvalitativní výzkum, provedený za pomoci výběrového šetření se zainteresovanými aktéry. Zde rovněž nalezneme zpracování empirických dat a jejich vzájemnou komparaci. V závěru kapitoly jsou interpretovány zjištěné výsledky provedeného výzkumu.

7. 1 Vymezení a charakteristika regionu Valašsko

Vymezení regionu Valašsko je poněkud složitější, protože tento region netvoří administrativní ani správní jednotku. Nemá přesně určené hranice ani definováno své území. Vymezení Valašska je tak mnohdy velmi subjektivní záležitostí. V územním vymezení hraje hlavní roli kulturní identita. Říká se, že Valašsko je tam, kde se obyvatelé cítí být Valachy. Proto je pro Valašsko vhodné označení kulturně-historický region. Vymezení se shoduje se způsobem života, identitou místních obyvatel a historickými vazbami Bartoš (1886).

Geograficky je Valašsko lokalizováno na východní Moravě (viz obr. č. 2). Z hlediska územní správy jsou obce regionu zařazeny do Zlínského kraje. Na základě publikace Bartoše (1886) je možné region vymezit polohou mezi dalšími kulturně historickými regiony. Jednoznačně je možné vymezit pouze východní hranici Valašska, kterou tvoří státní hranice se Slovenskem. Na jihu Valašsko sousedí s kulturním regionem Slovácko a na západě s Hanou. Severní hranice, kde Valašsko přechází do regionu Ostravska, je obtížné jasněji identifikovat. Jako velmi hrubá pomůcka pro identifikace této hranice může sloužit morforlogie terénu. Valašsko je obecně chápáno jako velmi členitý region, zatímco Ostravsko je vnímáno jako méně členitý region.

Valašsko můžeme rozdělit na jádro, okraj a přechodové oblasti. Za jádro se považuje Horní Vsacko, kde leží města Vsetín, Valašské Meziříčí a Rožnov pod Radhoštěm. Přechodové oblastí sahají východně ke Zlínu, Slušovicím, Vizovicím a směrem na západ k Bystřici pod Hostýnem. Pro účel této práce je region vymezen jako celek a není rozdělen na menší oblasti.

Valašsko se nachází na východním okraji Česka. Podle studia perifernosti (Friedmann, 1966) lze region klasifikovat jako periferní.

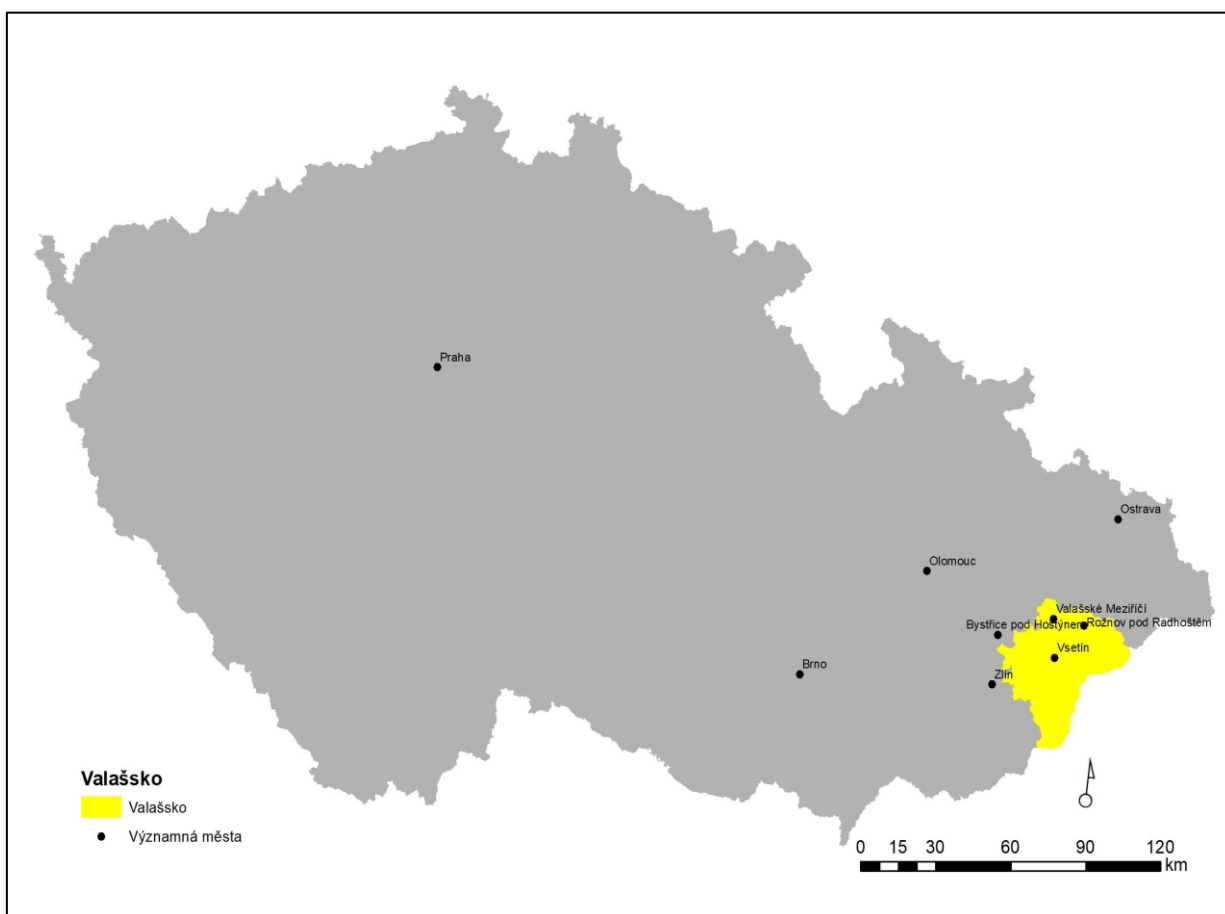
Zajímavá je jeho přeměna z původní vnitřní periferie na periferii vnější (Chromý a kol., 2011).¹³ Venkovské oblasti Valašska můžeme zařadit podle Perlínovy typologie českého venkova (2010) pod moravské periferie a nerozvojový sousedský venkov ve východní části Valašska. Směrem na západ pak rozvinutost regionů roste. Na Valašsku se vyskytuje vybavený moravský venkov a v podhůří Beskyd intenzivní rekreační oblasti, zde se však jedná pouze o sezonní rekreace. Tyto rozvinuté oblasti Valašska nejsou do výzkumu zařazeny.

Obecně lze Valašsko charakterizovat jako chudou hornatou oblast, s typickým výskytem zpracovatelského průmyslu. Z fyzicko-geografického hlediska je území tvořeno horskými hřbety Beskyd, Javorníků, Hostýnských a Vsetínských vrchů (Vencálek, 1993). Mikroregion je charakteristický svým přírodním bohatstvím, na jeho území leží CHKO Beskydy, rozsáhlé lesy, které se střídají s údolími, plnými luk a pastvin. Příroda, architektura a zachovalá původní kultura Valašska mohou tvořit potenciál pro rozvoj cestovního ruchu.

Petr (2016) uvádí poznatek, že obyvatelé venkova žijí v těsných sociálních vazbách. Stejně tak Perlín (2006) uvádí, že čím menší obec, tím může být komunitní sepětí v obci vyšší. Předpoklad užších sociálních vazeb venkovských území zmiňuje již Tönnies (1887) a Weber (1970). U Valašska můžeme vzhledem k jeho periferní poloze předpokládat vyšší komunitní pospolitost, především v malých obcích regionu. Rozvoj malých periferních obcí tak může probíhat spíše formou bottom-up (Pike a kol., 2011) a hlavní faktory rozvoje lze dle zvolených teorií hledat v lidském a sociálním kapitálu (Woods, 2011; Pike a kol., 2011).

¹³ Do roku 1993, kdy našem území existovalo Československo, bylo Valašsko periferií vnitřní. Po rozdělení státu na Česko a Slovensko se změnilo postavení Valašska na periferii vnější, de facto hraniční region (Chromý a kol., 2011).

Obrázek č. 2: Poloha Valašsko na mapě Česka

Zdroj: vlastní zpracování (ArcGis, 2018)

7.2 Indikátory pro výběr obcí, zařazených do výzkumu

Předchozí kapitola představila region zvolený pro výzkum. Následující kapitola obsahuje další kroky provedeného výzkumu, ve kterých jsem pomocí kvantitativních ukazatelů vybrala úspěšné obce pro provedení kvalitativního výzkumu v terénu. Výběr obcí jsem provedla na základě identifikace specifických indikátorů, které můžeme nazvat indikátory rozvoje. Ty jsem zvolila na základě vybraných měkkých a tvrdých rozvojových faktorů, které byly podle vybraných teoretických konceptů označeny, jako klíčové pro rozvoj. Role indikátorů v rozvoji nemusí být jen pozitivní. Vybrané indikátory mohou rozvoj podmiňovat, ale mohou jej i omezovat. Vnějšími indikátory pro zařazení obce do výzkumu jsou velikost a poloha obce a vnitřními existence kvalitního lidského a sociálního kapitálu v obci.

7. 2. 1 Indikátory vnější kapacity obcí

Vnější indikátory obcí jsou konstruovány na základě vnějších faktorů rozvoje. Vnější faktory, které mohou ovlivnit rozvoj obcí, popisuje Binek a kol. (2009). Indikátory vnější kapacity obcí také zmiňuje Bernard (2011), který je označuje jako socioekonomické a fyzicko-geografické indikátory. Indikátory vnější kapacity obcí vyznačují vnější podmínky, které mohou ovlivnit rozvoj obcí pozitivním i negativním způsobem.

Hlavním kritériem pro zařazení obce do výzkumu je její geografická poloha. Vybrané obce musí ležet v kulturně historickém regionu Valašsko, který je vymezen podle Bartoše (1886) na obrázku číslo jedna. Podle dat o poloze programu ArcGIS (2016) takovýchto obcí existuje 95. Dalším kritériem pro zařazení obce do výzkumu je fakt, zdali lze obec definovat jako obec venkovskou. Za venkovskou obec lze považovat takovou, která má max. 2 000 - 3 000 obyvatel (Binek a kol., 2009). Pro zjištění velikostní všech valašských obcí jsem opět využila programu ArcGIS (2016), kde jsem vyhledala data o velikosti obcí. Následně jsem z výzkumu vyloučila města, která jsem identifikoval na základě počtu obyvatel, statutu města a existence městského úřadu. Všechny tyto informace jsou volně dostupné v databázi ČSÚ (2017). Kritérium venkovského území splňovalo 85 obcí.

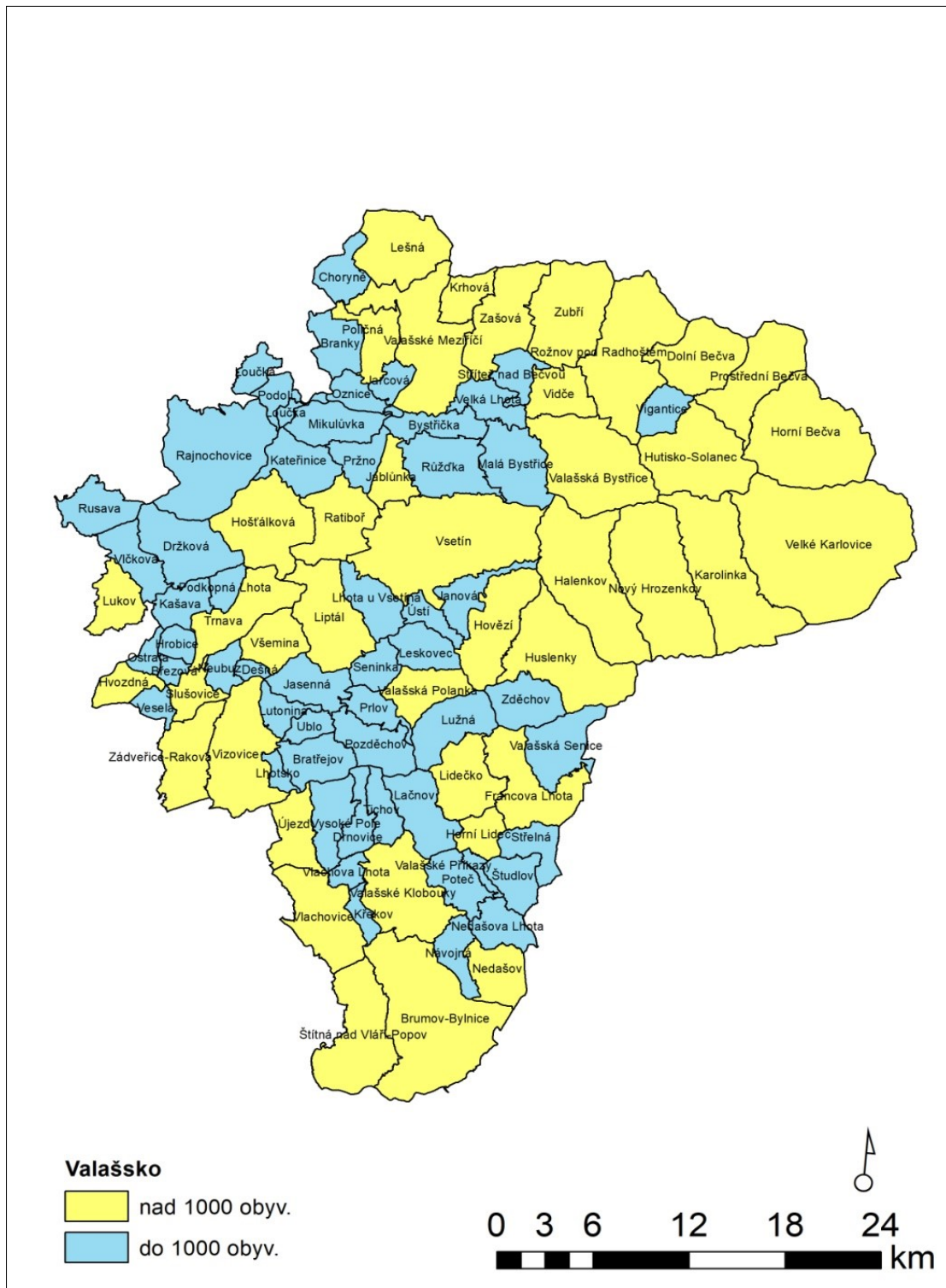
Rozhodla jsem se výzkum zaměřit na malé obce, s maximálním počtem 1 000 obyvatel. Právě malé a středně velké obce trápí problémy s rozvojem. Na Valašsku se nachází nejvyšší počet takto velkých obcí. Podle dat ČSÚ (2017) tvoří venkovské obce do 1000 obyvatel přes 75 % všech obcí regionu Valašsko. Celkově existuje takto vymezených obcí 54. Ve stejné velikostní kategorii obcí do 1000 obyvatel a dokonce i v stejné polohové kategorii obcí v periferní poloze Valašska se tyto dva hlavní geografické faktory zřetelně prosazují v mikrodiferenciaci v rámci relativně homogenního regionu Valašska tak, že intenzita a četnost rozvojových problémů se častěji dotýká velmi malých obcí a intenzita problémů roste se vzdáleností od spádových center (Perlín, 2018).

Stanovila jsem tedy dva hlavní vnější indikátory pro výběr obcí:

- **poloha obce**
- **populační velikost obce**

Vybraná data ArcGIS (2016) o poloze a velikosti obce jsem použila pro vytvoření mapy vybraných 54 valašských venkovských obcí do 1 000 obyvatel (viz obrázek č. 3). Tyto obce splňují vnější podmínky pro zařazení do výzkumu. Výběr obcí pro terénní šetření je omezen identifikací vnitřních indikátorů rozvoje, které popisuje následující podkapitola.

Obrázek č. 3: Vymezení 54 venkovských obcí do 1 000 obyvatel na Valašsku

Zdroj:vlastní zpracování (ArcGIS, 2018)

7. 2. 2 Indikátory vnitřní kapacity venkovských obcí

Z 54 venkovských obcí bylo potřeba vybrat obce úspěšné v rozvoji. K tomuto kroku jsem se nechala inspirovat Bernardem (2011) a na základě identifikace rozvoje nebo rozvojového impulzu, vybrala obce, které lze označit jako úspěšné. V úspěšných obcích došlo ke zvýšení kvality života místních obyvatel. Podle stanovených hypotéz a na základě teoretického rámce předložené diplomové práce stojí za úspěšným lokálním rozvojem venkovských obcí lidský a sociální kapitál (Woods, 2011). Za pomoci zvolených vnitřních indikátorů jsem ověřovala přítomnost kvalitního lidského a sociálního kapitálu ve vybraných obcích.

Skupinu vnitřních faktorů, stojících za úspěšným rozvojem obce, jsem nazvala indikátory vnitřní kapacity venkovských obcí (Bernard, 2011). Tyto vnitřní indikátory korespondují s endogenními faktory rozvoje.

Stanovila jsem dva hlavní vnitřní indikátory pro výběr obcí:

- **lidský kapitál**
- **sociální kapitál**

Podle Bernarda (2011) jsou hlavními indikátory přítomnosti kvalitního lidského kapitálu v obcích podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, podíl obyvatel se základním vzděláním a podíl domácností připojených k internetu. Podíl VŠ vzdělaných obyvatel na celkový počet obyvatel v obci použil jako indikátor přítomnosti lidského kapitálu ve svém výzkumu i Chromý a kol. (2011) nebo Skála (2017). Mezi indikátory přítomnosti lidského kapitálu můžeme zařadit i jiné demografické údaje, například jako index stáří a relativní přírůstek/úbytek obyvatelstva.

Vzhledem k datové základně, dostupnosti vybraných dat a možnosti zpracování, byly pro můj výzkum vybrány jako ukazatele míry lidského kapitálu dva indikátory:

- **podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci**
- **relativní přírůstek/úbytek obyvatelstva**

Bernard (2011) vyčleňuje z lidského kapitálu specifický typ kapitálu, který označuje jako kapitál ekonomický. Ten souvisí s hospodářskou aktivitou obce a lze jej rovněž použít pro identifikaci přítomnosti kvalitního lidského kapitálu. Určit míru ekonomického kapitálu, kterým disponují obyvatelé v obcích je složité. Nicméně určitou přibližnou míru ekonomického kapitálu lze zjistit průzkumem míry nezaměstnanosti u obyvatel obce za určité časové období (Bernard, 2011). Dalším indikátorem ekonomického kapitálu může být počet pracovních míst na 100 ekonomicky aktivních obyvatel obce.

Vzhledem k dostupnosti dat jsem jako další vnitřní indikátor pro výběr obce do výzkumu určila:

- **míru nezaměstnanosti v obci**

Jako datovou základnu pro kvantitativní výzkum jsem použila data Českého statistického úřadu a v systému vyhledala data vnitřních indikátorů u všech 54 valašských obcí do 1000 obyvatel.

První jsem ve statistikách vyhledala podíl VŠ v obcích. Pro zjištění podílu VŠ vzdělaného obyvatelstva z celkového počtu obyvatel v obcích jsem použila data ČSÚ. V tomto případě byla dostupná validní data z posledního sčítání lidu z roku 2011. Míra vzdělanosti velmi zprostředkovaně vyjadřuje lidský kapitál obyvatel. V případě tohoto ukazatele jsou hodnoty vzdělanosti v jednotlivých obcích relativně stabilní a nemění se z roku na rok.

Poté jsem vyhledala přírůstek obyvatelstva. Pozitivní saldo počtu obyvatel bez ohledu na to, zda se jedná o přirozenou měnu nebo migraci, naznačuje dlouhodobě pozitivní vnímání prostředí v obci. Obec je atraktivní pro nové obyvatele, kteří do obce přicházejí, nebo zde zakládají rodiny. Ve statistikách byly k dispozici hodnoty za období posledních patnácti let, tedy od roku 2001 do roku 2016. Data znázorňují střednědobé trendy vývoje počtu obyvatel, tedy naznačují, jak je konkrétní obec vnímána z pohledu jejích obyvatel.

Jako třetí faktor jsem ve statistikách ČSÚ vyhledala míru nezaměstnanosti za rok 2017. Míra nezaměstnanosti v obci je z hlediska dlouhodobého vývoje relativně stabilní a je ovlivněna jak nabídkou pracovních příležitostí v regionu, tak i mírou aktivity a mírou zapojení obyvatel obce do pracovního procesu. Lze předpokládat, že aktivní obyvatelé, kteří mají zájem zapojovat se do pracovního procesu, budou mít také zájem zapojit se do komunitního života v obci.

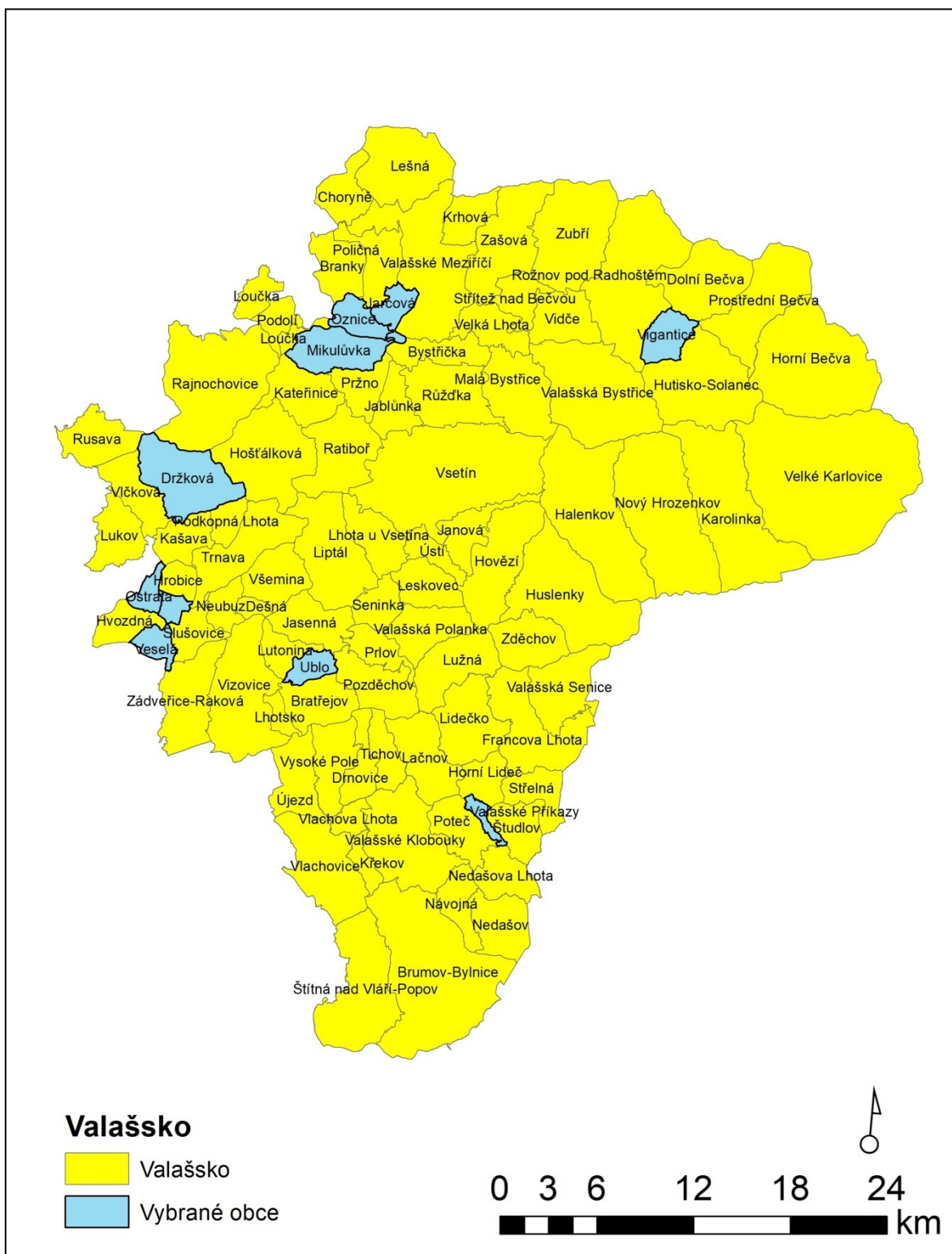
Vybraná data indikátorů vnitřní kapacity obcí u všech 54 venkovských valašských obcí jsem zpracovala v programu MS Excel. U každého ze tří výše popsaných indikátorů jsem pomocí základní deskriptivní analýzy zjistila prostý aritmetický průměr hodnot sledovaných ukazatelů za všechny hodnocené obce. Jelikož bylo třeba provést komparaci hodnot indikátorů vnitřních kapacit a následně vybrat obce, které si vedou nejlépe, bylo zvolení metody výpočtu aritmetického průměru nejschůdnějším řešením. Po zjištění průměrných hodnot stanovených indikátorů jsem určila obce, které ve zkoumaných veličinách dosáhly nadprůměrných výsledků. Průměrné hodnoty tří stanovených indikátorů u všech 54 valašských obcí lze vidět v tabulce v příloze č. 2. Jako úspěšné lze považovat obce, které ve sledovaných ukazatelích lokálního rozvoje dosahují dlouhodobě pozitivních nadprůměrných hodnot ve sledovaných ukazatelích.

Stanovení podmínek výběru úspěšných obcí a průměrné hodnoty vnitřních indikátorů:

- nezaměstnanost musí být nižší než průměrná (<6,14 %)
- podíl VŠ na celkový počet obyvatel obce musí být vyšší než průměrný (>5,98 %)
- přírůstek musí být vyšší než průměrný (>5,80 %)

Komparací vypočtených hodnot jsem vybrala obce, které dosáhly nadprůměrných výsledků ve všech třech zkoumaných indikátorech rozvoje. Takovýchto obcí existuje v regionu Valašska celkem deset. Tyto obce zaznamenaly v posledních letech rozvoj nebo impulz pro rozvoj. Podle stanovených hypotéz a na základě zkoumané literatury můžeme předpokládat, že vybrané úspěšné obce disponují kvalitním lidským kapitálem (Becker; 1993; Jančák a kol., 2010). Vybraných deset obcí lze vidět na mapě, kterou zobrazuje obrázek č. 4, jejich základní charakteristika je popsána v tabulce č. 2. Těmito obcemi jsou: Březová, Držková, Jarcová, Mikulůvka, Oznice, Ostrata, Ublo, Valašské Příkazy, Veselá a Vigantice.

Obrázek č. 4: Vybraných deset valašských úspěšných obcí, zařazených do výzkumu

Zdroj: vlastní zpracování (ArcGIS, 2018)

7. 2. 3 Základní informace o vybraných obcích

Všech deset obcí, vybraných do výzkumu, má stejné výchozí podmínky pro rozvoj a lze je označit jako úspěšné. Nachází se mimo páteřní tahy v hornaté krajině Beskyd. Leží v kulturně-historickém, periferním regionu Valašsko. Vybrané obce se liší pouze spádovou příslušností a velikostí katastrálního území. Rozmezí počtu obyvatel se pohybuje od 290 do 1 070. Základní informace o vybraných obcích obsahuje tabulka č. 3. Dopravní dostupnost do obcí je zajišťována prostřednictvím silnic II. a III. třídy. Autobusové spojení z obcí do nejbližších spádových center je u všech obcí zajištěno. Obce Jarcová a Valašské Příkazy jsou obsluhovány autobusovou i železniční dopravou. Z hlediska vybavenosti můžeme říci, že většina obcí je průměrně vybavená. Téměř všechny obce disponují knihovnou, MŠ, hřištěm, KD a dětským hřištěm. Pouze obec Ostrata postrádá MŠ. Ve většině zkoumaných obcí je nově vybudovaná kanalizace, veřejný vodovod a byla provedena jejich plynofikace. V obcích Veselá, Březová, Vigantice je nově vybudovaná čistírna odpadních vod. Obec Držková a Valašské příkazy mají ČOV ve výstavbě. Mikulůvka a Vigantice navíc disponují veřejným koupalištěm. Vigantice mají dokonce velké sportoviště. Vigantice, Veselá a Mikulůvka provozují první stupeň ZŠ. Ve všech zkoumaných obcích existuje společenský život a fungují zde nejméně dva spolky.

Tabulka č. 2: Základní informace o vybraných obcích k 1. 1. 2018

Název obce	Počet obyvatel	Katastrální výměra (ha)	Příslušnost k POÚ	Příslušnost k ORP
Jarcová	848	525	Valašské Meziříčí	Valašské Meziříčí
Mikulůvka	778	1 313	Valašské Meziříčí	Valašské Meziříčí
Oznice	446	614	Valašské Meziříčí	Valašské Meziříčí
Valašské Příkazy	299	233	Valašské Klobouky	Valašské Klobouky
Vigantice ¹⁴	1070	764	Rožnov pod Radhoštěm	Rožnov pod Radhoštěm
Držková	363	2086	Zlín	Zlín
Březová	510	266	Vizovice	Vizovice
Ostrata	402	356	Zlín	Zlín
Veselá	817	444	Vizovice	Vizovice
Ublo	291	463	Vizovice	Vizovice

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ (2018) a RIS (2016)

¹⁴ Podle aktuálních dat ČSÚ (2018) Vigantice přesáhly limitní počet 1 000 obyvatel. V době získávání informací a dat ArcGIS (2016) měly v minulých dvou letech 992 obyvatel. Za poslední dva roky zaznamenaly velký nárůst obyvatelstva. V době rozřazování obcí do výzkumu nepřesáhly 1 000 obyvatel. Proto jsem se rozhodla ponechat je ve výzkumu, i když v současné době o 70 obyvatel přesahují zadané parametry.

7.3 Rozhovory se starosty zkoumaných venkovských obcí

Proč právě vybraných deset obcí je úspěšných v rozvoji oproti ostatním valašským obcím, když mají podobnou polohu, velikost a výchozí podmínky pro rozvoj. V čem tkví rozvojový potenciál malých periferně lokalizovaných venkovských obcí? Stojí za úspěšným rozvojem zkoumaných obcí skutečně jejich dispozice kvalitním lidským kapitálem a sociálním kapitálem?

Odpověď na tyto otázky jsem hledala přímo u aktérů rozvoje vybraných obcí. Zjištěné výsledky kvantitativního výzkumu v předchozí podkapitole jsem ověřila provedeným kvalitativním výzkumem v podkapitole následující. Jako formu výzkumu jsem zvolila výběrové šetření uskutečněné formou strukturovaných rozhovorů. Jako respondenty provedeného výzkumu jsem zvolila místní starosty, jakožto zainteresovaní aktéři rozvoje. Starosty obcí jsem oslovila proto, že díky svým pravomocem mohou do značné míry ovlivňovat rozvoj obce, jsou v kontaktu s místním obyvatelstvem a mohou na rozvoji přímo participovat (Leitmanová a kol., 2012).

Do deseti vybraných obcí zaslal starostům vedoucí mé diplomové práce na obecní úřad dopis se žádostí o rozhovor. Poté jsem je telefonicky zkontaktovala, za účelem domluvy termínu a času schůzky pro provedení rozhovoru. Devět z deseti oslovených starostů mé žádosti o rozhovor vyhovělo a byli ochotni se sejít. Starosta obce Ublo žádosti o rozhovor z časových důvodů nemohl vyhovět. Není do své funkce uvolněný, tudíž ho lze zastihnout na OÚ pouze jednu hodinu v týdnu. Úspěšnost se sběrem dat v terénu byla tedy 90 %. Obec Ublo se dále ve výzkumu neobjevuje.

Ve vybraný termín, vyhovující oběma zainteresovaným stranám, jsem se sešla se starosty vybraných obcí. Samotný proces rozhovoru se uskutečnil na místních obecních úřadech v kanceláři starostů nebo v zasedací místnosti. Rozhovory proběhly v březnu 2018. Průběh jednotlivých rozhovorů jsem zaznamenávala na diktafon. Ke každému rozhovoru jsem použila papír k vypsání poznámek. Časová osa průběhu jednoho rozhovoru byla průměrně 23 minut¹⁵. Každý dotazovaný účastník interview byl seznámen s cílem výzkumu, důvodem výzkumu, formou provedení i časovou osou. Respondenti byli poučeni o anonymitě a požádáni o souhlas s nahráváním rozhovoru. V případě zájmu mohou být všichni zúčastnění respondenti informováni o výsledku výzkumu. Všichni respondenti s podmínkami souhlasili.

¹⁵ Doba trvání rozhovorů se opravdu lišila. Záleželo na časové vytíženosti starosty. V jednom případě trval rozhovor více než jednu hodinu, v jiném případě pouze 12 minut.

7. 3. 1 Analýza provedených rozhovorů

Samotný rozhovor se skládal ze dvou částí. První část tvořily otázky č. 1 až č. 5. Tyto otázky byly otevřené a respondenti na ně mohli odpovídat dle svého uvážení. Zaměření prvních pěti otázek sloužilo k identifikaci rozvojových faktorů a ověření výskytu kvalitního lidského kapitálu, jehož výskyt byl prokázán kvantitativním výzkumem. Vzhledem k limitující velikosti a poloze obce může být právě kvalitní lidský kapitál hybatelem úspěšnosti obcí Lundwall (1992).

Jednotlivé otevřené otázky se dotazovaly na zjištění rozvojového potenciálu prostřednictvím vyzdvižení preferencí starostů, obav starostů, dotazů na bariéry rozvoje, zjištění angažovanosti obyvatel a úspěšnosti obce. Pro vyhodnocení otevřených otázek bylo třeba odpovědi respondentů generalizovat do skupin dle stejného nebo podobného významu odpovědí. Kategorie odpovědí nebyly předem stanoveny a volně vyplynuly z výsledků rozhovorů.

Druhou polovinu rozhovoru tvořily uzavřené otázky č. 6 až č. 10, zaměřené na zjištění přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu v obci. Podle Colemana (1988) se sociální kapitál vyvinul působením kapitálu lidského. Jsou tedy v úzkém spojení a vzájemně na sebe působí. Sociální kapitál tedy může být druhým, endogenním faktorem, podněcujícím rozvoj zkoumaného regionu. Sociální kapitál tvoří potenciál rozvoje a vzhledem k uzavřenosti lokální komunity je lze klasifikovat jako jeden z klíčových endogenních faktorů rozvoje (Bryden a Hart, 2004). Jančák a kol. (2010) definuje sociální kapitál jako vzájemné vztahy, sociální soudržnost, atmosféru, důvěru a spolupráci mezi obyvateli v obci. Tyto složky sociálního kapitálu vyzdvihuje také Bernard (2011) a ve svém výzkumu je využívá ke konstrukci otázek také Chromý a kol. (2011). Otázky č. 6 až č. 10 se dotazují na výskyt složek sociálního kapitálu, kterými jsou atmosféra, důvěra, spolupráce, soudržnost a aktivita občanů v obci. Podle výskytu nejméně dvou složek sociálního kapitálu v obci lze identifikovat jeho přítomnost. Uzavřené otázky nebylo třeba kategorizovat, respondenti na ně odpovídali výběrem jedné nebo více odpovědí z nabízených možností nebo seřazením nabízených odpovědí dle osobních preferencí.

7. 4 Vyhodnocení rozhovorů

Na základě rozhovorů se starosty obcí jsem vyhodnotila získané odpovědi. V prvním kroku jsem jednotlivé rozhovory, které jsem nahrávala na záznamové zařízení a dále zapisovala do předem připravené záznamové tabulky, přepsala tak, abych získala autentické odpovědi jednotlivých respondentů. Příklady těchto odpovědí jsou uvedeny dále v textu u každé otázky.

V druhém kroku jsem jednotlivé odpovědi podle jejich zaměření generalizovala tak, aby bylo možné vyhodnotit obecnější výpověď skupiny starostů. Pro generalizaci jsem vždy použila obecnější pojmy, které charakterizují typy výpovědi a umožňují vzájemné srovnání.

Toto zobecnění bylo ale vždy použito pouze na úrovni nejmenší možné generalizace tak, aby nedocházelo ke ztrátě informace, kterou jednotliví respondenti poskytli. V některých otevřených otázkách starostové mohli uvést více typů odpovědí, které později byly generalizovány do dvou (nebo více) obecnějších kategorií. Na tyto příklady jsem dále v textu vždy výslovně upozornila.

Všichni starostové odpověděli na všechny položené otázky. Žádný starosta neodmítl odpovědět ani na jednu z otázek a proto ve vyhodnocení zcela chybí kategorie „bez odpovědi“. Nasbíraná empirická data z rozhovorů bylo třeba analyzovat a vyhodnotit. K tomuto úkolu jsem použila statistický program SPSS, za jehož pomoci jsem provedla kategoriální třídění dat druhého stupně a roztřídila data do kontingenčních tabulek. Kontingenční tabulky zobrazují absolutní četnost výskytu jednotlivých odpovědí u každé z otázek. Ke každé otázce rozhovoru jsem vytvořila graf s procentuálním zastoupením odpovědí a kontingenční tabulku s četnostmi výskytu odpovědí jednotlivých starostů, označené v tabulkách písmenem „x“. Výsledné tabulky také obsahují relativní četnost výskytu odpovědí, převedenou na podíl výskytu zkoumaného faktoru u odpovědí respondentů.

V závěru výzkumu jsem provedla komparaci výskytu jednotlivých faktorů. Za účelem závěrečného srovnání jsem pro lepší přehlednost převedla četnost výskytu jednotlivých faktorů do grafu č. 11. Faktor s nejvyšší četností výskytu u odpovědí starostů jsem zvolila jako klíčový pro úspěšný rozvoj malých, periferně lokalizovaných, venkovských obcí.

7. 4. 1 Identifikace rozvojového potenciálu obcí

Otázka č. 1: Uvedte, čeho si ve své obci nejvíce ceníte, vážíte, co se Vám v obci líbí?

Cílem první otázky bylo zjistit, v čem spatřují starostové obce místní rozvojový potenciál. Na otázku číslo jedna odpovídali starostové obcí ve většině případů dvěma způsoby. A to tak, že si na své obci nejvíce cení přírody, zeleně a celkového vzhledu obce. Druhou, nejčastěji uváděnou odpovědí respondentů bylo, že oceňují obyvatele žijící v obci, jejich spolupráci a funkčnost místních složek. Následující odstavec popisuje příklady odpovědi na otázku číslo jedna jednotlivých starostů.

Příklady odpovědí respondentů

1. „Líbí se mi dobří lidé, kteří spolu spolupracují. Oceňuji také polohu a vzhled obce.“
(starosta obce Jarcová)

2. „Řekl bych, že nejlepší na naší obci je přírodní prostředí. Vše, co v obci máme hezkého je právě zeleň a příroda. Dále se mi líbí funkce spolků. Velmi dobře pracuje pro lidi a pro obec SDH. Vyzdvihнул bych také TJ Sokol a jeho práci s mládeží a klub seniorů, který organizuje různé vycházky a výlety.“ (starosta obce Veselá).
3. „Cením si hezkého prostředí, které v obci je. Máme tady krásné zahrady a zeleň. Vyzdvihl bych také organizační uspořádání domků, které tvoří pěknou siluetu soustředné obce. Velmi se líbí, jak obec funguje z hlediska zapojení občanů do různých aktivit a akcí v obci.“ (starosta obce Ostrata)
4. „V tomto případě bych vyzdvihnul soudržnost občanů a komunity, která v obci funguje. Máme zde opravdu aktivní komunitní život.“ (starosta obce Oznice)
5. „Líbí se mi jak se obec rozvíjí. A to zejména v oblasti infrastrukturních projektů. V posledních osmi letech jsme dokázali mnohé změnit a obec rozvinout.“ (starosta obce Mikulůvka)
6. „Ve Viganticích je krásná příroda a dobří lidé. Máme spoustu známých rodáků, například Milan Baroš. Jsem opravdu pyšný na obyvatele v obci.“ (starosta obce Vigantice)
7. „Je zde hezká příroda a krajina, které vytváří vhodné prostředí na život. Také jsou zde aktivní obyvatelé, kterým není jedno, co se ve vesnici děje a dělají obec tou obcí, jakou je.“ (starostka obce Valašské Příkazy)
8. „Nejvíce se mi líbí příroda a okolí. Také oceňuji, jaké máme lidi, spoluobčany v obci.“ (starosta obce Držková)
9. „Určitě je to funkce a chod složek v obci, jako jsou SDH, fotbalisti, myslivci, matky a důchodci. Složky v obci dělají kulturu obce a chod obce se odvíjí od funkce těchto složek.“ (starosta obce Březová)

Vzhledem k vyhodnocení výsledku jsem odpovědi sloučila do generalizovaných kategorií, aby bylo možné jasněji vymezit význam rozvojových faktorů. Odpovědi, které identifikovaly jako hlavní rozvojový potenciál přírodní prostředí a vzhled obce, jsem sloučila do kategorie s názvem životní prostředí. Starostové obcí často vyzdvihovali obyvatele obce, jako funkčních složky rozvoje. Skupinu takovýchto odpovědí, jsem nazvala lidský kapitál. Třetím, nejčastěji uváděným důvodem, byla vzájemná soudržnost občanů v obci, funkce místních komunit a spolupráce s místními spolky v obci. Tyto odpovědi jsem sloučila do kategorie s názvem sociální kapitál. Starosta obce Mikulůvka uvedl, že si na své obci cení rozvoje z hlediska tvrdé infrastruktury a vybavenosti. Pro jeho odpověď jsem vytvořila kategorii infrastruktura.

Všechny odpovědi starostů byly takto zařazeny. V případě, že starosta uvedl dva faktory, dvě stejně významné odpovědi, byly obě jeho odpovědi započítány a jeho výpověď byla zařazena do dvou kategorií.

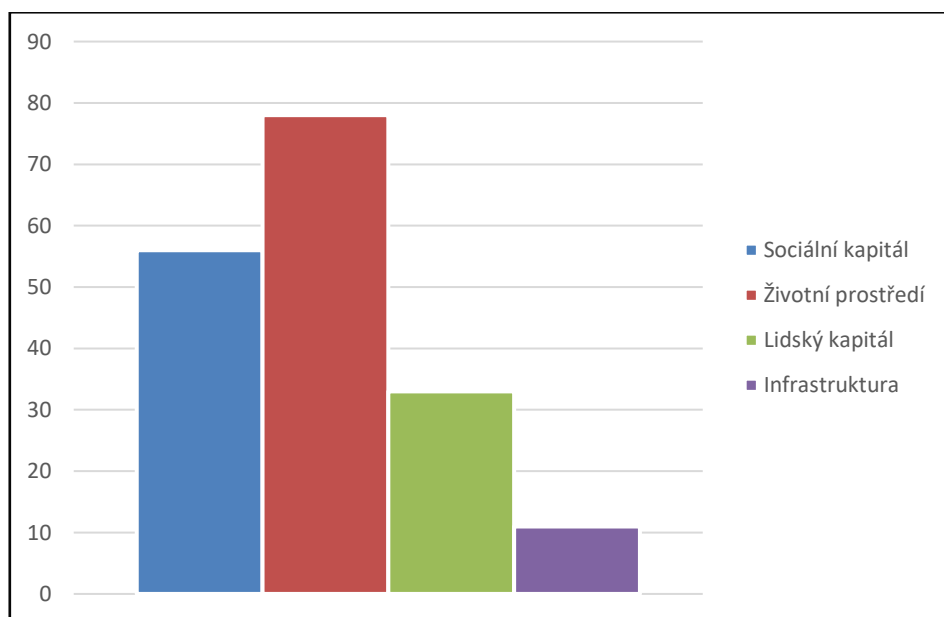
Výsledné odpovědi na první otázku od všech devíti respondentů jsou vyznačeny písmenem „x“ v tabulce č. 3. Procentuální zastoupení četnosti vybraných odpovědí u všech dotazovaných popisuje graf č. 1.

Tabulka č. 3: Odpovědi respondentů na otázku č. 1

Název obce	Odpovědi			
	Sociální kapitál	Životní prostředí	Lidský kapitál	Infrastruktura
Jarcová	X	x		
Mikulůvka		x		x
Oznice	x			
Valašské Příkazy		x	x	
Vigantice		x	x	
Držková		x	x	
Březová	x			
Ostrata	x	x		
Veselá	x	x		
Celkem (%)	56	78	33	11

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 1: Odpovědi respondentů na otázku č. 1

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Tři čtvrtiny starostů uvedlo, že nejvíce oceňují životní prostředí obcí. Druhým nejčastěji vyskytujícím se faktorem je sociální kapitál, který uvedla jako nejcennější složku obce více než polovina starostů. Místní obyvatele, jako nejcennější složku rozvoje, uvedla jedna třetina starostů. Jeden starosta určil jako nejcennější složkou obce rozvíjející se infrastrukturu a vybavenost.

Můžeme tedy říci, že starostové valašských venkovských obcí si nejvíce váží životního prostředí v obci a spolupráce s místním obyvatelstvem. Důležitost životního prostředí v obci uvádí také (Woods, 2005; Hoggart a Buller, 2016).

Ve většině zkoumaných obcí starostové vyzdvihují endogenní faktory rozvoje obce. Potenciál pro rozvoj obcí ve vnějších periferiích tvoří životní prostředí obce, sociální kapitál a lidský kapitál, stejně jako tvrdí Coleman (1988) a Woods (2011).

7. 4. 2 Identifikace možných bariér rozvoje

Otázka č. 2: Co se Vám naopak na obci vadí, co se Vám zde nelíbí a co byste rádi změnili?

Cílem druhé otázky bylo zjistit, jaký faktor může v rozvoji obcím bránit nebo je omezovat. Na otázku č. 2 starostové odpovídali více konkrétně než na první otázku a jako problém označovali často zcela konkrétní chybějící projekty nebo rozvojové záměry. Z tohoto důvodu byl vějíř výpovědí starostů mnohem pestřejší a bylo obtížnější odpovědi generalizovat.

Příklady odpovědí respondentů

1. „Byl bych rád, kdyby lidé drželi ještě víc pospolu.“ (starosta obce Jarcová)
2. „Chceme vybudovat náves a uvést do chodu i jiné infrastrukturní projekty, protože jsme nespokojeni s obecní infrastrukturou. Rádi bychom tento problém změnili.“
(starosta obce Veselá)
3. „Nelíbí se mi, že v obci chybí kanalizace. Díky tomuto nedostatku dochází ke znečištění místního potoka. V naší dědině je nedostatečně rozvinutá infrastruktura. Bohužel nám chybí peníze na změnu. Jsme malá obec a stále nemáme dostatek financí. I když tvrdím, že dotace a finance od institucí jsou zlo.“ (starosta obce Ostrata)
4. „Rád bych vytvářel rozvoj obce, ale chybí nám finance. Kdybych peníze měl, rád bych podpořil spolky, mládež, chtěl bych vytvořit hřiště a sportoviště pro mládež.“
(starosta obce Oznice)
5. „Ocenil bych větší soudržnost obyvatel a lepší kulturní a sociální využití pro lidi. Chybí nám pořádání akcí, například již dva roky nemáme žádný ples.“ (starosta obce Mikulůvka)

6. „Řekl bych, že se suneme kupředu a vše funguje. Nic bych nepotřeboval změnit. Jsem spokojený na všech úrovních. Rád bych více podpořil sportovce výstavbou nového sportoviště. Snažím se o třídění odpadu v obci.“ (starosta obce Vigantice)

7. „Chybí nám v obci obchod, i když jsme se snažili o jeho podporu ze strany obce, obchod nefungoval. Obec trpí špatným zásobováním a malou vybaveností. Snažíme se o výstavbu nových bytů, abychom přitáhli obyvatele do obce. Chybí zde nám škola a školka, ale obec přispívá maminkám a dětem na dopravu do okolních obcí.“

(starostka obce Valašské Příkazy)

8. „Velmi nám chybí kanalizace a to se pokouším změnit. Nelíbí se mi systém dotací, je problém něco v obci změnit nebo rychle vyřešit. V plánu máme i výstavbu ČOV, která zde rovněž není.“ (starosta obce Držková)

9. „Chybí nám možná trošku finance a větší pomoc od institucí k zajištění projektů na rozvoj obce. Určitě bych opravil cesty, zařídil nové hřiště a snažil se o funkci a prosperitu místního obchodu.“ (starosta obce Březová)

Ze získaných odpovědí jsem vytvořila kategorie, odpovídající vnějším a vnitřním faktorům rozvoje. Odpovědi starostů, kteří postrádají obchod, kulturní dům, kanalizaci, zásobování, náves, infrastrukturu, chodníky, sportoviště jsem zařadila do skupiny infrastruktura a vybavenost. Starostové, kteří uvedli, že postrádají větší soudržnost občanů, lepší kulturní život v obcích a ti, kteří by uvítali činnosti více spolků, patří do kategorie odpovědí s názvem sociální kapitál. Poslední skupinu odpovědí tvoří finance.

Do této skupiny jsem začlenila odpovědi respondentů, kteří uvedli jako problém nedostatek financí a problém s čerpáním dotací. Starosta obce Vigantice vyjádřil 100% spokojenost se současným stavem obce. Nepožaduje žádnou změnu, a proto jsem pro něj vytvořila kategorii nazvanou bez změny. Žádný starosta neuvedl dva (a více) rozdílných typů odpovědí a proto nebylo nutné zaznamenat dvě (a více) generalizovaných odpovědí.

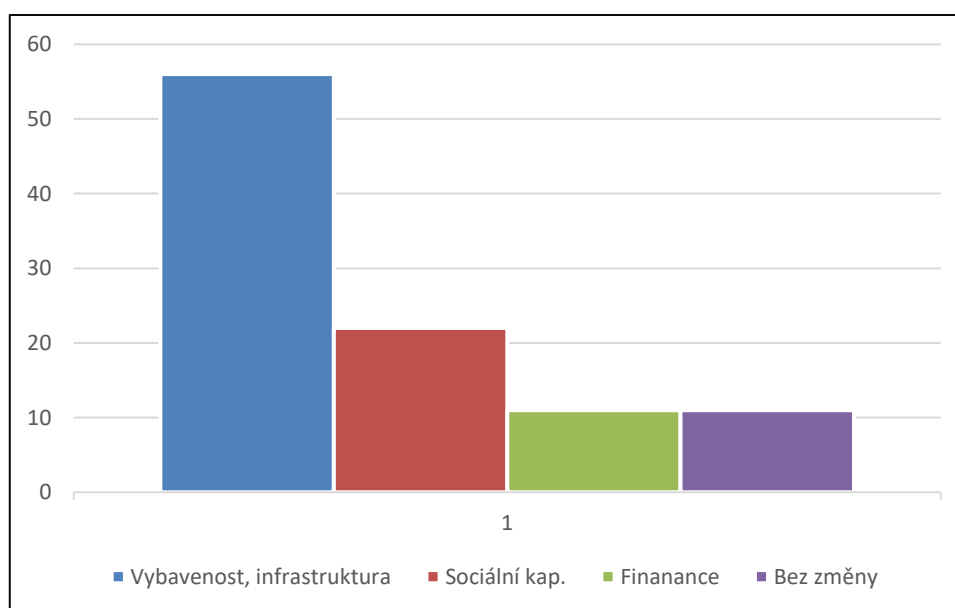
Hodnocení výskytu odpovědí jednotlivých kategorií zobrazuje tabulka č. 4. Každý starosta uvedl pouze jednu odpověď, která je v tabulce označena písmenem „x“. Procentuální zastoupení odpovědí respondentů lze vyčíst z grafu č. 2.

Tabulka č. 4: Odpovědi respondentů na otázku č. 2

Název obce	Odpovědi			
	Vybavenost, infrastruktura	Sociální kap.	Finance	Bez změny
Jarcová		x		
Mikulůvka		x		
Oznice			x	
Valašské Příkazy	x			
Vigantice				x
Držková	x			
Březová	x			
Ostrata	x			
Veselá	x			
Celkem (%)	56	22	11	11

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 2: Odpovědi respondentů na otázku č. 2

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

V celkovém zhodnocení otázky č. 2 můžeme jasně vypořádat nespokojenost starostů s vybaveností a infrastrukturou v obcích. Více než polovina starostů není s vybaveností jejich obce spokojena. Dotazovaní uvedli, že buďto problém řeší nebo jej mají v plánu řešit. Záleží však na získání financí, potřebných k provedení změny. Dva starostové postrádají větší soudržnost občanů v obci a požadují kvalitnější kulturní vyžití. Jeden starosta obce postrádá finance pro obec a rád by čerpal pro obec více dotací. Starosta Vigantic je spokojený s veškerými složkami obce, nepotřebuje a nechce nic měnit. Z grafu lze vyčíst, že dva respondenti postrádají sociální kapitál. I když vliv sociálního kapitálu, jako brzdy rozvoje, není tak markantní, lze jej identifikovat. Dva starostové obcí postrádají větší soudržnost občanů. Starosta obce Mikulůvka v tomto kontextu zmínil nedostatek kulturního vyžití v obci. Podle něj se zmenšila soudržnost spolků a nepořádají dostatek akcí pro veřejnost. Starosta obce Jarcová by ocenil vyšší aktivitu a participaci na rozvoji od ostatních spolků. Podle něj se v pořádání akcí angažují stále ty samé spolky (SDH a Sokol).

Výsledným faktorem, bránícím rozvoji, je tedy nedostatečná technická infrastruktura a občanská vybavenost. Jak starostové sami uvedli, tento problém je úzce spojen s nedostatky finančních prostředků pro realizaci rozvojových aktivit v oblasti vybavenosti. Lze tedy říct, že nedostatečná vybavenost obcí a nekvalitní dopravní a technická infrastruktura negativně ovlivňují rozvoj zkoumaných obcí. Špatnou infrastrukturu a nedostatečnou vybavenost uvádí jako limitující faktory rozvoje také Binek a kol. (2009) a Leitmanová a kol. (2012).

7. 4. 3 Angažovanost

Otázka č. 3: Jaký je Váš přínos pro obec. Co přesně děláte pro rozvoj Vaší obce?

Cílem otázky bylo zjistit angažovanost místní samosprávy a starosty v rozvoji obce. Podle Leitmanová a kol. (2012) a Skály (2017) je angažovanost starosty v obci jedním z možných indikátorů přítomnosti sociálního kapitálu. Odpovědi na tuto otázku nebyly jednotné, avšak jednotlivé výpovědi se opět daly generalizovat do příslušných kategorií, konstruovaných na základě stejných nebo významově podobných odpovědí. V tomto případě všichni respondenti odpovídali na otázku nejméně dvěma, v několika případech i třemi odpověďmi. V případě, že starosta uvedl dva nebo tři faktory, byly všechny odpovědi stejně významné a dále zařazené do dvou nebo tří mnou vytvořených kategorií.

Příklady odpovědí respondentů

1. „Snažím se o zvelebování obce, dotáhnout infrastrukturu a sítě. Snažím se o co nejvyšší nezávislost obce.“ (starosta obce Jarcová)

2. „Snažím se podporovat ZŠ a MŠ, občany i spolky. Nechal jsem postavit hřiště, jako cvičiště pro hasiče, dětské hřiště pro občany a dal jsem opravit budovu OÚ. Také pořádáme společný den všech obecních složek (myšlivci, sokol, hasiči) a občanů. Je to velmi populární akce, spojená s procházkou po obci, soutěžemi a večerní zábavou. Účast občanů na takovýchto akcích bývá velká.“ (starosta obce Veselá)
3. „Musím naslouchat lidem, spolupracovat s nimi a snažit se řešit všechny problémy, zajišťovat potřeby obce a lidí. Účastním se organizování společenského a kulturního života, koordinace místních sdružení (myšlivci, SDH, fotbalisti) a jejich zapojování do veřejného života.“ (starosta obce Ostrata)
4. „Dělám pro rozvoj obce úplně všechno, já i zastupitelé. Hlavní je pro nás zajištění kultury v obci, práce s mládeží a vytvoření technického zázemí. Snažíme se o soběstačnost a nezávislost obce.“ (starosta obce Oznice)
5. „Snažím se o lepší vybavenost a infrastrukturu v obci, například vystavení nových zastávek, opravu zvonice, nový výstražný systém pro dobrovolné složky záchranného systému, opravu chodníků, kanalizaci a ČOV. Snažím se o podporu ZŠ a MŠ a podporu SDH, který výborně funguje.“ (starosta obce Mikulůvka)
6. „Usiluji o všeobecnou podporu obyvatel, projektů, aktivit a všech akcí v obci. Jde o to, aby obec fungovala tak, jak má.“ (starosta obce Vigantice)
7. „Ráda bych vytvořila nové byty pro mladé obyvatele. Máme novou kanalizaci. Snažím se obec finančně zajistit, jak jen to jde.“ (starostka obce Valašské Příkazy)
8. „Rád bych dělal víc, hodně času mi zbytečně zabere administrativa a na skutečnou práci mi nezbývá čas. Snažím se shánět peníze na řešení potíží. Rozvíjet infrastrukturu v obci. Podporuji spolupráci obyvatel a také místní složky na všech úrovních.“
(starosta obce Držková)
9. „Podporuji spolky, především hasiče. Já sám jsem předseda hasičů. Snažím se účastnit všech akcí v obci a komunikovat s místními obyvateli, vycházet jim vstříc.“
(starosta obce Březová)

Polovina starostů jmenovala rozvojové aktivity, které byly v jejich funkčním období provedeny. Zmiňovali tak například infrastrukturní projekty jako výstavba kanalizace, výstavba nových obecních bytů, oprava kaple, výstavba nových MHD zastávek, výstavba nových hřišť, výstavba ČOV, zvelebování obce a vybudování návsi. Veškeré infrastrukturní projekty jsem zařadila do kategorie budování infrastruktury.

Někteří starostové uváděli, že berou jako přínos pro obec jejich osobní účast na různých kulturních, společenských a sportovních akcích, pořádaných místními spolky a sdruženími.

Angažovanost v obecních záležitostech berou jako klíčovou aktivitu pro rozvoj obce. Tyto odpovědi jsem zařadila do kategorie aktivní účast na životě v obci. Část starostů uvedla jako jejich klíčovou aktivitu rozvoje spolupráci s občany v obci. Jako spolupráci starostové uváděli společné pořádání různých akcí v obci, společné řešení problémů a vzájemnou výpomoc. Vytvořila jsem tedy kategorii spolupráce s obyvateli. Jako další rozvojovou aktivitu dotazovaní uvedli spolupráci s místními spolky a jejich podporu. Zde se jednalo zejména o podporu SDH, SK, TJ, sdružení myslivců a spolků žen. V jednom případě se jednalo o spolupráci s místní katolickou farností. Tyto typy odpovědí jsem generalizovala do kategorie podpora spolků. Někteří dotazovaní uvedli jako rozvojovou aktivitu získávání financí a čerpání dotací pro obec. Odpovědi ohledně financí jsem zařadila do kategorie finance.

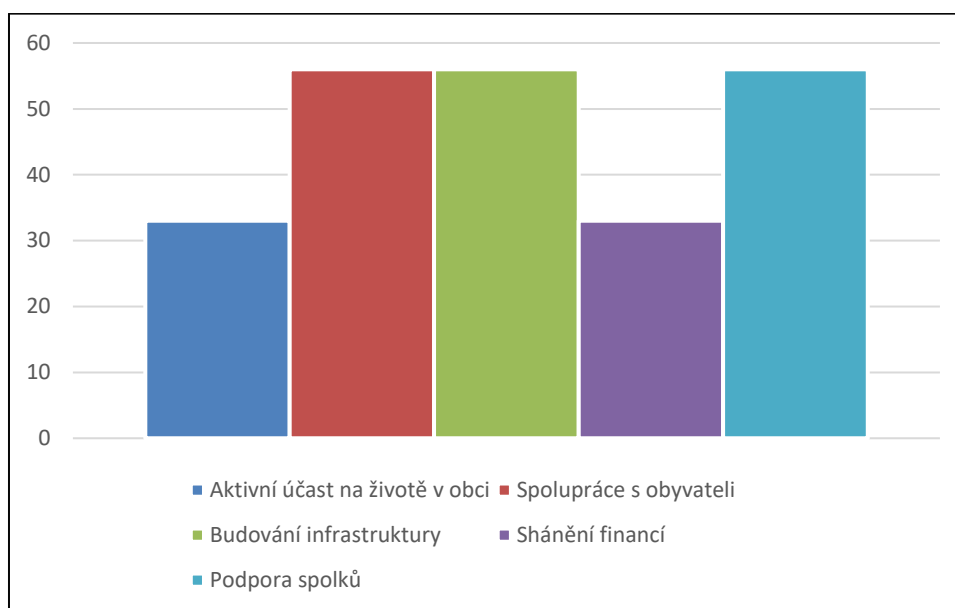
Výsledné zhodnocení odpovědí otázky číslo tři je popsáno v tabulce č. 5, kde lze vidět pod označením „x“ četnosti výskytu jednotlivých odpovědí respondentů. Výsledné procentuální zastoupení odpovědí lze vidět na grafu č. 3.

Tabulka č. 5: Odpovědi respondentů na otázku č. 3

Název obce	odpovědi				
	Aktivní účast na životě v obci	Spolupráce s obyvateli	Budování infrastruktury	Shánění financí	Podpora spolků
Jarcová		x	x		
Mikulůvka			x		
Oznice		x	x		x
Valašské Příkazy			x	x	
Vigantice				x	x
Držková			x	x	x
Březová	x	x			x
Ostrata	x	x			
Veselá	x	x			x
Celkem (%)	33	56	56	33	56

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 3: Odpovědi respondentů na otázku č. 3

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Vzhledem k mnohonásobným odpovědím dotazovaných dosahují výsledky vyšších čísel skoro u všech kategorií. Vliv rozvojových faktorů je ve výsledcích téměř vyrovnaný. Z grafu je zřejmé, že více než polovina respondentů určila jako faktor rozvoje spolupráci s obyvateli v obci, budování infrastruktury a podporu spolků v obci.

Ve výsledných odpovědích na tuto otázku můžeme opět vidět sílu měkkých faktorů v rozvoji obce. Spolupráce aktérů na lokální úrovni hraje v rozvoji velkou roli. Specifické zastoupení si zde získal sociální kapitál, jež byl jako rozvojový faktor spolupráce, označen starosty hned na třech úrovních odpovědí. Můžeme tedy říci, že dle názorů zainteresovaných aktérů rozvoje je sociální kapitál při rozvoji obce velmi důležitým faktorem. Revitalizace obce a uskutečnění infrastrukturních projektů v obcích rovněž patří mezi rozvojovou úlohu starostů obcí. Avšak jak uvedli sami dotazovaní, nic z toho by nebylo možné bez pomoci ostatních obyvatel a zapojení spolků. Aktivní účast na životě v obci a shánění financí uvedli tři dotazovaní. Komunitní a spolkový život v obci obec zřetelně posiluje a rozvíjí (Bernard, 2011). Tvrdé faktory rozvoje v tomto případě pouze finance, hrají druhotnou roli v rozvoji obce.

7. 4. 4 Úspěšnost

Otázka č. 4: Co je podle Vás nejdůležitější podmínkou úspěšnosti obce?

Cílem otázky bylo identifikovat hlavní rozvojové faktory obce, které stojí za jejím úspěšným rozvojem. Identifikace hlavního potenciálu úspěšné obce je velmi důležité ke správnému zacílení rozvojových aktivit (Hoggart a Buller, 2016). Proto je třeba znát silné stránky v rozvoji obcí, které lze jako úspěšné kvalifikovat. Na otázku č. 4 odpovídali starostové vybraných obcí pouze dvěma způsoby. Každý respondent uvedl pouze jednu odpověď. Žádný z respondentů neodmítl odpovědět.

Příklady odpovědí respondentů

1. „Určitě je to práce s lidmi, spolupráce s obyvateli i se spolky.“ (starosta obce Jarcová)
2. „Dobrý tým lidí, s kterými se dá nejen pracovat, ale i spolupracovat.“ (starosta obce Veselá)
3. „Najít cestu k lidem, aby se podařilo je zaktivovat pro spolupráci obcí a jejich účast na veřejném životě.“ (starosta obce Ostrata)
4. „Za úspěšným rozvojem stojí komunita, která v obci je a taky soudržnost místních lidí. Jde o proces stmelování lidí, o snahu spojení dědiny do rozvoje. Ve finále chodník a čističku nepotřebujeme, ale domluvit se sousedem je prioritou.“ (starosta obce Oznice)
5. „Je to funkční zastupitelstvo, starosta, ale i obyvatelstvo v obci. Aby fungovali všichni dohromady.“ (starosta obce Mikulůvka)
6. „Jednoznačně obyvatelé v obci, jejich vztahy a angažovanost na veřejném životě.“ (starosta obce Vigantice)
7. „Za úspěšným rozvojem stojí spolky. SDH, TJ a ženy se starají o kulturní a společenský život v obci, pořádají akce. Podpora těchto spolků je velmi důležitá pro úspěšný rozvoj obce. Jde o to, aby obec žila a občané se zapojili do veřejného života. A tak to u nás i funguje.“ (starostka obce Valašské Příkazy)
8. „Spolupráce s obyvateli a složkami na zvelebování a veřejném životě obce je pro úspěch rozhodující. Dále i podpora organizování veřejného života a účast obyvatel na akcích.“ (starosta obce Držková)
9. „Aby v obci fungovala spolupráce a aby obec nebyla zadlužená.“ (starosta obce Březová)

Starostové shodně zvolili jako nejdůležitější podmínku úspěšnosti obce v rozvoji místní obyvatelstvo, spolupráci spolků a soudržnost obyvatel. V tomto případě jsem odpovědi starostů rozčlenila do dvou skupin, s názvy sociální a lidský kapitál. Starostové, kteří odpověděli, že si nejvíce cení obyvatel v obci, byli zařazeni do kategorie lidský kapitál. Starostové, kteří jako faktor úspěšného rozvoje obce uvedli spolupráci obyvatel, spolků, jejich aktivit a soudržnost byli zařazeni do kategorie sociální kapitál.

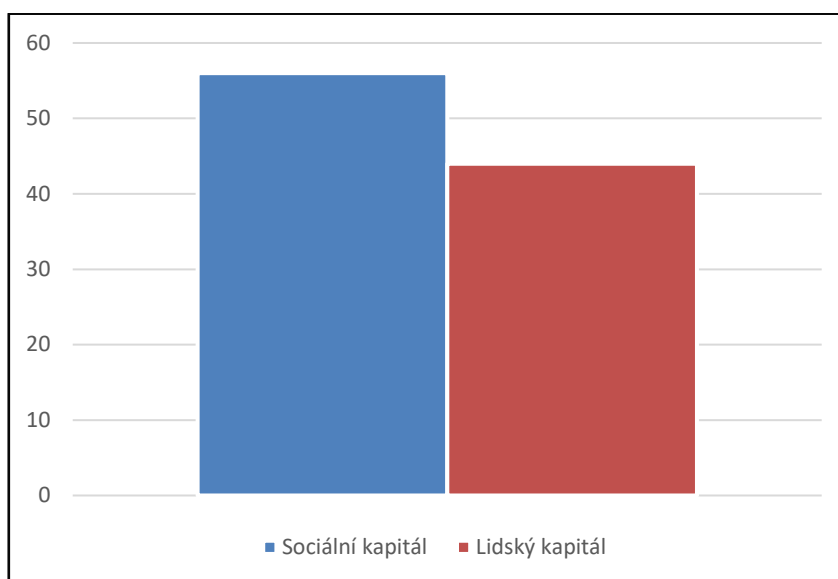
Výsledné zhodnocení výskytu četností jednotlivých odpovědí respondentů zobrazuje tabulka č. 6. Procentuální zastoupení odpovědí respondentů zobrazuje graf č. 4.

Tabulka č. 6: Odpovědi respondentů na otázku č. 4

Název obce	Odpovědi	
	Sociální kapitál	Lidský kapitál
Jarcová	x	
Mikulůvka	x	
Oznice	x	
Valašské Příkazy		x
Vigantice		x
Držková		x
Březová	x	
Ostrata	x	
Veselá		x
Celkem (%)	56	44

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 4: Odpovědi respondentů na otázku č. 4

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Odpovědi na tuto otázku byly téměř vyrovnané. Více než polovina, v tomto případě pět s devíti, starostů označila jako faktor úspěšného rozvoje přítomnost kvalitního sociálního kapitálu v obci. Přítomnost kvalitního lidského kapitálu uvedli jako klíčový čtyři z devíti respondentů.

Výsledným zhodnocením otázky číslo čtyři lze říci, že podle starostů místních obcí, stojí za úspěšným rozvojem venkovských obcí především sociální kapitál, na druhém místě pak lidský kapitál. Tento fakt potvrzuje tvrzení Bernarda (2011), Colmana (1988) a Woodse (2005), že sociální a lidský kapitál jsou hybateli rozvoje venkovských obcí. Výsledek se ztotožňuje s principy rozvoje, založené na přístupu bottom-up (Woods, 2005). Zároveň je zde jasně viditelná provázanost lidského i sociálního kapitálu, kterou zmiňuje například Putnam (1993).

7. 4. 5 Ohrožení

Otázka č. 5: Uved'te prosím, co představuje pro Vaši obec největší hrozbu?

Cílem otázky bylo zjistit, jaké faktory mohou působit opačným proti rozvoji obcí. V tomto případě bylo třeba identifikovat možné hrozby, které mohou rozvoj v periferních lokalitách brzdit nebo ohrozit. Tato otázka byla pro starosty složitá. Respondenti nevěděli, co si mají pod pojmem hrozba či ohrožení představit. Proto jsou jejich názory velmi subjektivní. V tomto případě někteří starostové uvedli na otázku dvě odpovědi. V případě, že starosta uvedl dva faktory, byly obě jeho odpovědi brány stejně významně a byly dále zařazeny do dvou vytvořených kategorií.

Příklady odpovědí respondentů

1. „Nejvíce se obávám administrativní zátěže.“ (starosta obce Jarcová)
2. „Mám obavu z čerpání dotací, přibývající finanční zátěže, byrokracie a legislativních hrůz.“ (starosta obce Veselá)
3. „Kanalizace nás limituje v rozvoji. Také nás ohrožují dotace a nesmyslný systém jejich čerpání a dodržování pravidel. Dotace raději už nechci a odmítám. Více nám uškodily, než pomohly. I když nám finance chybí, jsou spíše problémem.“ (starosta obce Ostrata)
4. „Obávám se všech možných i nemožných nařízení od EU. Nemáme kanalizaci v obci, nevíme, co přijde dál. Chybí nám peníze, ale s administrativní zátěží a byrokracií jsou dotace spíše problém.“ (starosta obce Oznice)
5. „Hrozím se nařízením, zákonů a nesmyslných vyhlášek. Nejen od EU. Zkomplikuje to činnost celého OÚ, administrativní zatížení. Vše vede ke ztížení práce.“
(starosta obce Mikulůvka)
6. „Náročná administrativa, protože na malých obcích jsme sami a chybí nám kapacita se s takovýmto problémem vypořádat. Chybí nám pracovní síla.“ (starosta obce Vigantice)
7. „Nemyslím si, že by nás něco úplně ohrožovalo. Narůstá administrativa a je vyvíjen velký tlak na obec, chybí nám personál. Mám strach, co nám přinese GDPR.“
(starostka obce Valašské Příkazy)
8. „Chtěl bych říci, že chataři. Všechno je o lidech, nechci házet všechny do jednoho pytle. Ale s chataři problém máme, ať už vzhledem k jejich chování k sobě navzájem nebo k jiným lidem v obci nebo jejich nakládání s odpady, kdy s sebou na víkend přivezou odpady. Pytle s odpady přivezou s sebou ze Zlína do Držkové a hází nám to sem. Potom ale my ve statistikách vypadáme, že produkujeme velké množství odpadu na člověka v obci. Když to není pravda.“ (starosta obce Držková)
9. „Kdo ví, co přinese za hrůzy GDPR. Už tak se bojíme nesmyslných poplatků a stále narůstající administrativní zátěže. Obec ohrožuje nejmenovaná pražská firma, která neoprávněně podniká v odpadech na pozemcích obce (skládka) a vykořisťuje místní obyvatelstvo, poškozují životní prostředí. S firmou se soudím a není to dobré pro prestiž obce. Mám strach z hlediska finančního vyčerpání a soudních tahanic. Nelíbí se mi administrativní zátěž a byrokracie spojená s vedením obce. Například problémy s dotacemi. Dotace jsou dobrá věc, ale legislativně složitá. Je nás na obci málo pro řešení všech věcí.“ (starosta obce Březová)

Ve většině případů uvedli starostové jako největší hrozbu byrokracií, administrativní zátěž a složitost procesu vyřízení žádosti o dotace. Odpověď odůvodnili časovou náročností administrace, nedostatkem pracovních sil na tyto úkony a zbytečně složité procesy získávání financí na rozvoj. Tyto odpovědi jsem shrnula do kategorie byrokracie. Druhou, nejčastěji uváděnou hrozbou, byly podle starostů finance, zejména jejich nedostatek a s ním spojené složité hospodaření. Vytvořila jsem tedy kategorii finance. Velmi subjektivně pojal otázku ohledně hrozby starosta obce Březová. Uvedl jako největší hrozbu pro obec nejmenovanou soukromou firmu, se kterou má obec dlouholeté soudní spory ohledně pozemků a odpadů. Pro odpověď starosty Březová byla vytvořena kategorie odpovědí s názvem podnikatelský subjekt. V tomto případě je třeba zmínit, že se nejedná o místní firmu. Starosta obce Držková uvedl, kromě administrativní zátěže, jako hrozbu chataře. Výběr odpovědi odůvodnil nevhodným chováním chatařů v obci. Tento respondent sdělil, že chatařů mají v obci stejně jako obyvatel¹⁶, proto je možné, že takto početná skupina přechodně žijících osob v obci může negativně působit na trvale žijící obyvatele. Z příkladu negativního vlivu chatařů je zřejmé, že lidé, kteří v obci nežijí trvale, nejsou s obcí identicky spjatí a osobní identita a pocit sounáležitosti s obcí může hrát v rozvoji také určitou roli (Chromý a kol., 2011).

Analýzu četností výskytu jednotlivých odpovědí zobrazuje tabulka č. 7. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí lze vyčíst z grafu č. 5.

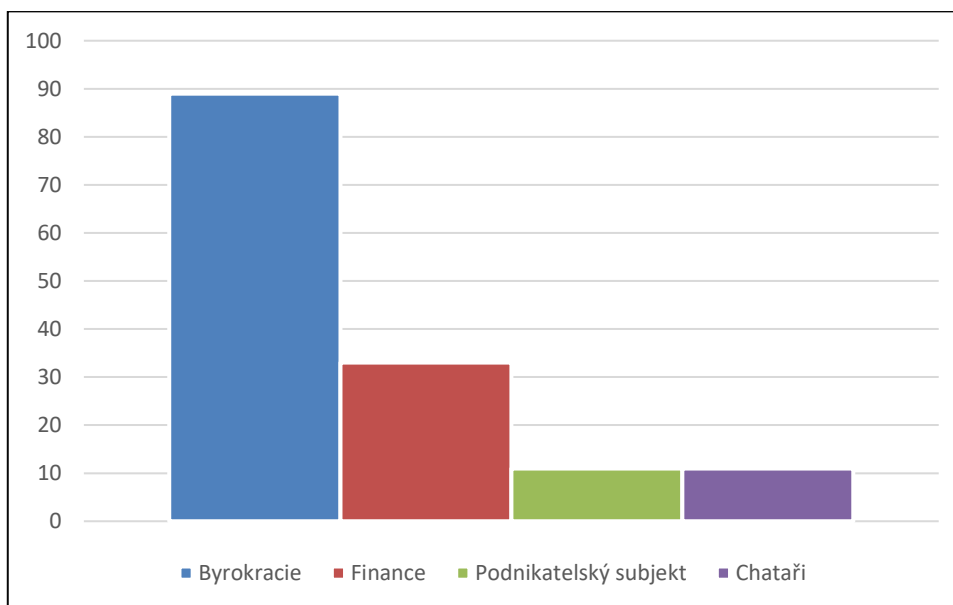
Tabulka č. 7: Odpovědi respondentů na otázku č. 5

Název obce	Odpovědi			
	Byrokracie	Finance	Podnikatelský subjekt	Chataři
Jarcová	x			
Mikulůvka	x	x		
Oznice	x			
Valašské Příkazy		x		
Vigantice	x			
Držková	x			x
Březová	x		x	
Ostrata	x	x		
Veselá	x			
Celkem (%)	89	33	11	11

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

¹⁶ Obec Držková má v současné době 363 obyvatel (ČSÚ, 2018) a dle starosty obce okolo 320 chatařů.

Graf č. 5: Odpovědi respondentů na otázku č. 5

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Osm z devíti dotazovaných starostů považuje jako hrozbu pro obec byrokracií, administrativní zátěž a složitost veřejné správy. Jedna třetina dotazovaných starostů cítí ohrožení v nedostatku financí pro obec. Jeden respondent uvedl jako hrozbu podnikatelský subjekt, který existuje v obci. Starosta obce Držková se obává chování chatařů v obci. Ve výsledném porovnání odpovědí můžeme vyzorovat negativní aspekty tvrdých faktorů rozvoje.

Institucionální faktory rozvoje jsou očima starostů obcí viděny spíše jako limitující v rozvoji. To potvrzuje také Pike a kol. (2011). Leitmanové a kol. (2012) rovněž tvrdí, že administrativní zátěž a složitý systém veřejné správy může působit na rozvoj obcí negativním způsobem. Finanční podpora shora, spojená se složitostí podávání žádostí o dotace a administrativní úkony, spojené s vedením obce, jsou zde označeny jako hrozby pro obce. Tento problém může souviset s velikostí obce. Malé obce nedisponují dostatkem pracovníků na obecních úřadech (Leitmanové a kol. 2012). Což potvrdila většina starostů, kteří v rozhovoru uvedli, že nemají sekretářku ani jiného spolupracovníka a veškerou administrativní agendu si musí obstarat sami. Velikost obce se v tomto případě rovněž může jevit jako limitující faktor rozvoje, stejně jako popisuje Pospěch a kol. (2014).

Ostatní odpovědi jsou více subjektivního rázu. Podnikatelské subjekty mohou být brány jako významný aktér rozvoje na lokální úrovni. Mohou sponzorovat místní spolky, akce a zaměstnávat obyvatelstvo. Avšak zde je popsán i jejich negativní aspekt.

Ne vždy podnikatelské subjekty v obci fungují v souladu s občany a vedením obce. V případě obce Březová se jedná o firmu, které není místní. Naopak firma určitým neférovým jednáním místní občany i samosprávu omezuje. V obci Držková jsou uvedeni jako hrozba chataři. Chataři a chalupáři jsou bráni spíše jako negativní aspekt obce, protože se v obci a k obci nechovají stejně jako místní. Což může vysvětlit fakt, že nejsou s obcí identicky spjatí tak, jako místní obyvatelstvo (Chromý a kol., 2011).

7. 4. 6 Rozvoj

Otázka č. 6: Co je podle Vás klíčovým hybatelem rozvoje ve Vaší obci? Seřadte Vaše odpovědi sestupně, podle významu, který jim přisuzujete.

Otázka číslo šest je první ze série uzavřených otázek. Cílem bylo zjistit, jaké faktory podporují rozvoj obcí dle preferencí starostů. Díky této informaci můžeme vymezit klíčové faktory úspěšnosti obcí. Odpověď na otázku probíhala bodovacím způsobem. Respondenti měli na výběr ze sedmi odpovědí, které obodovali podle svých preferencí od nejdůležitějšího faktoru (číslo jedna) až po nejméně významný faktor (číslo sedm). Všichni starostové na tuto otázku odpověděli.

Zhodnocení četností výskytu bodových odpovědí zobrazuje tabulka č. 8. Pod tabulkou se nachází vysvětlení významu číselných skupin bodování. Procentuální zastoupení výskytu odpovědí dle významu zobrazuje graf č. 6.

Tabulka č. 8: Odpovědi respondentů na otázku č. 6

Název obce	Odpovědi						
	Finance	Vybavenost	Poloha	Členství obce v organizacích ¹⁷	Spolupráce s obcemi	Schopný starosta	Spolupráce s obyv.
Jarcová	4	5	2	7	6	3	1
Mikulůvka	2	4	5	6	7	1	3
Oznice	2	3	7	6	4	5	1
Valašské Příkazy	1	2	5	7	6	3	4
Vigantice	6	4	3	7	5	1	2
Držková	3	4	6	7	5	2	1
Březová	7	3	5	6	2	4	1
Ostrata	4	5	6	7	3	1	2
Veselá	4	7	5	6	3	1	2

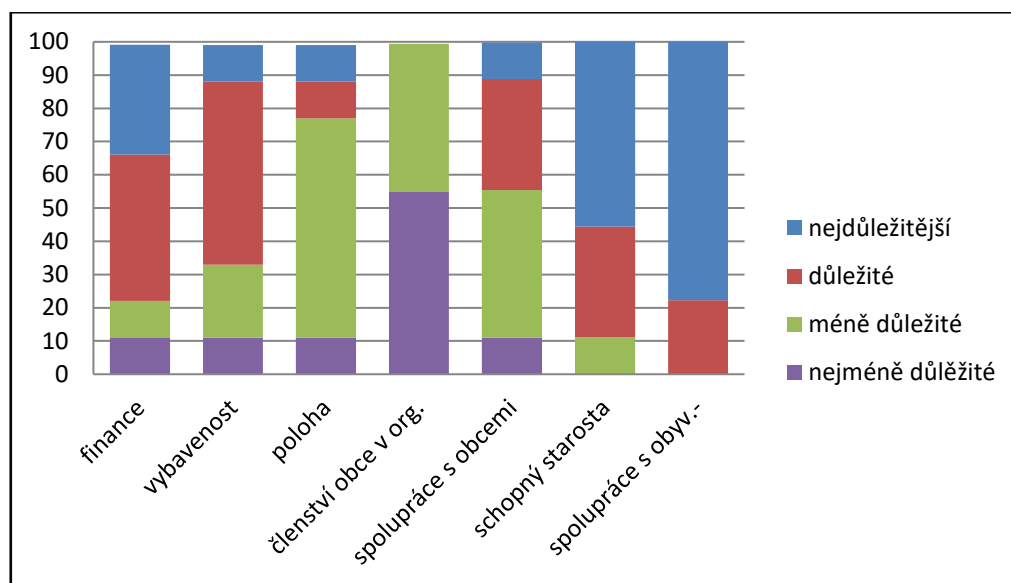
Zdroj: vlastní zpracování (2018)

¹⁷ Jako členství obce v organizacích zde myslím členství obce v MAS, DSO nebo jiném sdružení, založeném na spolupráci mezi obcemi.

Obodované odpovědi na otázky podle významu:

- 1-2 nejdůležitější
- 3-4 důležité
- 5-6 méně důležité
- 7 nejméně důležité

Graf č. 6: Odpovědi respondentů na otázku č. 6

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Z tabulky vyplývá, že nečastěji starostové označili jako nejdůležitější faktor rozvoje spolupráci s obyvateli obce. Z grafu je viditelné, že tuto odpověď vybralo na první místo více než dvě třetiny starostů. Druhým nejdůležitějším faktorem rozvoje je podle starostů schopné vedení obce. Polovina respondentů vybrala na první příčku žebříčku právě starosta. Třetím důležitým hybatelem rozvoje jsou finance, které tři starostové uvedli na prvním místě a čtyři starostové na místě druhém.

Naopak jako nejméně důležité respondenti nejčastěji vybírali členství obce v různých organizacích (např. v MAS nebo DSO), a to ve více než polovině případech na sedmém místě a ve čtyřech případech na pátém a šestém místě. Pro šest starostů z devíti je méně důležitá i poloha obce. Jako méně důležitý faktor nejčastěji respondenti vybrali spolupráci obce s ostatními obcemi (ve třech případech) a vybavenost obce (v pěti případech).

Ve výsledcích této otázky se preference starostů velmi liší, shodují se pouze v nejdůležitějším faktoru, a to tak, že nejvíce starostů určilo klíčovými hybateli rozvoje obce spolupráci s obyvateli obce a schopného starostu. Stejně preference vykazuje ve svém výzkumu i (Bernard, 2011) Schopného starostu jako hybatele rozvoje obcí popisují např. Leach a Wilson (2000). Díky odpovědím na tuto otázku můžeme identifikovat sociální kapitál jako hlavní faktor úspěšnosti obcí, stejně jako popisuje Woods (2011).

Na úspěšný rozvoj obcí mají vliv i finance, bez kterých nelze provádět rozvojové aktivity. Rozvoj ovlivňuje samozřejmě i vybavenost obce. V tomto případě můžeme pozorovat pozitivní vliv jak tvrdých, tak měkkých faktorů rozvoje. Naopak jako nejméně důležitá je spolupráce obcí s jinými obcemi a členství obce v MAS nebo DSO. Starostové uváděli, že pro rozvoj jejich obcí je hlavní spolupráce vlastního obyvatelstva. I když všechny obce jsou členy alespoň jedné MAS a sdružení obcí, nevidí v tomto partnerství kroky pro rozvoj.

7. 4. 7 Spolupráce

Otázka č. 7: Uvedte prosím, jakým způsobem spolupracujete s ostatními obyvateli obce. Podílejí se občané na rozvoji obce? Jakým způsobem se na rozvoji podílejí?

Cílem otázky je zjistit existenci spolupráce mezi obyvateli a vedením obce, jakožto dalšího indikátoru přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu. Na základě existující spolupráce je dle Bernarda (2011) a Skály (2017) možné určit přítomnost sociálního kapitálu.

Otázka č. 7 patřila k další ze série uzavřených otázek. V tomto případě respondenti vybírali pouze jednu z nabízených pěti odpovědí, které byly v tabulkách z důvodu lepší přehlednosti převedeny na čísla jedna až pět. Význam očíslovaných odpovědí je uveden pod následující tabulkou. Opět všichni starostové danou otázku zodpověděli.

Tabulka č. 9 ukazuje četnost výskytu odpovědí, které jsou vyznačeny písmenem „x“. Procentuální výskyt jednotlivých odpovědí respondentů lze vidět v grafu č. 7.

Tabulka č. 9: Odpovědi respondentů na otázku č. 7

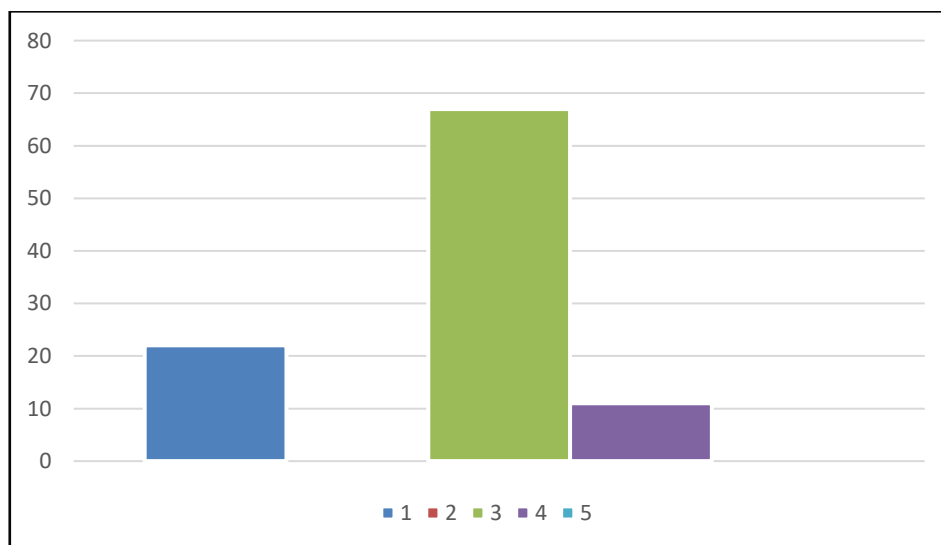
Název obce	Odpovědi				
	1.	2.	3.	4.	5.
Jarcová			x		
Mikulůvka			x		
Oznice			x		
Valašské Příkazy			x		
Vigantice	x				
Držková			x		
Březová	x				
Ostrata				x	
Veselá			x		
Celkem (%)	22	0	67	11	0

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Význam očíslovaných odpovědí:

1. Pravidelně se scházíme a diskutujeme s různými spoluobčany mnohé problémy a úkoly obce/spolku.
2. Diskutujeme některá témata podle potřeby.
3. Diskutujeme na zastupitelstvu vše, co je potřeba.
4. Spolupráce s veřejností je slabá, protože veřejnost se nezajímá o dění na obci.
5. Není důvod spolupracovat s veřejností, nemají-li dost informací, aby mohli kvalitně posoudit návrhy.

Graf č. 7: Odpovědi respondentů na otázku č. 7

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Z hlediska četnosti výskytu jednotlivých odpovědí vybralo šest starostů odpověď číslo tři. Starostové venkovských obcí diskutují na zastupitelstvu vše, co je potřeba. Dva starostové vybrali jako odpověď pravidelné scházení a diskuzi se spoluobčany. Jeden starosta uvedl, že spolupráce s veřejností je slabá, protože se veřejnost o dění v obci nezajímá. Tento respondent si stěžoval, že zapojení veřejnosti není takové, jaké by očekával. V obci Mikulůvka řeší veškeré záležitosti a problémy starosta obce, místostarostka a zastupitelé. Odpověď s číslem dva a pět dvě neuvedl ani jeden respondent. Z odpovědí lze vyznívat, že v drtivé většině případů ke spolupráci starosty a ostatních obyvatel dochází pouze prostřednictvím zastupitelstva obce.

Místní se zajímají se o dění v obci a jsou schopni o problémech diskutovat. Zapojení veřejnosti do rozhodování a dění v obci ve zkoumaných obcích existuje a občané o dění v obci zájem mají. Samozřejmě také záleží, jakou možnost zapojení jim nabídne obec (Leitmanová a kol., 2012).

Odpovědi na tuto otázku potvrdily přítomnost spolupráce v obci, jako jednoho z indikátorů sociálního kapitálu. Zároveň je zde potvrzena důležitost spolupráce lokálních aktérů rozvoje (Perlín, 2011). Z tohoto pohledu je zřejmé, že obce mohou disponovat kvalitním lidským i sociálním kapitálem. Odpovědi opět potvrdily místní samosprávu jako důležitého aktéra rozvoje.

7. 4. 8 Atmosféra

Otázka č. 8: Uveďte, jaká je atmosféra v obci?

Cílem této otázky bylo zjistit, jak ve zkoumaných obcích fungují mezilidské vztahy. Pozitivní atmosféru v obci lze dle Bernarda (2011) a Chromého a kol. (2011) klasifikovat jako další indikátor přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu, jakožto měkkého faktoru rozvoje. Navazují-li lidé v obci vztahy, angažují se, jsou přátelští a aktivní, může obec disponovat sociálním kapitálem vysoké kvality. V tomto případě opět odpověděli všichni starostové.

V otázce č. 8 respondenti vybírali pouze jednu ze čtyř nabízených odpovědí. Nabízené možnosti odpovědí byly pro lepší přehlednost v tabulce převedeny na čísla jedna až čtyři. Význam očíslovaných odpovědí je uveden pod tabulkou č. 10. Tabulka č. 10 ukazuje četnost výskytu jednotlivých odpovědí respondentů. Odpovědi jsou v tabulce vyznačeny písmenem „x“. Procentuální zastoupení výskytu odpovědí zobrazuje graf č. 8.

Tabulka č. 10: Odpovědi respondentů na otázku č. 8

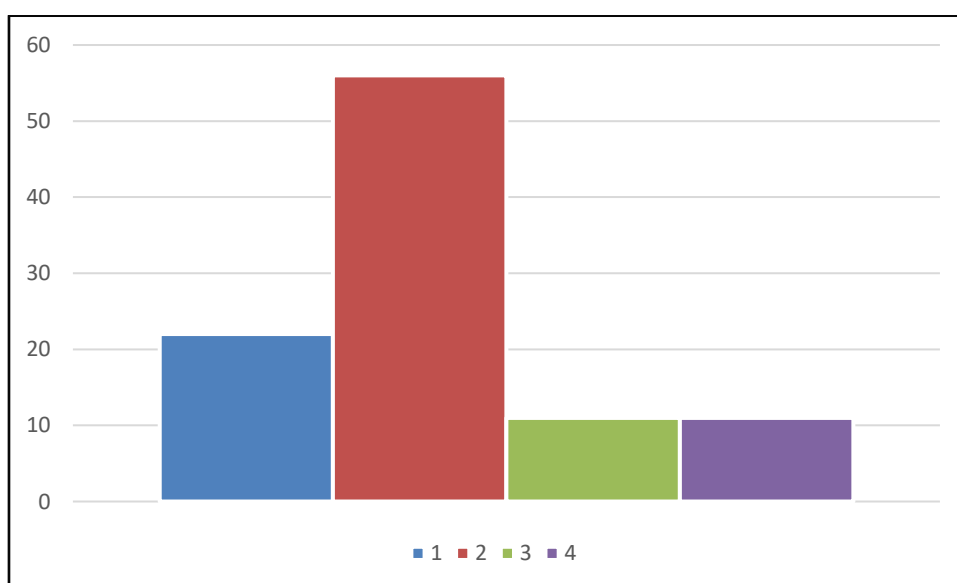
Název obce	Odpovědi			
	1.	2.	3.	4.
Jarcová		x		
Mikulůvka				x
Oznice		x		
Valašské Příkazy		x		
Vigantice		x		
Držková	x			
Březová	x			
Ostrata			x	
Veselá		x		
Celkem (%)	22	56	11	11

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Význam očíslovaných odpovědí v tabulce:

- 1) Lidé se setkávají a řeší společné úkoly a pořádají společné akce.
- 2) Lidé se potkávají, sousedsky si pomáhají a přicházejí na společné akce.
- 3) Lidé se v obci srdečně zdraví, každý tráví čas na své zahradě nebo v domě.
- 4) V obci existují dvě a více skupin obyvatel, které mají vzájemný konflikt, rivalitu nebo soutěživost (hornáci a dolňáci, rodáci a luftáci, mladí a staří apod.).

Graf č. 8: Odpovědi respondentů na otázku č. 8

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Více než polovina respondentů vybrala odpověď lidé se potkávají, sousedsky si pomáhají a přijdou na společné akce. Starostové, kteří vybrali tuto odpověď, jsou přesvědčeni o přátelské a sousedské atmosféře v jejich obci. Dva starostové se přiklonili k odpovědi lidé se setkávají a společně řeší úkoly, pořádají společné akce. I tyto respondenty lze označit za spokojené s atmosférou, která panuje v jejich obci. Starosta obce Mikulůvka odpověděl, že v obci existují dvě a více skupin obyvatel, kteří mají vzájemný konflikt, rivalitu nebo soutěživost. Výběr odpovědi zdůvodnil jako všeobecnou nevraživost v obci mezi majetnými a nemajetnými lidmi. Tato nevraživost je dle respondenta příčinou špatné spolupráce mezi obyvateli obce. Jeden respondent vybral jako odpověď lidé v obci se srdečně zdraví, každý tráví čas na své zahradě nebo v domě. Po vybrání odpovědi doplnil, že pokud se pořádají akce, lidé je navštěvují a ochotně se zapojují do organizace. I v tomto případě lze atmosféru v obci považovat za pozitivní.

Z výsledku se dá usuzovat o příjemné, sousedské a přátelské atmosféře, panující v téměř všech zkoumaných obcích. Pokud se lidé v obci cítí dobře, bezpečně, vzájemně si pomáhají a spolupracují, může obec disponovat kvalitním sociálním i lidským kapitálem (Chromý a kol., 2011). Pozitivní atmosféra a s ní spojené funkční vztahy mezi obyvateli jsou jedny z indikátorů přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu, jehož existenci ve vybraných obcích lze dle výsledků předpokládat.

7. 4. 9 Důvěra

Otázka č. 9: Jak často se na Vás občané obrací s prosbou o pomoc nebo se složitějším dotazem? Problémem zde myslím neběžnou agendu, nevztahující se k provozu obce.

Cílem otázky bylo zjistit přítomnost dalšího indikátoru sociálního kapitálu, kterým je dle Chromého a kol. (2011) a Bernarda (2011) důvěra. Důvěru, jako součást sociálního kapitálu představil již Coleman (1988). Strukturou odpovědí na tuto otázku jsem měla v úmyslu stanovit míru důvěry místních obyvatel k vedení obce. Způsob zjištění míry důvěry obyvatel ve vedení obce jsem hledala v četnosti návštěv obecního úřadu obyvateli, kam přicházejí s žádostí o pomoc. Všichni respondenti bez problémů tuto otázku zodpověděli.

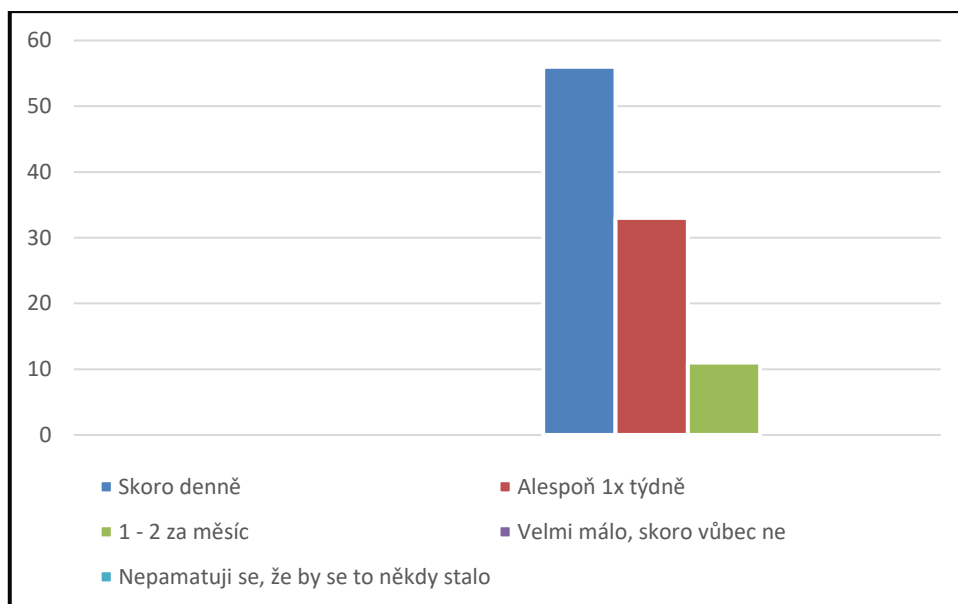
V tomto případě respondenti vybírali pouze jednu z pěti nabízených odpovědí. Výsledné odpovědi respondentů zkoumaných obcí lze vidět v tabulce č. 11. Četnost výskytu odpovědí v tabulce je označena písmenem „x“. Procentuální zastoupení vybraných odpovědí respondentů zobrazuje graf č. 9.

Tabulka č. 11: Odpovědi respondentů na otázku č. 9

Název obce	Odpovědi				
	Skoro denně	Alespoň 1x týdně	1 - 2 za měsíc	Velmi málo, skoro vůbec ne	Nepamatuji se, že by se to někdy stalo
Jarcová			x		
Mikulůvka	x				
Oznice	x				
Valašské Příkazy	x				
Vigantice	x				
Držková	x				
Březová		x			
Ostrata		x			
Veselá		x			
Celkem (%)	56	33	11	0	0

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 9: Odpovědi respondentů na otázku č. 9

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Pět z devíti dotazovaných uvedlo, že za nimi přichází občasně s prosbou o radu či pomoc téměř denně. V některých obcích dotazovaní specifikovali svou odpověď na četnost několika návštěv denně. Na jednu třetinu starostů se obyvatelé obce obrací s žádostmi alespoň jednou týdně. Starostu obce Jarcová navštěvují občané s prosbou o pomoc jednou až dvakrát za měsíc. Ani v jedné ze zkoumaných obcí respondent neodpověděl záporně. Čili dvě záporné odpovědi nebyly v odpovědích respondentů vybrány.

V celkovém zhodnocení lze říci, že míra důvěry občanů ve vedení zkoumaných obcí je na vysoké úrovni. Jak uvádí Jančák a kol. (2010) důvěra je jednou z nejdůležitějších součástí sociálního kapitálu. Vysoká míra důvěry ve zkoumaných obcích může potvrzovat jeho přítomnost. Možným vysvětlením může být skutečnost, že respondenti zaměnili běžnou agendu, komunikaci a provozní témata s dotazy na složitější témata. Lze proto předpokládat možné zkreslení odpovědí.

7. 4. 10 Aktivita

Otázka č. 10. Kdo se hlavně podílí na organizaci kulturních, společenských či sportovních akcí v obci? Uveďte tři hlavní pořadatele podle významu a uveďte, jak se podílejí na konkrétních akcích.

Cílem desáté otázky bylo zjistit, kdo konkrétně v obcích zajišťuje kulturní vyžití, jak se obyvatelé v obci angažují v různých aktivitách. Otázka se týkala aktivity spolků, sdružení, občanů i starosty v obci. Aktivita rovněž patří mezi indikátory přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu (Skála, 2017; Bernard, 2011).

Na tuto otázku dostali respondenti výběr devíti odpovědí, z kterých měli vybrat tři nejaktivnější pořadatele akcí. Tři aktivní členy obce měli respondenti seřadit sestupně, podle míry angažovanosti. Číslo jedna dostaly odpovědi, které byly uvedeny na prvním místě. Číslo dva dostaly odpovědi, které respondenti dali na druhé místo. Číslo tři bylo přiřazeno odpovědím, které respondenti označili na místě třetím. Všichni respondenti vybrali a seřadili právě tři odpovědi.

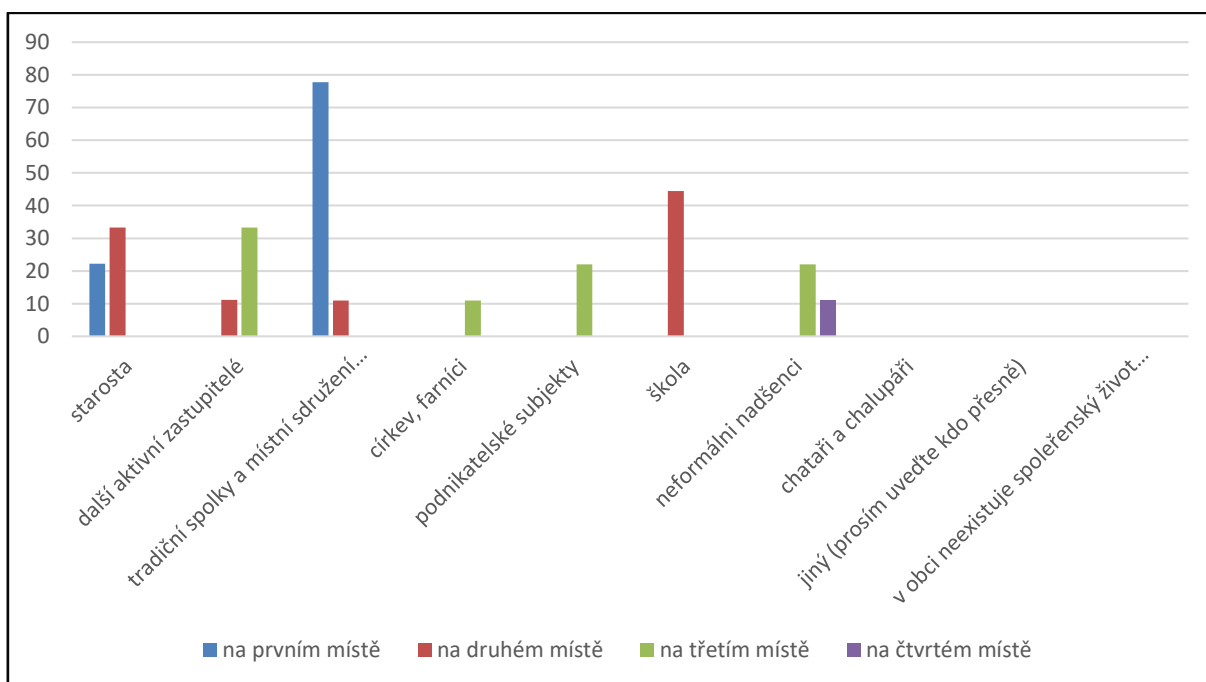
Vybrané číselné kategorie, jejich četnost výskytu a jejich seřazení, ukazuje tabulka č. 12. Procentuální zastoupení odpovědí respondent lze vidět v grafu č. 10.

Tabulka č. 12: Odpovědi respondentů na otázku č. 10

Název obce	Odpovědi								
	Starosta	Další aktivní zastupitelé	Tradiční spolky, místní sdružení	Církev, farníci	Podnikatelé	Škola	Neformální nadšenci	Chataři, chalupáři	Jiní
Jarcová			1			2			
Mikulůvka	1					2	3		
Oznice	1	3	2						
Valašské Příkazy		2	1		3				
Vigantice			1			2	3		
Držková	2		1	3					
Březová	2	3	1						
Ostrata	2	3	1						
Veselá			1		3	2			
Celkem (%)	56	44	89	11	22	44	33	0	0
1.	22		78						
2.	33	11	11			44			
3.		33		11	22		33		

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Graf č. 10: Odpovědi respondentů na otázku č. 10

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

Téměř každý respondent (osm z devíti) vybral jako iniciátora aktivit v obci tradiční spolky a místní sdružení. Z těchto osmi dotazovaných vybrala jedna čtvrtina respondentů tradiční spolky a místní sdružení na první místo žebříčku svého výběru, jeden respondent zařadil tuto odpověď na místo druhé. Více než polovina dotazovaných uvedla, že jako starostové se podílí na pořádání všech akcí v obci. Dva starostové posunuli odpověď starosta na první místo a tři starostové na místo druhé. Necelá polovina dotazovaných (přesněji čtyři respondenti) uvedla jako hlavní pořadatele akcí v obci další aktivní zastupitele. Z tohoto počtu dal jeden starosta další aktivní zastupitele na druhé místo a tři starostové na místo třetí. Odpověď škola si vybrali čtyři dotazovaní a ji posunuli na druhé místo. Tři respondenti sdělili, že v obci existuje skupina neformálních nadšenců, kteří se podílejí na organizaci různých akcí. Odpověď dále nespecifikovali. V jejich žebříčku zaujali neformální nadšenci třetí místo. Starosta jedné obce označil jako spoluorganizátory akcí místní farní sdružení.

Nejvíce aktivními členy obcí byly zvoleny tradiční spolky a místní sdružení. Nejčastěji uváděným aktivním spolkem byl SDH. Jako další spolky byly uvedeny: myslivci, TJ Sokol, SK a sdružení žen. Tyto místní spolky v obcích pořádají většinu kulturních, společenských i sportovních akcí. Jako příklady akcí respondenti uváděli plesy, zábavy, hasičské soutěže, dny dětí, sousedská setkání, výstavy a místní tradiční akce.

Druhou nejčastější odpovědí bylo zapojení starosty do organizování všech akcí v obci. Třetí odpověď s nejvyšší četností výskytu bylo zapojení aktivních zastupitelů a škol. Odpověď škola si vybraly ty obce, které zřizují nižší stupeň ZŠ. Obec Mikulůvka zapojuje do různých aktivit v obci místní MŠ. Dalšími aktivními organizátory byli určeni podnikatelé a neformální nadšenci. Jako neformální nadšence respondenti označili jednotlivé aktivní obyvatele. V jednom případě bylo označeno za aktivní církevní sdružení.

Ve všech obcích existuje bohatý společenský a kulturní život. V každé obci existují nejméně tři nezávislé aktivní skupiny občanů, kteří se podílejí na pořádání akcí. Je zřejmé, že na kulturním a společenském životě se podílí jak formální, tak neformální aktéři rozvoje (Jančák a kol. 2010; Bernard, 2011). Role neformálních aktérů má zde vyšší roli. Podle zjištěné vysoké míry aktivit v obcích můžeme ve zkoumaných obcích identifikovat přítomnosti kvalitního sociálního kapitálu.

7.5 Shrnutí provedených rozhovorů

Provedení rozhovorů dosáhlo 90% úspěšnosti. Z desíti oslovených respondentů byl proveden rozhovor s devíti z nich. Každý dotazovaný odpověděl na všechny otázky.

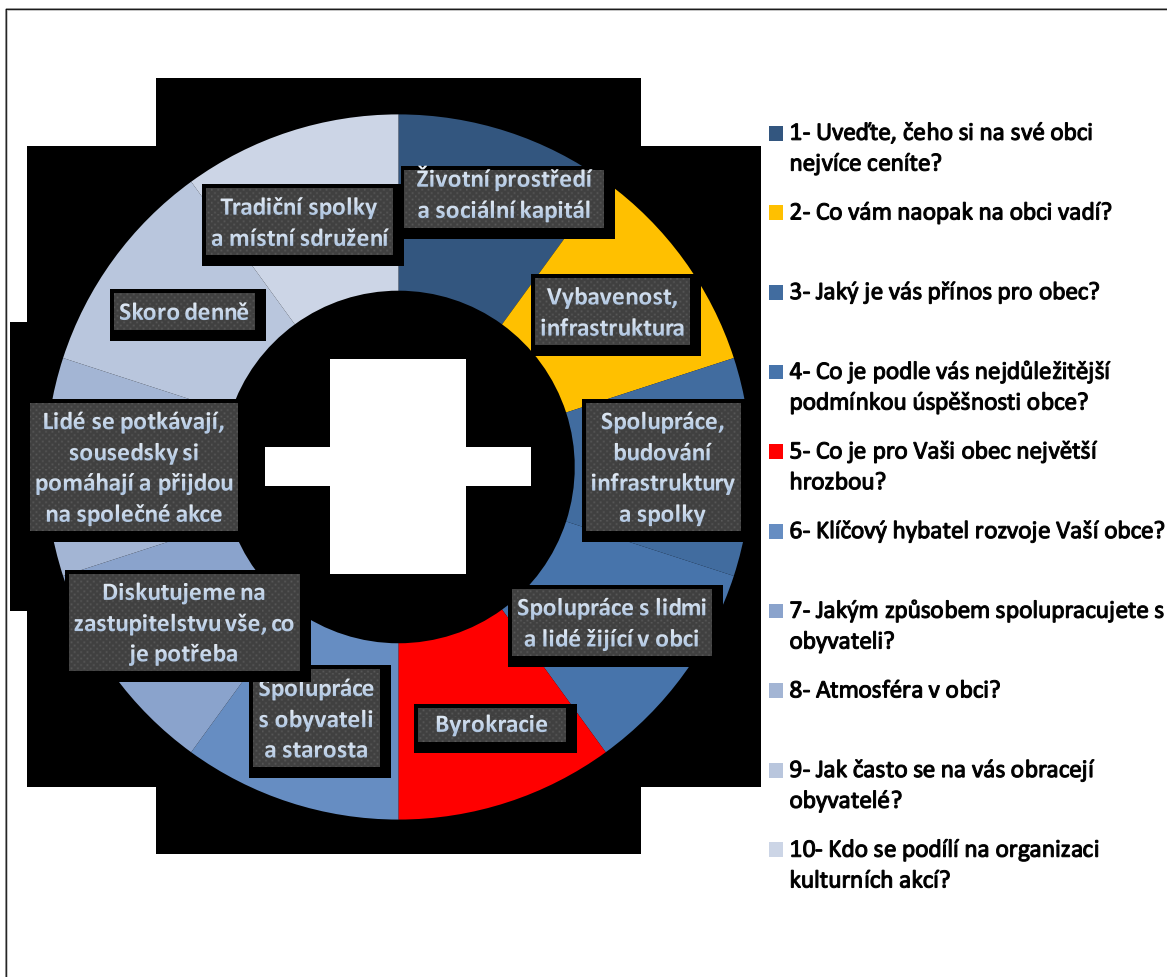
Prvních pět odpovědí sloužilo k identifikaci rozvojového potenciálu území. Který je dle Skály (2013) důležité identifikovat kvůli správnému zacílení rozvoje a následnému dosažení úspěchu. Ze zkoumaných odpovědí starostové nejčastěji udávali, že na své obci oceňují životní prostředí, občany žijící v obci (lidský kapitál) a spolupráci s lidmi a spolky v jejich obci (sociální kapitál). Za rozvojový potenciál venkovských obcí na Valašsku lze označit životní prostředí, lidský a sociální kapitál. Podpora těchto oblastí znamená úspěch v rozvoji, čehož si jsou dle výpovědí respondentů sami starostové vědomi. Naopak byrokracie a vybavenost obce byly starosty identifikovány jako hrozba pro obec a faktory, se kterými nejsou spokojeni. Stejně tvrdé faktory, jakožto bariéry rozvoje, zmiňuje Leitmanová a kol. (2012). Nedostatečná vybavenost obce, nerozvinutá infrastruktura, nadměrná administrativní zátěž a byrokracie mohou obec v jejím rozvoji brzdit. Respondenti často také uváděli, že jejich obec trpí nedostatkem financí. Nedostatek prostředků na rozvojové aktivity může obec v rozvoji rovněž zbrzdit. Ostatně tento fakt popisuje dále Pike a kol. (2011). Tyto institucionální, negativně působící faktory mohou být vyrovnány již zmíněnými faktory pozitivními, které na obec rovněž působí (Woods, 2005).

Dalších pět otázek si kladlo za cíl identifikovat přítomnost kvalitního sociálního kapitálu, jako klíčového faktoru rozvoje obcí. Identifikace sociálního kapitálu proběhla zhodnocením výskytu jeho součástí: atmosféry, důvěry, aktivity a spolupráce (Skála, 2017; Bernard 2011; Chromý a kol., 2011). Prakticky ve všech zkoumaných obcích byla potvrzena přítomnost nejméně dvou součástí sociálního kapitálu. Lze tedy říci, že sociální kapitál je klíčovým faktorem rozvoje malých, periferně lokalizovaných venkovských obcí na Valašsku. Zde můžeme vyzorovat pozitivní a klíčový vliv vybraných endogenních faktorů rozvoje, které určují jako hybatele rozvoje již Paxton (1999), Coleman (1988) či Woods (2011).

Po zhodnocení všech deseti otázek dohromady a po provedení komparace všech odpovědí respondentů je ve výsledcích patrná dominance sociálního kapitálu. Celkem 80 % respondentů označilo sociální kapitál jako klíčový faktor rozvoje obce a 30 % dotazovaných označilo jako klíčový faktor rozvoje lidský kapitál. Ostatní rozvojové faktory obce (vybavenost, životní prostředí, finance) vybralo jako faktor rozvoje 40 % starostů. V tomto případě můžeme identifikovat i přítomnost tvrdých faktorů, podporujících rozvoj. Avšak ne ve velkém měřítku. Zřetelná je spíše dominance faktorů vnitřních. Ve výsledcích lze předpokládat malé zkreslení, protože na některé otázky respondenti odpověděli dvěma nebo více způsoby.

Celkové zhodnocení nejčastěji vyskytovaných faktorů rozvoje venkovských obcí na Valašsku je, uváděných respondenty, lze vidět na grafu č. 11.

Graf č. 11: Celkové zhodnocení výsledků provedených rozhovorů

Zdroj: vlastní zpracování (2018)

8. DISKUZE

Podíváme-li se na komplexní zhodnocení odpovědí všech oslovených starostů, nenajdeme v něm významné odlišnosti. Z výsledků je zřejmé, že odpovědi se často opakují nebo si jsou velmi podobné. V minimu případů respondent odpověděl diametrálně odlišně od ostatních dotazovaných. Mírnou odchylku tvoří obec Mikulůvka, která v porovnání výpovědí ostatních starostů nedisponuje tak kvalitním sociálním kapitálem, jako ostatní zkoumané obce. Důvodem této odchylky jsou majetkové spory v obci, které vyústily v nevraživost mezi obyvateli obce.

Starostové obcí hodnotí své obce kladně, jsou spokojeni s aktivitou místních spolků a sdružení i s participací obyvatel na rozvoji obce. Lze říci, že jsou na obec, obyvatelstvo i vztahy v obci hrdí. Sebe, jako starosty, hodnotí také jako úspěšné aktéry rozvoje. Všichni starostové se v rozvoji angažují, shání finance na rozvoj, snaží se o spolupráci s občany i s místními spolky. U větší části obcí nehrají finance a jiné vnější faktory velkou roli v rozvoji. Malé obce čerpají minimum dotací a rozvoj financují spíše z obecních příjmů. Důvodem mohou být administrativní překážky při procesu žádosti o dotace.

I když jsou zkoumané obce malé a lokalizované v periférii, dokázaly svou nevýhodu vyrovnat kvalitou vnitřních faktorů. Čím menší obec byla, tím hrdější a soudržnější měla obyvatele. Například Valašské Příkazy a Držková (cca 300 obyvatel) prokazovaly nejvyšší spokojenost s obyvateli obce, s mezilidskými vztahy a vykazovaly dobrou funkci spolků. Mikulůvka a Jarcová (cca 700-800 obyvatel) již vyjadřovaly menší rozpory a nespokojenost se zapojením obyvatel do rozvoje obce. Výjimku tvoří populačně velké Vigantice, kde byl starosta velmi spokojený se všemi aspekty rozvoje. Zde může být příčinou spokojenosti finanční zajištění Vigantic. Sám starosta uvedl, že obec má několik sponzorů ze strany podnikatelských subjektů, zejména v oblasti sportu. Obec má dostatek finančních prostředků na rozvoj a může podporovat místní spolky a sdružení, pořádat sportovní akce. Starosta uvedl jako klíčový rozvojový subjekt místní spolek fotbalistů. Je zřejmé, že geografická lokace a populační velikost rozvoj prokazatelně ovlivňuje.

Z výzkumu vyplynul nejvyšší rozvoj u Valašských Příkazů a Vigantic. Dalšími obcemi se signifikantními rozvojovými impulzy jsou pak Držková, Jarcová, Mikulůvka a Oznice. Naopak nejmenší rozvoj z úspěšných obcí zaznamenaly Březová, Veselá a Ostrata. Tyto obce spadají pod POÚ Zlín a leží ve vzájemné blízkosti. Stejně tak Jarcová, Mikulůvka a Oznice, které spadají pod POÚ Valašské Meziříčí. Zde se může projevit trickle-down efekt rozvoje¹⁸ (Myrdal, 1957).

¹⁸ V tomto případě Trickle-down efekt znamená, že pokud se úspěšně rozvíjí jedno území, může rozvoj „přetéct“ do území sousedního (Myrdal, 1957).

Vybrané úspěšné obce leží spíše na vnější hranici Valaška. Valašské Příkazy, které spadají pod Valašské Klobouky, leží na straně opačné od obcí rozvojových, stejně jako Vigantice (POÚ Rožnov pod Radhoštěm). Tyto obce jsou lokalizovány velmi blízko hranic. Leží na vedlejších dopravních trasách se Slovenskem. Tato lokace by mohla mít na rozvoj obcí pozitivní vliv. Obě zmíněné obce disponují financemi na rozvoj, díky podnikatelským subjektům, které rozvojové aktivity obcí z části sponzorují.

Ve všech obcích lze shodně označit starostu (v jednom případě starostku) jako hlavního iniciátora rozvoje. Starostu, jako hlavního aktéra rozvoje zmiňuje i Leitmanová a kol. (2012). Ve všech obcích bez výjimky je starosta charismatickou vůdčí osobností, snaží se angažovat v rozvoji a intenzivně spolupracuje s obyvateli obce. Starostové obcí jsou identicky spjati se svými obcemi a hrdí na obec i její obyvatelstvo.

Za nejméně funkční složky zkoumaných obcí lze bezesporu označit místní spolky a sdružení. V tomto případě se projevuje vysoká míra komunitního sepjetí místních obyvatel (Bernard, 2011). Jejich aktivity ovlivňují společenský a kulturní život obyvatel v obci. V drtivé většině mají ve své iniciativě organizaci všech společenských akcí. Starostové jsou si tohoto faktu vědomi a snaží se spolky v jejich aktivitě podporovat. Starostové často uvádějí, že sami jsou členy některého ze spolků v obci. V některých obcích tvoří aktivní složky obyvatel sami starostové, církve nebo školy. Školy pořádají akce pro rodiče, pálení čarodějnic, dny dětí a sportovní dny.

Na zjištěných faktech lze vyzorovat provázanost rozvojových aktérů i jejich aktivit. Rozvoj z části závisí na financích, obec je však nemusí získávat pouze zvenčí. V některých případech mohou mít finance na obce negativní dopady, a to zejména v oblasti administrativní zátěže a byrokratického tlaku, který je na obce vyvíjen. Byrokracii označila většina starostů jako negativní aspekt rozvoje obce. Ostatně negativní aspekty institucionálních faktorů popisují také Pike a kol. (2011) a Woods (2005). Potencionálně ideální investice obcí by mohly být do vybavenosti a infrastruktury, která v současnosti neodpovídá představám vedení obce a ovlivňuje kvalitu života místních obyvatel. To je zřejmě důvodem, že více než polovina starostů uvedla nespokojenost s vybaveností obce a projevila zájem tento problém řešit.

Ze syntézy pozorovaných výsledků je zřejmé, rozvoj zkoumaných obcí vychází z jejich lokálních předpokladů a vedení obce je schopno tyto potenciály využít ve prospěch obce a vytvořit tak obec prosperující a úspěšnou.

9. ZÁVĚR

Diplomová práce zkoumá faktory rozvoje venkovských obcí, lokalizovaných ve vnější periferii. Primárním cílem práce bylo zjistit klíčový faktor rozvoje těchto obcí. Na základě teoretického ukotvení práce jsem jako klíčové faktory rozvoje zvolila vnitřní faktory, především lidský a sociální kapitál, vyskytující se ve zkoumané komunitě. Hlavním cílem provedeného výzkumu bylo identifikovat rozvojové potenciály úspěšných obcí a potvrdit výskyt kvalitního lidského a sociálního kapitálu, který stojí za jejich úspěšným rozvojem.

Zhodnocením vstupních dat výzkumu jsem stanovila indikátory pro zařazení obcí do výzkumu. Kritériem pro zařazení do výzkumu byla geografická poloha a velikost obce. Pomocí stanovených kvantitativních indikátorů jsem ve vybraných obcích zjistila vysokou míru lidského kapitálu. Ve vybraných úspěšných obcích jsem prostřednictvím interview ověřila, zda za úspěchem obcí stojí přítomnost kvalitního lidského a sociálního kapitálu v obcích nebo jsou přítomny i jiné faktory, ovlivňující rozvoj.

První hypotéza (H1): *„Venkovské obce se stejnou geografickou polohou i stejnou velikostí se liší v úspěšnosti rozvoje mírou zapojení lidského a sociálního kapitálu do tohoto procesu.“*, byla provedeným výzkumem potvrzena. Prvních pět otevřených otázek rozhovoru v rámci kvalitativního výzkumu bylo zaměřeno na identifikaci rozvojových potenciálů z pohledů starostů obcí. Respondenti identifikovali tři nejvíce oceňované faktory: životní prostředí obce, obyvatelstvo v obcích a spolupráci mezi obyvateli v obci. Tyto faktory považují za klíčové i Woods (2005), Hoggart a Buller (2016), Bernard (2011). Insitucionální teorie a z ní vycházející koncepty rovněž potvrzují klíčovou roli endogenních faktorů, především lidských zdrojů (J. Blažek a Uhlíř, 2011).

Naopak, jako faktory v rozvoji obce bránící byly označeny vybavenost, byrokracie a z části i finance. Tyto faktory mohou souviset s malou velikostí obcí a jejich periferní polohou (Binek a kol., 2009). Tvrdé faktory rozvoje mohou rozvoj v některých pozicích omezovat, což tvrdí i (Pike a kol., 2011).

Druhá stanovená hypotéza (H2): *„Jeli v obci kvalitní lidský kapitál a rozvinutý sociální kapitál, jsou tyto měkké faktory potenciálem (klíčovým hybatelem) pro udržitelný rozvoj obce.“*, byla provedeným výzkumem rovněž potvrzena. Druhá skupina uzavřených otázek byla zaměřena na zkoumání výskytu složek sociálního kapitálu, na základě přítomnosti jeho složek. Ve všech zkoumaných obcích byla potvrzena přítomnost nejméně dvou složek (důvěry a aktivity).

Zkoumané obce, které lze označit za úspěšné, zejména proto, že disponují kvalitním lidským i sociálním kapitálem. Obyvatelé a vztahy mezi nimi a obcí jsou činiteli, jež napomáhají rozvoji. Je zřejmé, že v rozvoji malých periferních obcí má nezastupitelnou pozici starosta (Leitmanová, 2012). Starostu lze označit za hlavního lokálního aktéra a iniciátora rozvoje.

Ovšem ani schopný starosta by bez participace místních nebyl schopen dosáhnout úspěchu. Rozvoj může probíhat díky vnějším faktorům, avšak nemůže pokračovat bez lokální iniciativy. Vnitřní faktory rozvoje měly být podporovány za účelem dosažení co nejvyššího úspěchu. Právě k dosažení těchto cílů slouží již zmíněná strategie bottom-up, jako efektivní politická forma přístupu k rozvoji venkova.

Odpověď na výzkumnou otázku: „*Jaké jsou klíčové faktory, podmiňující rozvoj venkovských obcí v periferním regionu?*“ je již zřejmá. Jsou jimi endogenní faktory rozvoje, což potvrzuje vybrané teoretické koncepty rozvoje. Klíčová role v rozvoji je přisouzena lidskému a sociálnímu kapitálu.

Jak tvrdí Bourdieu (1984), Woods (2011) jsou tyto endogenní faktory rozvoje skutečnými hybateli rozvoje periferních venkovských území. Avšak ani role ostatních měkkých faktorů není zanedbatelná. Tvrdé faktory hrají v lokálním rozvoji druhotnou roli. Z tvrdých faktorů jsou pro rozvoj obcí důležité finance. Z výzkumu vyplývá, že 90 % starostů vnímá svou obec pozitivně, což opravdu ukazuje na značnou míru existence vnitřních potenciálů rozvoje.

Malé, periferní obce, které trápí spousta problému (Skála, 2017), mohou tyto nevýhody vykompenzovat svými vnitřními zdroji. Obec, která je úspěšná, nemusí disponovat rozvinutou infrastrukturou a mít dokonalou vybavenost. Úspěšná obec je ta, kde to žije. Ve složitosti venkovského prostoru je komplikované určit správnou cestu rozvoje. Je zřejmé, že venkov a jeho rozvoj si žádá komplexní přístup, založený na sledování potřeb místního obyvatelstva (Perlín, 2010). V polarizovaném prostoru venkova je správné zacílení rozvojových aktivit a koordinace rozvojových aktérů velmi důležitým faktorem dosažení úspěšnosti a zmírnění disparit v rozvoji.

ZDROJE

- 1) BARTOŠ, F. (1886): Dialektologie moravská: První díl. Nářečí slovenské, dolské, valašské a lašské. Nákladem Matice Moravské, Brno, 374 s.
- 2) BECKER, G., S. (1993): Human capital. The University of Chicago Press, Chicago, 412 s.
- 3) BERNARD, J. (2010): Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí - obtížné hledání a měření jejich vlivu. Sociologický časopis, 47, 4, str. 754-775.
- 4) BERNARD, J., a kol. (2011): Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 236 s.
- 5) BERNARD, J., a ŠIMON, M. (2017): Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. Sociologický ústav AV ČR, Praha, str. 1-28.
- 6) BINEK, J. a kol. (2009): Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. GaREP, Brno, 94 s.
- 7) BINEK, J., a kol. (2010): Synergie ve venkovském prostoru: přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí. GaREP, Brno, 118 s.
- 8) BINEK, J., a kol. (2010): Rozvojové možnosti obcí. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 52 s.
- 9) BINEK, J., a kol. (2011): Synergie ve venkovském prostoru: paradoxy rozvoje venkova: kritické zhodnocení bariér, nástrojů a šancí rozvoje venkova. GaREP, Brno, 63 s.
- 10) BLAŽEK, B. (1997): Problémy a výhledy českého venkova: statě z let 1990-1997. Škola obnovy venkova, Libčeves, 84 s.
- 11) BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Karolinum, Praha, 342 s.
- 12) BOUDEVILLE, J., R. (1966): Problems of Regional Economic Planning. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- 13) Bourdieu, P. (1984): Distinction: A Social critique of the judgement of taste. Routledge, London.
- 14) BRYDEN, J., HART, K. (2004): A New Approach to Rural Development in Europe. Germany, Greece, Scotland and Sweden. The Edwin Mellen Press, International, 403 s.
- 15) COLEMAN, J. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology, 94, Supplement: Organisations and Institutions, Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, str. 95 – 120.
- 16) FALTOVÁ-LEITMANOVÁ, I., a kol. (2012): Venkov jako místo pro život. Wolters Kluwer, Praha, 99 s.
- 17) FRIEDMANN, J., A. (1966): General theory of polarized development. Free Press, New York.

- 18) GIDDENS, A. (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press, Cambridge.
- 19) HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. UK v Praze, PŘF, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
- 20) HAMPL, M., DOSTÁL, P., DRBOHLAV, D. (2007): *Social and cultural geography in the Czech Republic: under pressures of globalization and post-totalitarian transformation*. *Social and Cultural Geography*, 8/3, str. 475 -493.
- 21) HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): *Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti*. *Geografie - Sborník ČGS*, 106, 1, str. 1-9.
- 22) HOGGART, K., a BULLER, H. (2016): *Rural development*, Routledge, New York, 317 s.
- 23) CHROMÝ, P., a kol. (2011): *Venkov - žitý prostor: regionální diferenciacce percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku*. *Geografie*, 116, str. 23-45.
- 24) CHROMÝ, P., a kol. (2003): *Regional identity, activation of territorial communities and the potential of the development of peripheral regions*. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 38/1, str. 105 – 117.
- 25) ILLNER, M. (1988): *K vyrovnání podmínek života ve městě a na venkově. Územní plánování a urbanismus*, 15, 90 s.
- 26) JANČÁK, V., a kol. (2010): *Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka*. *Geografie*, 115, 2, str. 207-222.
- 27) LEACH, S., WILSON, D. (2000). *Local political leadership*. Policy Press, Bristol.
- 28) LUNDWALL, B. A. (1992): *National System of Inovation.Towards a Theory of Innovation and interactive Learning*. Printer: London.
- 29) MAJEROVÁ, V. (1998): *Sociologie venkova a zemědělství*. Credit, Praha.
- 30) MAJEROVÁ, V. (2001): *Český venkov 2001. Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, Praha*.
- 31) MÁTL, O., SRNOVÁ, E. (2012): *Budoucnost venkova v České republice: Analýza potřeb obcí po roce 2013 z hlediska budoucí kohezční politiky a společné zemědělské politiky*. Svaz měst a obcí České republiky, Praha, 157 s.
- 32) *Ministerstvo pro místní rozvoj (2006): České republiky Strategie regionálního rozvoje České republiky, Praha. 163 s.*
- 33) MLČOCH, L. (1996): *Institucionální ekonomie. Velký sociologický slovník*, Praha.
- 34) MORGAN, K. (1997): *The learning regions: Institutions, inovation and regional renewal*. *Regional studies*, str. 491-503.

- 35) MOSELEY, M., J. (2003): *Local Partnerships for Rural Development: The European Experience*. Cabi Publishing, International, 210 s.
- 36) MOSELEY, M. J. (2003): *Rural Development: Principles and Practice*. Sage Publication, London.
- 37) MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, Praha, str. 321-348.
- 38) MYRDAL, G. (1957): *Economic Theory and Under-developed Regions*. Gerald Duckwords, London.
- 39) PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, 2, str. 161–187.
- 40) PERROUX, F. (1950): *Economic space: theory and applications*. The Quarterly Journal of Economics, MA: Harvard University Press, Cambridge, str. 98-104.
- 41) PIKE, A, a kol. (2011): *Handbook of Local and Regional Development*. Routledge, New York.
- 42) PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115 s.
- 43) PUTNAM, R. (1993): *Making Democracy Work*. Princeton University Press, New York.
- 44) POSPĚCH, P., a kol. (2014): *Vynalézání venkova po roce 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 177 s.
- 45) ROBINSON, L., J., FLORA, J., L. (2003): *The Social Capital Paradigm: Bridging Gross. Disciplines*, USA, str. 1187-1193.
- 46) SKÁLA, V. (2013): *Klasifikace venkovských obcí dle rozvojového potenciálu*. Disertační práce. Katedra veřejné a sociální politiky FSV, Praha.
- 47) SKÁLA, V. (2017): *Vliv sociálního kapitálu na rozvojový potenciál venkovských obcí*. *Acta Politologica*, FSV UK Praha, str. 40-56.
- 48) SLEPIČKA, A. (1981): *Venkov a/nebo město: lidé, sídla, krajina*, Svoboda, Praha, 367 s.
- 49) SVOBODOVÁ, H. (2009): *Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky*. Rigorózní práce. Geografický ústav PŘF MU, Brno.
- 50) SVOBODOVÁ, H. a kol. (2011): *Synergie ve venkovském prostoru*. GaREP, Brno, 113 s.
- 51) TONNIES, F. (1887): *Gemeinschaft und Gesellschaft*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, Bücher.
- 52) TURNER, J. (1997): *The institutional order*. Longman, New York.
- 53) VAJDOVÁ, Z. (2006): *Autonomie a spolupráce: důsledky ustanovení obecního zřízení v roce 1990*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha. 108 s.
- 54) VAN DER PLOEG, J., D. (2000): *Rural Development: From Practices and Policies towards Theory*. *Sociologia Ruralis*, 40/2, str. 391-408.

- 55) VAN DER PLOEG, J. D. (2000): Special issue: The Socio-Economic Impact of Rural Development: Realities and Potentials, *Sociologia Ruralis*, str. 391-408
- 56) VÁNĚ, P. (2012): Lidský a sociální kapitál vnitřních periferií Česka: příklad tří mikroregionů Středočeského kraje. *Geographical journal*, 64/4.
- 57) VENCÁLEK, J. (1993): Valašsko: Geografie místního regionu, školský úřad Zlín, Zlín
- 58) WHITAKER, W., H. (1982): A survey of perceptions of social work practice in rural and urban areas. ME: University of Maine at Orono Department of Sociology and Social Work, Orono.
- 59) WOODS, M. (2005): *Rural Geography*, Sage, London, 330 s.
- 60) WOODS, M. (2011): *Rural*, Routledge, New York, 336 s.
- 61) WEBER, M. (1970): *Capitalism and Rural Society in Germany*. Routledge and Paul Kegan, London, str. 363-385.

Internetové zdroje

- 1) ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2016): ArcČR 500 - digitální geografická databáze, verze 3.3. www.arcdata.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 2) Centrum investic, rozvoje a inovací (2015): Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD). www.cirihk.cz/filedownloads-842-97a3a33f59b8 (cit. 15. 4. 2018).
- 3) ČSÚ (2016): Malý lexikon obcí České republiky - 2016. Český statistický úřad, Praha www.czso.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 4) ČSÚ (2017): Malý lexikon obcí České republiky - 2017. Český statistický úřad, Praha www.czso.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 5) ČSÚ (2018): Veřejná databáze ČSÚ. Český statistický úřad, Praha www.czso.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 6) DEL BO, Ch., a kol. (2016): Additionality and Regional Development: Are EU Structural Funds Complements or Substitutes of National Public Finance? https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2723402 (cit. 20. 6. 2018).
- 7) DOTACE EU (2018): Evropské fondy v ČR <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Uvod> (cit. 20. 6. 2018)
- 8) PERLÍN, R. (2011): Venkov, typologie venkovského prostoru. https://www.researchgate.net/publication/228386326_Venkov_typologie_venkovskeho_prostoru (cit. 15. 4. 2018).
- 9) MMR (2018): Program rozvoje venkova. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, www.mmr.cz (cit. 15. 4. 2018).

- 10) OECD (2018): Regional development. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paříž, www.oecd.org (cit. 15. 4. 2018).
- 11) PERLÍN, R. (2010): Nástroje rozvoje venkovských obcí.
https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/34731/IPBC_0_0_11310_0_1672_26_0_93191.pdf?sequence=2&isAllowed=y (cit. 15. 4. 2018).
- 12) RIS (2016): Obce - ČR. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha
www.risy.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 13) SISTO, R., a kol. (2018): Stakeholder participation in planning rural development strategies: Using backcasting to support Local Action Groups in complying with CLLD requirements
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837717309596> (cit. 20. 6. 2018)
- 14) SLDB (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2011. Český statistický úřad, Praha www.czso.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 15) SLDB (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Český statistický úřad, Praha. www.czso.cz (cit. 15. 4. 2018).
- 16) SCHULLER, T. (2001): The complementary Roles of Human a Social Capital
<http://www.oecd.org/innovation/research/1825424.pdf> (cit. 20. 6. 2018)
- 17) SOBCZYK, W. (2014): Sustainable Development of Rural Areas: Problems of sustainable development, <https://ssrn.com/abstract=2387299> (cit. 20. 6. 2018)

Ústní citace

- 1) Perlín (2018): Seminář Venkov 2018, UK Praha.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Struktura otázek kvalitativního šetření

Interview: Otázky pro starosty venkovských obcí na Valašsku (identifikace rozvojových faktorů obcí, zaměřená na výskyt lidského a sociálního kapitálu).

1. Uvedte prosím, čeho si ve své obci nejvíce ceníte, vážíte, co se Vám v obci líbí?

2. Co Vám naopak na obci vadí, co se Vám zde nelíbí a co byste rádi změnili?

3. Jaký je Váš přínos pro obec. Co přesně děláte pro rozvoj vaší obce?

4. Co je podle Vás nejdůležitější podmínkou úspěšné obce?

5. Uvedte, co pro Vaši obec představuje největší hrozbu.

6. Co je podle Vás klíčovým hybatelem rozvoje ve Vaší obci? Seřadte odpovědi podle významu.
 - finanční podpora shora
 - vybavenost obce
 - poloha obce
 - členství obce v různých organizacích
 - spolupráce s ostatními obcemi
 - schopný starosta
 - zapojení obyvatel obce do aktivit a dění v obci

7. Uvedte prosím, jakým způsobem spolupracujete s ostatními obyvateli obce. Podílejí se občané na rozvoji obce? Jakým způsobem se na rozvoji podílejí?

- pravidelně se scházíme a diskutujeme s různými spoluobčany mnohé problémy a úkoly obce/spolku
- diskutujeme některá témata podle potřeby
- diskutujeme na zastupitelstvu vše, co je potřeba
- spolupráce s veřejností je slabá, protože veřejnost se nezajímá o dění na obci,
- není důvod nespolupracovat s veřejností, když stejně nemají dost informací, aby mohli kvalitně posoudit návrhy

8. Uvedte, jaká je atmosféra v obci?

- lidé se setkávají a řeší společné úkoly a pořádají společné akce
- lidé se setkávají, sousedsky si pomáhají a přijdou na společné akce
- lidé v obci se srdečně zdraví, každý tráví čas na své zahradě nebo v domě
- v obci existují dvě a více skupin obyvatel, kteří mají vzájemný konflikt, rivalitu nebo soutěživost (hornáci a dolňáci, rodáci a luftáci, mladí x staří apod.)

9. Jak často se na Vás občané obrací s prosbou o pomoc nebo se složitějším dotazem?

Problémem zde myslím neběžnou agendu, nevztahující se k provozu obce.

- skoro denně
- alespoň 1x týdně
- 1 – 2 za měsíc
- velmi málo, skoro vůbec ne
- nepamatuji se, že by se to někdy stalo

10. Kdo se hlavně podílí na organizaci kulturních, společenských či sportovních akcí v obci?
Uvedte tři hlavní pořadatele podle významu a uveďte, jak se podílejí na konkrétních akcích.

- starosta
- další aktivní zastupitelé
- tradiční spolky a místní sdružení (prosím uveďte jaké)
- církev, farníci
- podnikatelské subjekty
- škola
- neformální nadšenci
- chataři a chalupáři
- jiný (prosím uveďte kdo přesně)
- v obci neexistuje společenský život ani se zde nekonají žádné akce

Příloha č. 2: Tabulka průměrných hodnot zvolených vnitřních indikátorů všech valašských venkovských obcí

Název obce	Relativní přírůstek/úbytek obyvatelstva 2001-2016 (%)	Míra nezaměstnanosti za rok 2017 (%)	Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci za rok 2011 (%)	Obce s předpokládaným rozvojem
				0=NE; 1= ANO
Branky	14	8,17	7,09	0
Bratřejov	1	4,7	5,79	0
Březová	15	3,45	6,13	1
Bystřička	5	13,41	8,16	0
Dešná	4	1,99	5,29	0
Drnovice	-8	4,64	4,44	0
Držková	10	4,58	6,90	1
Hrobice	2	4,1	6,35	0
Choryně	0	6,69	5,83	0
Janová	10	7,4	9,27	0
Jarcová	14	4,2	10,67	1
Jasenná	5	4,39	7,75	0
Kašava	2	6,74	6,83	0
Kateřinice	12	6,54	6,18	0
Křekov	17	4,69	3,01	0
Lačnov	-2	7,4	4,25	0
Leskovec	0	6,03	6,55	0
Lhota u Vsetína	8	8,95	8,12	0
Lhotsko	16	6,63	3,63	0
Loučka	5	8,7	6,71	0
Lutonina	6	9,18	3,73	0
Lužná	10	7,04	4,68	0
Malá Bystřice	-9	8,13	5,77	0
Mikulůvka	17	5,61	8,19	1
Návojná	2	6,9	5,18	0
Nedašova Lhota	-6	8,69	2,92	0
Neubuz	6	4,72	5,58	0
Ostrata	16	5,38	9,71	1
Oznice	22	4,33	8,19	1
Podkopná Lhota	-5	3,13	2,95	0
Podolí	15	5,23	3,54	0
Poteč	4	7,9	5,86	0
Pozděchov	1	6,62	5,99	0
Prlov	-2	6,61	3,68	0
Pržno	-1	6,35	7,27	0
Rajnochovice	5	10,42	5,82	0
Rusava	-4	7,97	6,71	0
Růžďka	4	6,16	6,57	0
Seninka	1	5,86	5,97	0
Střelná	-6	6,17	3,50	0
Střítež nad Bečvou	7	7,69	9,75	0

Název obce	Relativní přírůstek/úbytek obyvatelstva 2001-2016 (%)	Míra nezaměstnanosti za rok 2017 (%)	Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci za rok 2011 (%)	Obce s předpokládaným rozvojem
				0=NE; 1= ANO
Tichov	-1	3,21	4,24	0
Ublo	14	5,53	8,92	1
Ústí	3	4,61	7,70	0
Valašská Senice	-6	9,45	1,88	0
Valašské Příkazy	29	1,46	7,27	1
Velká Lhota	24	6,79	7,63	0
Veselá	14	4,94	7,88	1
Vigantice	22	5,59	9,24	1
Vlachova Lhota	-5	3,4	2,22	0
Vlčková	13	5,43	3,91	0
Vysoké Pole	11	4,32	2,95	0
Zděchov	-12	6,75	6,34	0

Zdroj: vlastní zpracování (2018)